

**Сәулет, қала құрылысы және құрылыс
саласындағы мемлекеттік нормативтер
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ**

**Государственные нормативы в области
архитектуры, градостроительства и строительства
СВОД ПРАВИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

БАЗАРЛАР

РЫНКИ

**ҚР ЕЖ 3.02-123-2013*
СП РК 3.02-123-2013***

**Ресми басылым
Издание официальное**

**Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің
Құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері және жер
ресурстарын басқару комитеті**

**Комитет по делам строительства, жилищно-коммунального
хозяйства и управления земельными ресурсами
Министерства национальной экономики Республики Казахстан**

Астана 2018

АЛҒЫ СӨЗ

- 1 ӘЗІРЛЕГЕН:** «ҚазҚСҒЗИ» АҚ, "ЗЦ АТСЭ" ЖШС
- 2 ҰСЫНҒАН:** Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері және жер ресурстарын басқару комитетінің Техникалық реттеу және нормалау басқармасы
- 3 БЕКІТІЛГЕН ЖӘНЕ ҚОЛДАНЫСҚА ЕНГІЗІЛГЕН:** Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Құрылыс, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері және жер ресурстарын басқару комитетінің 2014 жылғы 29-желтоқсандағы № 156-НҚ бұйрығымен 2015 жылғы 1-шілдеден бастап

Осы мемлекеттік нормативті Қазақстан Республикасының сәулет, қала құрылысы және құрылыс істері жөніндегі Уәкілетті мемлекеттік органның рұқсатынсыз ресми басылым ретінде толық немесе ішінара қайта басуға, көбейтуге және таратуға болмайды

Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері комитетінің техникалық және лингвистикалық тексеру жүргізу тапсырмасына (2016 жылғы 7 қарашадағы № 38-02-5-1542 хаты) сәйкес құжат мәтіні өзгертілді

Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігі Құрылыс және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық істері комитетінің 2018 жылғы 7 тамыздағы №175-НҚ бұйрығына сәйкес өзгертулер мен толықтырулар енгізілді

ПРЕДИСЛОВИЕ

- 1 РАЗРАБОТАН:** АО «КазНИИСА», ТОО "ЗЦ АТСЭ"
- 2 ПРЕДСТАВЛЕН:** Управлением технического регулирования и нормирования Комитета по делам строительства, жилищно-коммунального хозяйства и управления земельными ресурсами Министерства национальной экономики Республики Казахстан
- 3 УТВЕРЖДЕН И ВВЕДЕН В ДЕЙСТВИЕ:** Приказом Комитета по делам строительства, жилищно-коммунального хозяйства и управления земельными ресурсами Министерства Национальной экономики Республики Казахстан от 29.12.2014 № 156-НҚ с 1 июля 2015 года

Настоящий государственный норматив не может быть полностью или частично воспроизведен, тиражирован и распространен в качестве официального издания без разрешения Уполномоченного государственного органа по делам архитектуры, градостроительства и строительства Республики Казахстан

Текст документа откорректирован в соответствии с поручением Комитета по делам строительства и жилищно-коммунального хозяйства Министерства национальной экономики Республики Казахстан (письмо № 38-02-5-1542 от 7 ноября 2016 года) по технической и лингвистической проверке

Внесены изменения и дополнения в соответствии с приказом Комитета по делам строительства и жилищно-коммунального хозяйства Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан от 7 августа 2018 года №175-НҚ

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	IV
1 ҚОЛДАНУ САЛАСЫ	1
2 НОРМАТИВТІ СІЛТЕМЕЛЕР	1
3 ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР	2
4 ҚОЛАЙЛЫ ЖОБАЛЫҚ ШЕШІМДЕР	2
4.1 Жалпы ережелер	2
4.2 Базарларды жобалау ережелері	2
4.3 Базар аумақтарын жоспарлау	4
4.4 Базарлардың көлемдік-жоспарлы шешімдері	6
4.5 Эвакуациялық шығу жолдары	9
4.6 Сумен қамту және суды бұру	10
4.7 Жылыту, желдету және ауа баптау	11
4.8 Электрмен жабдықтау және электрлік құралдар	12
5 БАЗАРЛАРДЫҢ САНИТАРЛЫҚ-ЭПИДЕМИОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ	14
6 ӨРТ ҚАУІПСІЗДІГІ	16
6.1 Жалпы ережелер	16
6.2 Базар аумақтарын жасаудағы өртке қарсы шаралар	17
6.3 Ғимараттар, павильондар, бөлмелер мен дүңгіршектер жасау	18
6.4 Электрлік желілер мен электрлік құрылғыларды пайдалану	19
6.5 Жылыту және желдету жүйелерін жасау	21
6.6 Өртке қарсы су құбыры жүйесін пайдалану	22
6.7 Өртке қарсы техника мен жабдықтарды, алғашқы өрт сөндіру құралдарын пайдалану	23
6.8 Өрт дабылдмасы, автоматты өрт сөндіру және өрт туралы хабар беру	24
6.9 Ғимараттар мен құрылыстардан адамдарды эвакуациялау	25
6.10 Өрт кезіндегі іс-әрекет тәртібі	25
7 ХАЛЫҚТЫҢ АЗ БЕЙІНДІ ТОБЫНЫҢ ҚОЛЖЕТІМДІЛІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ	26
8 ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ЕСКЕРТУ ШАРАЛАРЫ	29
9 ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУҒА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР	30
А қосымшасы (ақпараттық) Жабық базар ғимараттарындағы есепті ауа температурасы және ауа алмасу еселігі	32
Б қосымшасы (ақпараттық) Өрт бөлімі шегіндегі жабық базар ғимараттарының қабат аудандары	35
В қосымшасы (ақпараттық) Алғашқы өрт сөндіру құралдарымен жабдықталу нормалары	36

КІРІСПЕ

Осы ережелер жинағы Қазақстан Республикасының құрылыс саласындағы нормативті-техникалық базасын реформалау шеңберінде өңделген және базарларды жобалаудағы құрылыс нормалары ҚР ҚН 3.02-23-2013 мен техникалық регламенттердің міндетті талаптарын кең көлемде орындауды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін ресми мойындалған және тәжірибе жүзінде өзін-өзі ақтаған ұсынылатын ережелерден, нормалаушы көрсеткіштерден және ұсыныстардан тұрады.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ
СВОД ПРАВИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

НАРЫҚТАР

РЫНКИ

Енгізілген күні - 2015-07-01

1 ҚОЛДАНУ САЛАСЫ

1.1 Осы ережелер жинағы Қазақстан Республикасы аумағында базарларды жобалау, жаңа салу, қайта жаңарту және пайдалану барысында қолдануға арналған.

1.2 Жабық базарлар мен павильондарды жобалау кезінде сауда кәсіпорындарына арналған ғимараттарға қолданылатын, оның ішінде халықтың аз бейінді топтарына (мүгедектер) жұмысы орындары ұйымдастырылатын ғимараттар мен бөлмелердің қол жетімділігін қамтамасыз ету бойынша басқа да нормативті құжаттарды басшылыққа алу керек.

2 НОРМАТИВТІ СІЛТЕМЕЛЕР

Осы ережелер жинағын қолдану үшін келесі сілтемелік нормативтік құжаттар қажет.
ҚР ҚН 3.02-23-2013 Нарықтар.

ҚР ҚН 1.02-03-2011 Құрылыс жобалық құжаттамасының құрамы және жасау, келісу, бекіту тәртібі.

ҚР ҚН 2.02-01-2014 Ғимараттар мен имараттардың өрт қауіпсіздігі.

ҚР ҚН 4.01-03-2013 Сумен жабдықтау мен кәріздің сыртқы желілері және имараттары.

ҚР ҚНжЕ 3.02-02-2001* Қоғамдық ғимараттар мен құрылыстар.

ҚР ЕЖ 3.01-101-2013 Қала құрылысы. Қалалық және ауылдық елді мекендерді жоспарлау және құрылысын салу.

ҚР ЕЖ 3.02-108-2013 Әкімшілік және тұрмыстық ғимараттар.

ҚР ЕЖ 4.04-106-2013 Тұрғын және қоғамдық ғимараттарды электрмен жабдықтау. Жобалау ережелері.

ҚР ЕЖ 4.04-107-2013 Электр-техникалық құрылғылар.

ҚР ЕЖ 3.01-103-2012 Өнеркәсіптік кәсіпорындардың бас жоспарлары.

ҚР ЕЖ 3.06-101-2012 Ғимараттар мен имараттарды халықтың қимылы шектеулі топтары үшін қолжетімділіктің есебімен жобалау.

ҚР ЕЖ 4.01-101-2012 Ғимараттар мен имараттардың ішкі су құбыры және кәрізі.

ҚР ЕЖ 4.02-101-2012 Ауаны жылыту, желдету және кондиционерлеу.

МҚН 2.02-02-2004 Орман материалдарының қоймалары. Жобалаудың өртке қарсы нормалары

Ескертпе – Аталмыш құрылыс нормаларын пайдалану кезінде сілтемелік құжаттардың қолданысын жыл сайын жарық көретін ақпараттық «Қазақстан Республикасы аумағында қолданылатын сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы нормативті-техникалық және нормативті құқықтық актілер тізімі», «Қазақстан Республикасының стандарттау бойынша нормативті құжаттар нұсқаушысы» және «Мемлекетаралық нормативті құжаттар нұсқаушысы» ағымдағы жыл мәліметтері бойынша тексеру қажет. Егер сілтемелік құжат алмастырылған (өзгертілген) болса, қолданыстағы нормативтерді пайдаланғанда алмастырылған (өзгертілген) құжатты басшылыққа алады. Егер сілтемелік құжат алмастырусыз жойылған болса, оған сілтеме жасалған ереже осы сілтемеге қатысты емес бөлікте қолданылады.

3 ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР

Осы ережелер жинағында ҚР ҚН 3.02-23 құрылыс ережелерінде берілген анықтамалармен сәйкес терминдер қолданылады.

4 ҚОЛАЙЛЫ ЖОБАЛЫҚ ШЕШІМДЕР

4.1 Жалпы ережелер

4.1.1 Базарларды салу және қайта жаңарту халықтың аз бейінді тобының қол жетімділігін қамтамасыз етумен қоса, базарларды пайдалану үдерісіндегі қауіпсіздікті қамтамасыз етуді ескере отырып жасалған жобалық-сметалық құжаттама бойынша жүзеге асырылады.

4.1.2 Негізгі техникалық шешімдер базарларды жобалау және салу тәжірибесінде қолдануға жарамды деп танылған қолайлы құрылыс шешімдерін ескере отырып, міндетті қолданылатын заңнамалық актілер мен нормативті құжаттар талаптарына сай болуы керек. Қажет болған жағдайда бағалаудың дәлелденген базасы қоса берілген жағдайда техникалық шешімдердің балама нұсқалары пайдаланылуы мүмкін.

4.1.3 Жобаланатын базарлардың қолданылатын техникалық шешімдері, оның ішінде құрылыстың және базарларды қайта жаңартудың мақсаттылығын, олардың орналасқан орны, мамандануы мен тұрпаттарын анықтау, көлемдік-жоспарлық және құрылымдық шешімдері олардың техникалық-экономикалық көрсеткіштерін салыстыру және нұсқалы жобалау жолымен негізделеді.

4.2 Базарларды жобалау ережелері

4.2.1 Базарларды жобалауға қойылатын жалпы талаптар ҚР ҚН 3.02-23 нормаларында берілген.

4.2.2 Базар құрылысына (қайта жаңартуға) жобалық құжаттаманы жасау ҚР ҚН 1.02-03 талаптарына сәйкес жүзеге асырылады.

4.2.3 Жобалық құжаттаманы жасау келесі негізде жүзеге асырылады:

- заңнамамен белгіленген тәртіпте жасалатын жобалық (жобалық-ізденушілік) жұмыстарды орындауға мердігерлік келісім (келісім шарт);
- нормативті құжаттар талаптарына сәйкес құрастырылатын жобалау тапсырмасы.

4.2.4 Жобалық құжаттамасын жасау кезеңіндегі базарларды жобалауға арналған бастапқы мәліметтер: базарды жобалауға тапсырма және бастапқы (жобалауға дейінгі)

құжаттар мен материалдар болып табылады.

Жобалау тапсырмасына жататындар, әдеттегідей, мыналар:

- жалпы мәліметтер (жобалау үшін негіз, нысанның, күрделі құрылыстың атауы және құрылыс түрі, нысанның орналасқан орны, қаржыландыру көзі, құрылыстың айрықша шарттары);
- базардың негізгі техникалық-экономикалық көрсеткіштері;
- көлемдік-жоспарлық және құрылымдық шешімдерге қойылатын жалпы талаптар;
- технологиялық жабдықтауға қойылатын жалпы талаптар;
- инженерлік желілер мен жабдықтарға қойылатын жалпы талаптар;
- халықтың аз бейінді топтарының тіршілік әрекетін қамтамасыз етуге қойылатын талаптар;
- абаттандыруға қойылатын талаптар;
- кешенді қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша (оның ішінде терроризмге қарсы қорғау) және төтенше жағдайлардың алдын алу мен қорғау бойынша инженерлік-техникалық шаралар жасауға қойылатын талаптар.

Тапсырыс беруші жобалау тапсырмасымен бірге жобалау ұйымына келесі бастапқы құжаттар мен материалдарды береді:

- құрылыс инвестициясының негіздемесі немесе құрылыстық техникалық-экономикалық негіздемесі, не болмаса басқа да жобалауға дейінгі құжат;
- атқарушы билік жергілікті органының нысанның орналасатын орнын алдын ала келісілгендігі туралы шешімі;
- сәулет-жоспарлау тапсырмасы;
- құрылыс телімін бөлшекті бекітілген жоспарлау жобасының қолда бар материалдары;
- құрылыс телімін топографиялық түсіру материалдары және инженерлік-геологиялық, гидрогеологиялық зерттеу материалдары;
- қолданыстағы және сақталатын құрылыс, жасыл желектер туралы материалдар;
- жер үсті және жер асты инженерлік құрылыстар мен коммуникациялар туралы материалдар;
- сыртқы инженерлік желілер мен коммуникацияларға жалғасудың техникалық шарттары;
- қоршаған табиғи орта жағдайы, халықтың өмір сүру жайлылығы, тұрғын үй-азаматтық бағыттағы нысандар құрылысының маңында және сол аймақта техногенді нысандардың болуы және мүмкін болатын апаттық жағдайлардағы олардың әсері туралы мағлұматтар;
- жоба жұмысын орындауға қажетті басқа да материалдар.

4.2.5 Құрылыстың жобалық құжаттамасын жасау барысында, қала құрылысы жобаларында (елді мекендердің бас жоспарлары, бөлшекті жоспарлау жобалары, құрылыс жобалары) қабылданған және бекітілген жалпы жоспарлы және көлемдік-кеңістіктік шешімдер бөлшекті қарастырылады, жобаланатын нысанға қажетті параметрлер, сипаттамалар, техникалық және технологиялық шешімдер нақтыланады.

Қоғамдық-іскерлік зоналарда қалалық және ауылдық елді мекендердің құрылыстық жоспарындағы градқұрылыс қызметтік зоналарының дамуы мен қондырғы параметрлері-

нің нарықтарда бар болуына негіз болады.

4.2.6 Базар аумағы, әдетте, қызметтік аймақтарға: сауда, қойма, шаруашылық аймақтарына жіктеледі:

- 1) сауда аймағында сауда жасауға арналған алаңдар орналасады;
- 2) қойма аймағында тауарды сақтауға арналған ғимараттар орналасады;
- 3) шаруашылық аймақтарында әкімдік ғимараттары, қоқыс жинауға арналған контейнерлері бар алаңдар, автокөлік тұрақтары, әжетханалар және т.б. орналасады.

4.3 Базар аумақтарын жоспарлау

4.3.1. Аумақ нарығын жобалауда ҚР ЕЖ 3.01-101 және ҚР ЕЖ 3.06-101 ережелерін қолдану ұсынылады

4.3.2 Базар алаңдары әдетте 1000 тұрғынға 24-40 ш.м. сауда алаңынан келетіндей есептейді.

4.3.3 Базарлардың аумағын жоспарлағанда оның қызметтік ерекшелігін ескере отырып, инженерлік және көліктік инфрақұрылымды құру негізінде, яғни қоршаған ортаның және ҚР ҚНеЖ 3.01-101- әсері арқылы жүзеге асады.

Нарықтың шекарасы қалалық және ауылдық елді мекендердің құрылысын реттеуде 30 м қашықтықтан кем болмауы керек

4.3.4 Қоршалған базар аумақтарында екі немесе бірнеше шығу жолы болады. Базар аумағындағы жалпы пайдалану жолдарымен қиылысатын өтетін және кіреберіс жолдар қатты жабынмен және ені 3,5 м жобаланады.

4.3.5 Жеңіл автокөліктерді уақытша сақтауға арналған алаңдар базардың есепті сыйымдылығынан 15% дейін қабылдануы керек.

4.3.6 Базар аумағынан өндірістік және азаматтық ғимараттар мен құрылыстарға дейінгі өртке қарсы қашықтық:

- I және II отқа тұрақтылық дәрежесінде - 9 м;
- III отқа тұрақтылық дәрежесінде - 12 м;
- IIIa, IIIб, IV отқа тұрақтылық дәрежесінде - 15 м.

Ескертпе – Ғимаратты отқа тұрақтылық дәрежесі бойынша жіктеуді нормативті құжаттар талаптарына сәйкес қабылдау керек.

4.3.7 *(Алынып тасталды – ҚТҮКШК 07.08.2018 ж. №175-НҚ бұйрық)*

Топтағы ғимараттардың арасы нормаға сәйкестендірілмейді.

4.3.8 Ағаштардан жасалған ашық қоймалардан ғимараттар мен имараттарға және аталған қоймалар мен басқа да қоймаларға дейінгі қашықтық: қойма сыйымдылығы 10 000 тығыз м³ болғанда – ҚР ЕЖ 3.01-103 бойынша, сыйымдылығы 10 000 тығыз м³ артық болғанда МҚН 2.02-02 бойынша қабылдау керек.

4.3.9 Ағаштан жасалған базарлар мен қоймалар аумағында қатарлардың барлық ұзындығы бойымен өрт сөндіру машиналарының өту жолы қамтамасыз етілуі тиіс: бір жағынан қатарлар ені тобы 18 м дейін болғанда және екі жағынан ені 18 м артық болғанда.

4.3.10 Ағаштан жасалған қатарлар тобы периметрі бойымен өрт сөндіру машиналарының өтуі қамтамасыз етілуі керек. Өрт сөндіру машиналары өтетін жерден

ағаштан жасалған қатарлар негіздемесіне дейінгі ара қашықтық 8 м кем және 25 м артық болмауы тиіс.

4.3.11 Өрт сөндіру машиналары өтуге арналған жолдар базардың темір жолдарымен қиылысатын жерлерде өткелдер орналастыру қарастырылады.

4.3.12 Кесілген ағаш материалдарынан жасалған жабық қоймаларды базар периметрі бойымен орналастырған дұрыс.

4.3.13 Жабық қоймалардан кесілген ағаш материалдардан жасалған қоймалар қатарына дейінгі ара қашықтық:

I, II, IIIa отқа тұрақтылық дәрежесі - 15 м;

III -«- -«- - 20 м;

IIIб, IV, IVa, V -«- - 25 м.

4.3.14 Автобазарға негізгі кіреберіс қақпа алдына сыйымдылығы автокөліктердің максималді санының 10 пайызынан кем емес жинақтаушы алаң орнатуды қарастыру керек.

4.3.15 Автокөліктердің өзара және автокөліктер мен базар ғимараттары және қоршаулардың ара қашықтығы 1-кесте бойынша қабылданады.

1-кесте – Автокөліктер және базар ғимараттары арасындағы ара қашықтық

№ р/с	Ара қашықтығы белгіленетін автокөліктер мен ғимараттар	Автокөліктер санаты бойынша ара қашықтық, м	
		I	II
1	Автокөліктер (бойлық жақтар аралығында); құрылысқа параллель тұрған автокөлік	0,5	0,6
2	Автокөліктің алдыңғы бөлігі және автокөліктер орналастырылған құрылыстар: а) тік бұрышты б) қисық бұрышты	0,7 0,5	0,7 0,5
3	Автокөліктің артқы бөлігі және автокөліктер орналастырылған құрылыстар: а) тік бұрышты б) қисық бұрышты	0,5 0,4	0,5 0,4
4	Бірінің артынан бірі тұрған автокөліктер	0,4	0,5
<p>Ескертпелер</p> <p>1 Автокөліктерді орналастыруды жобалағанда жүргізушілердің кіріп шығуы үшін кабина есігінің ашылу мүмкіндігін ескеру қажет.</p> <p>2 Автобазарлардағы өту жолдары орағытатын жүріс жасайтын автокөліктердің (сақтау орнына қойылатын немесе одан шығатын) базар ғимараттары мен құрылыстары құрылымына және сақтау орнындағы автокөліктерге келесі жақындасу ауқымы ескеріледі:</p> <p>а) орағытатын автокөлік сақталған жерден базар құрылысы немесе ғимараты құрылымына, көршілес автокөліктерге дейін – автокөлік санаты I болғанда - 0,2 м; автокөлік санаты II болғанда - 0,3 м;</p> <p>б) орағытатын автокөлік сақталған жердің басқа бөлігімен өту жолы және көршілес тұрған автокөліктер мен базар құрылыстар және ғимараттарына дейін – автокөлік санаты I болғанда 0,7 м; автокөлік санаты II болғанда - 0,8 м;</p> <p>в) аталмыш тармақ нормаларына сәйкес тарастырылған өту жолдары тұтас ені бойымен үнемі бос болуы тиіс.</p>			

4.3.16 Автобазарға кіру және шығу қақпаларының санын автокөлік санына байланысты қабылдау керек:

ҚР ЕЖ 3.02-123-2013*

- 25 дейін – бір қақпа;
- 25 - 100 аралығында – екі қақпа;
- 100 артық – екі қақпа және келесі әрбір толық және толық емес 100 автокөлікке қосымша бір қақпадан.

4.4 Базарлардың көлемдік-жоспарлы шешімдері

4.4.1 Базарларда көлемді-жоспардың шешімдерін жобалауда ҚР ЕЖ 3.01-101, ҚР ҚНЖЕ 3.02-02, ҚР ЕЖ 3.02-107, ҚР ЕЖ 3.02-108, ҚР ЕЖ 3.01-103 ережелерін қолдану ұсынылады

4.4.2 Ашық базарлардың сауда аймақтары сауда бөлімдері бар (20 орынға) базар аумағының қажеттілігін есептеуден шығады.

Ашық базарларда тауар сақтауға арналған қоймалар және қойма бөлмелері орналастырылады.

4.4.3 Ашық базарлардағы қоймалар ашық және жабық болады. Ағаш материалдардан жасалған қоймалардың аудандары жобалау нормаларына МҚН 2.02-02 сәйкес қабылданады.

4.4.4 Ашық қоймаларда тауарлар қат-қабат қойылып сақталады:

Ағаш материалдардан жасалған қаптамалы қатарлар ауданы 1200 м^2 , қатардағылар – 900 м^2 дейін қабылдануы керек.

Қаптамалы қатарлар орамы тобының ауданы 2,5 га, қатардағылар – 2 га дейін қабылданады.

Дөңгелек ағаш материалдардан жасалған қатарлар тобының ауданы 1,5 га, әр қатардың ені – 70 м қабылданады.

4.4.5 Ашық базарлар жабық павильондар және дүңгіршектермен аралас болуы мүмкін.

4.4.6 Жабық қоймалардағы кесілген ағаш дайындамаларынан жасалған қатарлар тобы ауданын 180 м^2 кем, қатарлар биіктігін қойма биіктігіне тәуелді 5,5 м дейін қабылдау ұсынылады.

*4.4.7 Алаңы 35 м^2 дейінгі киоскілерді, контейнерлерді және павильондарды нарық аумағында орналастыруды топпен жүзеге асыруға болады. Бір топта отқа төзімділігі I, II, III, IIIa немесе 10 - IIIb, IV, IVa және V дәрежелі 20-дан кем емес павильондар мен киоскілерді орналастыруға рұқсат етіледі.

Киоскілер мен павильондар арасындағы арақашықтық топта нормаланбайды.

Топтарды 1 типтегі қалқандармен 10 контейнер бойынша бөліктерге бөлу керек (Өзгерт.ред. – ҚТҮКШІК 07.08.2018 ж. №175-НҚ бұйрық).

4.4.8 Жеке тұрған ғимараттар және павильондар мен дүңгіршектердің, арнайы мамандандырылған жанғыш сұйықтықтар мен сығылған газ сатуға арналған павильондар мен дүңгіршектердің ара қашықтығы (ауданына тәуелсіз) 2 кестеге сәйкес қабылданады.

2-кесте – Жеке тұрған ғимараттар мен топтар арасындағы ара қашықтық

Топтағы павильондар мен дүңгіршектердің немесе жеке тұрған ғимараттар мен құрылыстардың отқа тұрақтылық дәрежесі	Отқа тұрақтылық дәрежесіне байланысты топтар мен жеке тұрған ғимараттар арасындағы ара қашықтық (м)		
	I, II, III	IIIa	IIIб, IV, IVa және V
I, II, III	6	8	10
IIIa	8	10	12
IIIб, IV, IVa и V	10	12	15
Ескертпе – Топта отқа тұрақтылық дәрежесі әр түрлі павильондар мен дүңгіршектер болған жағдайда топтардан көршілес ғимараттарға дейінгі ара қашықтық отқа тұрақтылық дәрежесі төмен құрылыс бойынша қабылданады.			

4.4.9 Қаптама материалдар мен заттарды сақтауға арналған ғимараттардың ауданы 5 м² аспауы керек.

3 кесте - Өртке қарсы бөлімдер арасындағы қабаттар аудандары

Ғимараттың отқа тұрақтылық дәрежесі	Қабаттар саны	Өртке қарсы қабырғалар арасындағы қабаттың ең үлкен ауданы, м ²		
		1-қабатты	2-қабатты	3-5-қабатты
I-II	5	3500	3000	2500
III	2	2000	1000	-
IIIa, IIIб	1	1000		
Ескертпе – Отқа тұрақтылығы I және II дәрежелі дүкендердің өртке қарсы қабырғалары арасындағы ең үлкен аудан мәнін автоматты өрт сөндіру құрылғыларымен жабдықталған жағдайда екі есеге дейін арттыруға болады.				

4.4.10 Жабық базарларды адамдар денсаулығын қорғау және санитарлық-гигиеналық талаптарды сақтай отырып, пайдаланудың өрт және механикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін құрылымдық шешімдермен және көлемдік-жоспарлық шешімдермен жасалған арнайы жоба бойынша 5 қабатқа дейін салуға болады.

Жабық базарлардың сауда алаңдарына сауда залдары алаңдары және қосымша қызмет көрсету бөлмелері жатады.

Жабық базар ғимаратының отқа тұрақтылық дәрежесіне тәуелді өрт бөлімдерінің аудандары 3 кесте бойынша қабылданады.

4.4.11 Қабаттардың биіктігі 3,3 м болуы тиіс. Негізделген жағдайда (механикаландыру, жабдықтау, құрылымдар) сауда залының ауданы 400 м² қабаттардың биіктігін 3,6 м дейін, 1000 м² жоғары 4,2 және 4,8 (жобалау ғимараттары бойынша) арттыруға болады. Антресоль болған жағдайда екі жарықты сауда залдарының биіктігін 4,8 м артық алуға болады, ал жабық базарлардың сауда залдары үшін – залдың ішкі көлемі табиғи желдетуді қарастыруға мүмкіндік берген жағдайда ауасы кондицияланатын сауда

залының биіктігін 4,2 м артық алуға болмайды.

4.4.12 Жабық базарлардың табиғи жарықтануы жоқ сауда залдары түтін бұруға арналған құрылғылармен қамтамасыз етіледі. Ғимарат жабынындағы түтіндік есіктерінің қиылысу ауданы есептеледі немесе ғимарат едені ауданының 0,2 % тең қабылданады.

4.4.13 Жанғыш тауарларды немесе жанғыш қаптамадағы жанбайтын тауарларды сақтау камераларын (қоймалар) жабық базарлардың сыртқы қабырғаларына ауданы 250 м² және одан артық сауда залынан 1-дәрежелі өртке қарсы қалқалармен бөліп орналастырылады.

4.4.14 Қоймаларды ауданы 700 м² аспайтын бөлімдерге бөліп, әр бөлімнің шегінде торлы немесе төбеге жетпейтін қалқалармен бөлу керек. Бұл жағдайда түтінді жою бөлім үшін тұтас қарастырылады.

Ауданы 50 м² артық қоймаларда түтінді терезе ойықтары арқылы немесе арнайы шахталар арқылы шығаруды қарастыру керек, мұндай қоймаларды жертөледе орналастырғанда терезе өлшемі 1,2 де 0,9 м ойыстар қарастыру керек.

Ауданы 50 м² дейін ұзындығы 25 м дәліздерге шығатын қоймалардан түтінді шығару дәліз соңында орналасқан терезелер арқылы жүзеге асырылады.

4.4.15 Қызметкерлерге арналған кіреберістер мен баспалдақтар сатып алушыларға арналған баспалдақтар мен кіреберістерден бөлек жасалады.

4.4.16 Жүк лифтілерінің саны мен жүк көтергіштігін есептеулер арқылы анықтайды немесе жабдықтаудың қолданыстағы нормалары бойынша қабылдайды. Жертөледен екі аялдамасы бар көтерілу биіктігі 5,2 м аспайтын шағын жүк лифтілеріне кіретін есік шлюз-тамбур арқылы жасалуын қарастыруға болады.

4.4.17 Оңай тұтанатын тауарлар немесе жанғыш сұйықтықтар қоймаларын терезе ойықтары бар сыртқы қабырғаларға орналастырып, 1-дәрежелі өртке қарсы қалқамен немесе 3-типті жабындармен оқшауланады, шлюз-тамбур арқылы шығуды қарастырып бөлу керек.

4.4.18 Қоймаларды сауда залдарынан бөлетін өртке қарсы қалқаның күйін, сауда залының мүмкін болатын кеңейтілуін ескеріп анықтайды. Залды одан әрі кеңейтуге арналған алаңға орналастырылған қаптамасы жоқ жанбайтын тауарлар қоймаларына, сауда залынан бөлетін қалқалар қарастырмауға болады.

4.4.19 Жабық базарларда және базар павильондарында салқындататын камераларды бір бүйірінен ені 1,3 м кем емес шлюз арқылы өтетіндей орнату қарастырылады.

Салқындатқыш камераларды бірегей блоктан тыс орналастырғанда сәйкес қойма арқылы екі камерада артық орнатуға рұқсат етілмейді. Шлюзді, есепті температурасы плюс 2 °С және одан артық салқындатқыш камераға кіреберісте орнатпауға болады.

Төмен температуралы камераға (немесе камера блогына) кіреберіс жеке шлюз арқылы жасалады.

4.4.20 Салқындатқыш камераларды қазандықтардың, бойлер орнатылған жұмыс бөлмесінің, душ немесе басқа да температурасы мен ылғалдылығы жоғары ғимараттармен қатар немесе осы ғимараттардың астына орналастыруға болмайды.

4.4.21 Салқындатқыш камералардың қоршау құрылымдарын жылу оқшаулауды камераның есепті ішкі температурасына сәйкес жобалайды, алайда бұл минус 18 °С төмен температуралы мұздатылған өнімдерді және балмұздақ сақтауға арналған және плюс 4 °С

температуралы камералар. Салқындатқыш камералардың қоршау құрылымдарында су құбыры мен кәріздің құбыр жолдарын, желдету және электрлік шоғырсымдар қораптарын орнатуға болмайды.

4.4.22 Салқындатқыш камералардың биіктігі 2,7 м кем және 3,5 м артық болмауы керек. Биіктігі жоғары болғанда камера мен камералар арасындағы желдетілетін кеңістікті және жоғары жатқан қабаттың өз алды жабындауға болады, ал оларды тұрғын үй қабаттары астына орналастырғанда камера қалқалары желдетілетін кеңістігі бар ғимараттың қабатаралық қалқаларынан бөлек болуы керек.

4.4.23 Салқындататын камералардың машина бөлімдерінде агрегаттары сауда залымен қатар немесе оның астында орнатылатын сату сөрелерін орталықтанған салқындату жүйесін қарастыру қажет. Өуе салқындату жүйесінде салқындатқыш камералардың машина бөлімінің биіктігін 2,7 м кем және 3,5 м артық емес шамада қабылдайды.

Тоңазытқыш агрегаттарды машина бөлімінде камерамен қатар немесе камера жанында арнайы бөлінген дәлізден биіктігі 1,5 м кем емес (жарма есікті) металл тормен бөлінген орында орналастыруға болады.

4.4.24 Ашық және жабық базарларда тауарларды түсіруге арналған платформалар орнатылады.

Түсіру платформаларының деңгейі автокөліктерге арналған алаң деңгейінен 1,1 – 1,2 м жоғары орналасуы тиіс.

Жүк түсіру платформасы деңгейі мынадай қарастырылады:

- автокөліктерге арналған алаң деңгейінен 0,6-0,8 м биік – аз салмақты тауарларды жеткізуге және жеңіл көліктерге пайдаланғанда;
- автокөліктерге арналған алаңмен бір деңгейде – жобалау тапсырмасында арту-түсіру құралдары қарастырылғанда.

Тік бұрышты формалы платформаның минимальді тереңдігі 4,0 м, аратісті пішінді платформаның тереңдігі ең тар жерінде 2,5 м болуы керек.

4.4.25 Жабық базарларда және павильондарда түсіру орындарының жалпы саны әр сауда павильоны бойынша есепті шама қосындысы ретінде қабылданады. Олардың жалпы санын 15 % дейін шамада азайтуға болады.

4.4.26 Жүк түсіру платформаларын ауданы 1500 м² аспайтын азық-түлік базарларында және ауданы 3000 м² тағамдық емес базарларда жаппа астына (барлық платформаны және 1,0 м машина қорабын жабатын) орналастыруға болады.

Сауда алаңы үлкен жабық базарларда жүк түсіру ғимараттарын (жобалау тапсырмасына сәйкес – жылытылатын немесе жылытылмайтын), оның ішінде арнайы шаруашылық алаңдары немесе жер асты туннелдері арқылы түсіру орындарын қарастыру керек. Қайта салынатын сауда алаңының ауданы 1500 м² және 3000 м² тағамдық емес базарларда жер астынан тиеуді қарастыруға болады.

4.5 Эвакуациялық шығу жолдары

4.5.1 Сауда қатарлары арасындағы негізгі эвакуациялық жолдардың ені базар ауданына тәуелді алынады және:

100 м² – сауда алаңында – 1,4 м
100 - 150 м² жоғары – 1,6 м;
150 - 400 м² жоғары – 2,0 м
400 м² жоғары – 2,5 м

Ескертпе – Турникеттер, контроллер –кассир кабинасы арасындағы және сауда залының сыртқы жағынан есепті түйін бойымен негізгі эвакуациялық жолдар орналастыру қарастырылмайды.

4.5.2 Ашық базарларда сауда қатарлары екі жағынан орналасқан жағдайда эвакуациялық жолдардың ені 2,5 м кем емес, сауда қатарлары бір жағынан орналасқанда 1,4 м болуы тиіс.

4.5.3 Қойма және басқа да саудалы емес ғимараттарға кіреберістер ғимараттардың өндірістік тобы жағынан орналасуы керек.

4.5.4 Жабық базарлардың тауарды жылжыту және эвакуация жолдарының едені жанбайтын материалдан жасалуы және табалдырықтары болмауы керек.

4.5.5 Эвакуациялық шығу жолдары ретінде автокөлік базарындағы қақпаларды есікшелерінде табалдырық болмаған немесе табалдырық биіктігі 0,1 м артық болмағанда және оларды орналастыру эвакуациялық жолдарға қойылатын талаптарға сай болған жағдайда пайдаланылады.

4.6 Сумен қамту және суды бұру

4.6.1 Базарларда ҚНЖЕ 4.01-101 сәйкес жобаланған ыстық және суық судың шаруашылық-ауыз су құбырлары, тұрмыстық кәріз, өртке қарсы су құбыры қарастырылуы керек.

4.6.2 Базарлардың сыртқы өрт сөндіруге су шығыны ҚР ҚН 4.01-03 сәйкес анықталады.

Ашық нарықта судың шығыны өрт сөндіруде 20 л/сек қабылдауы қажет.

Сыртқы өрт сөндіруде жабулы нарықта судың шығыны 35л/сек кем болмауы тиіс.

4.6.3 Ағаштан жасалған материалдардың сыйымдылығы 10 000 тығыз м³ артық ашық базарларында тұйықталмаған сақиналы су құбыры желісі бар жоғары қысымды өртке қарсы су құбырын қарастыру керек.

Ағаштан жасалған материалдардың сыйымдылығы 10 000 тығыз м³ дейін ашық базарында төмен қысымды өртке қарсы су құбырын қолдану қарастырылады.

4.6.4 Ағаштан жасалған материалдардың ашық базарындағы бір мезгілдегі өрттің есепті саны ретінде бір өртті қабылдау керек.

4.6.5 Ағаштан жасалған материалдардың ашық базарындағы өртті сөндіру ұзақтығы 5 сағаттан артық қабылданады.

4.6.6 Ағаштан жасалған материалдардың ашық базарында бір өртті сөндіруге жұмсалатын су шығыны ағаш материалдары қоймасының сыйымдылығы 10 000 тығыз м³ дейін болғанда 45 л/с, одан жоғары сыйымдылықта МҚН 2.02-02 бойынша қабылданады.

4.6.7 Желінің су құбыры желісінде суық және ыстық су су есептегіші қондырғысын қарастыру керек. Су өлшеу түйіндерін құбыр жолдарының ғимаратқа енетін жерлеріне

орнатқан дұрыс.

4.6.8 Азық-түліктік жабық базарда тоңазытқыш агрегаттар үшін, әдетте, әуе салқындатқышы қарастырылады. Оны орнату мүмкін болмағанда кері сумен қамту жүйесін орнату қажет болады. Кері сумен қамту жүйесінің су шығыны базар аумағындағы су тұтынуды қадағалайтын сәйкес қызметтермен келісіледі.

4.6.9 Базарлардың сауда залдарында, жинауға арналған заттарды сақтайтын ғимараттарда шұңғылша, басқыштар және суық және ыстық су шүмектерін қарастыру керек. Азық-түлік тауарларын сатуға дайындауға арналған ғимараттарды да жуу ванналарымен және шұңғылшамен жабдықталуы тиіс.

4.6.10 Тағам камерасындағы шлюзді шұңғылшамен және бактарды жууға арналған жуғышпен жабдықтау керек.

*4.6.11 Өртке қарсы су құбырын ағаштан жасалған материалдар қатарының әр нүктесіне кем дегенде лафетті тіреулерден жасалған шағын бұрандамен бекітілуі керек.

Өртті сөндіруге жұмсалатын су шығыны 150-180 л/с болған жағдайда өртке қарсы су құбыры бір мезгілде үш тіреудің, 180 л/с артық болғанда – төрт лафетті тіреудің жұмысын қамтамасыз етуі керек.

Жылу жүйесі жоқ жабық базарлар өрт сөндіру крандарымен, түтіктерімен, оқпандармен жабдықталған өртке қарсы шкафтары бар құрғақ құбырлармен жабдықталуы тиіс. Су ағыны және өрт крандарын орналастыру ҚР ЕЖ 4.01-101 талаптарына сәйкес жүзеге асырылуы тиіс (*Өзгерт.ред. – ҚТҮКШІК 07.08.2018 ж. №175-НҚ бұйрық*).

4.6.12 Су құбыры желісіне өрт гидранттарын орналастыруды желіде қызмет көрсетілетін әр қатардың, ғимараттың, ағаштан жасалған материалдар базары құрылысында, өрт сөндіруді 100 м артық радиуста кем дегенде екі гидрант қамтамасыз ететіндей қарастыру керек. Өрт гидранттарынан ағаштан жасалған материалдар қатарының негізіне дейінгі қашықтық 8 м кем болмауы тиіс. Гидранттарға келу жолы қамтамасыз етілуі керек.

4.7 Жылыту, желдету және ауа баптау

4.7.1 Жабық базарлардың, павильондардың және т.б. жылытуды, желдетуді және ауаны баптауды жобалауда, ҚР ЕЖ 4.02-101 сәйкес, осы тармақ ережелерін ескере отырып жүзеге асырылады.

4.7.2 Жер беті және жер асты қабаттарында орналасқан, табиғи жарықтануы жоқ жабық базар дәліздері мен павильондарында ауданына тәуелсіз сорып алу арқылы желдету қарастырылуы керек.

4.7.3 Ауданы 400 м² және одан артық сауда залдары және жүк түсіру ғимараттары үшін сумен жылыту жүйесінің жеке тармақтарын қарастыру керек.

4.7.4 Жабық базарлардың сауда залдарын кезекші жылыту плюс 10 °С температураға есептеледі.

4.7.5 Базарлардың ғимараттары мен павильондарында жылу тасымалдағыш шығынын есептеуді қарастыру керек.

4.7.6 Жабық базар ғимаратына бірнеше павильондар орналастырған жағдайда олардың әрқайсысы үшін сумен жылыту және желдету жүйесінің жеке тармақтарын және

жылу тасымалдағыштар шығынын дербес есептеуді қарастырады.

Ағынды желдетумен үйлестірілген ауамен жылыту құрылғысын және қосалқы ғимараттарда орталық сумен жылытуды қарастыруға жол беріледі.

4.7.7 Қыс мезгілінде суық ауаның және жазғы қызып кету мезгілінде жылы ауаның өтуін болдырмайтын базардың сауда залына кіреберістегі ауа-жылулық пердені жобалау:

- есік арқылы бір сағат ішінде 250 астам адам өткен жағдайда;

- кіреберісте немесе оған қарсы жұмыс орны орналасқан жағдайда бір сағат ішінде есіктен кіретін адамдар санына тәуелсіз жүзеге асырылады.

4.7.8 Сауда алаңының ауданы 1500 м² және одан артық азық-түліктік және сауда алаңының ауданы 2500 м² азықтық емес жабық базарларда жүк түсіру ғимараттарының ауа-жылулық перделерін жобалау керек.

4.7.9 Ғимараттардағы есепті температура және ауа алмасу еселігі А қосымшаға сәйкес қабылданады.

4.7.10 Азық-түліктік және азықтық емес жабық базарларда және сауда алаңының ауданы 400 м² кем павильондарда табиғи іске қосылатын желдетуді жобалауға болады.

4.7.11 Жабық базарлар мен павильондардың сауда залдары мен қызметтік бөлмелерінің әйнектелген ойықтары батысқа және оңтүстік батысқа бағытталған жағдайда терезеге немесе бөлмеге кондиционер орнатуға болады.

4.7.12 Қоймалардың сорып алу желдету жүйесін, қосалқы ғимараттардың жалпы алмасатын механикалық желдету жүйесіне, қолданыстағы нормативті құжаттар талаптарына сай, от ұстаушы қақпақтар орнатылған жағдайда біріктіруге болады.

4.8 Электрмен жабдықтау және электрлік құралдар

4.8.1 Электрлік желі сызбалары ҚР ЕЖ 4.04-106 және ҚР ҚН 4.04-107 сәйкес электрлік қамту тиімділігіне қойылатын талаптар негізінде жобаланады.

Электрлік қамту тиімділігін қамтамасыз етуге қатысты сауда павильондарының, жәрмеңкелердің, базарлардың электрлік қабылдағыштарының санаттары:

бірінші санат – өрт дабылдмасы құрылғысын қоректендіретін апаттық және эвакуациялық жарықтандыру, өрт сорғыштарының электрлік қозғалтқыштары;

екінші санат – сауда залының ауданы 250-2000 м² аралығындағы базарлардың электрлік қабылдағыштар кешені;

үшінші санат – басқа базарлардың электрлік қабылдағыш кешендері.

4.8.2 Ауданы 250-2000 м² аралығындағы жабық базарлар және сауда павильондарында әр түрлі корек көздерінен екі түрі енгізу қарастыруға болады.

4.8.3 Ашық базарлар аумағында электр желілерін жер астынан тартуға рұқсат етіледі.

4.8.4 Базарлардың электрлік желілеріне түсетін жүктемені есептеу қолданыстағы нормативті құжаттар талаптарына сай жүргізіледі.

4.8.5 Базарлардың сауда кәсіпорындарында электр энергиясын қалалық желіден қабылдау және оны тұтынушыларға тарату үшін бір жалпы енгізу-тарату құрылғысы (ЕТҚ) немесе негізгі тарату қалқаны (НТҚ) қарастырылады.

ЕТҚ және НТҚ арнайы бөлінген есігі құлыпталатын (электрлік қалқанды) қорғаныс

дәрежесі IP00 ғимараттарда орналастырады.

ЕТҚ және НТҚ орналастырудың басқа да нұсқалары қарастырылады, бұл жағдайда ЕТҚ қорғаныс дәрежесі IP30 болады; құрылғы мен қалқандар қызмет көрсетуге қолжетімді орындарға орналастырылады.

4.8.6 Жобалау тапсырмасына сәйкес тарату пункттерін, қалқандар мен қалқаншаларды сауда залдарына тікелей орнатуды жобалау қарастырылады. Бұл жағдайда оларды құрылғылардың құлыпталып жабылатын төменгі бөлігіне орналастырады.

4.8.7 Электрлік қалқандарды ылғалды үдерістер жүргізілетін ғимараттардың астына орналастыруға болмайды. Электрлік қалқандар электрлік жарықтандырылып, желдетілуі тиіс, температурасы 5 °C төмен болмауы керек.

Ғимараттарды жылыту үшін пайдаланылатын электрлік қамту құралдары зауытта дайындалған және термореттегіші мен термосөндіргіші болуы керек.

4.8.8 Электрлік жылытқыш құралдар және және жанғыш құрылымдардың ара қашықтығы 0,25 м кем болмауы керек.

4.8.9 Электрлік жылыту желісінде пайдаланылатын жылытқыш құралдар жанбайтын торлармен (экрандармен) қоршалып, жанбайтын негізге орнатылуы керек.

4.8.10 Сақтау камераларында (қоймаларда) электр энергиясын жылу энергиясына тікелей түрлендіретін жылытқыш құралдар пайдалануға болмайды.

Аталмыш жылыту құралдарын тек қызмет көрсетушілерге арналған ғимараттарда ғана пайдалануға рұқсат етіледі.

Бір жылыту құралының бірлік қуаты 2 кВт аспауы керек.

4.8.11 Электрлік қамту құралдарының қорегі басқа электрлік қабылдағыштардан, ЕТҚ тәуелсіз болу керек.

4.8.12 Электр күшін тарату пункттері, қалқандар мен қалқаншалар оларға жалғанған электрлік қабылдағыштар орналасқан қабаттарда орналасуы керек.

4.8.13 Электр күшін тарату желілерінде магистралдық сызба бойынша әр ұқайсысының қуаты 3кВт болатын төрт және қуаты 5 кВт екі электрлік қабылдағыштан артық жалғауға болмайды. Магистралдық сызба бойынша қоректендірілетін электрлік қабылдағыштардың бірлік қуаты 25% артық ажыратылмауы керек. Сауда залында екіден артық кассалық аппарат болған жағдайда олар екі желіден қоректенуі керек. Бір желіден қорек алатын кассалық аппараттар саны шектелмейді.

4.8.14 Дүкендердің сауда залдарында қорғаныстық сөну құрылғысы (ҚСҚ) арқылы қосылатын қорғаныштық перделері бар жинау машиналарын қосуға және электрлік және радиотауарларды тексеруге арналған розеткалар орнатылады.

4.8.15 Ауданы 800 м² артық сауда залдарында және жобалау тапсырмасы бойынша жекелеген жағдайларда, жұмысшы жарықтандыруды басқару орталықтандырылған қашықтықтан басқару түрінде жобаланады.

4.8.16 Барлық ашық базарлар мен сауда павильондарында желдету жүйесінің қорегін өрт дабылдамасы құрылғысымен тосқауылдау немесе өрт дабылдамасы болмаған жағдайда оларды қол жетімді жерден орталықтандырылған сөндіру қарастырылады.

4.8.17 Сақтау камераларында және сауда ғимараттарында штепсельді розеткалар орнатуға болмайды.

5 БАЗАРЛАРДЫҢ САНИТАРЛЫҚ-ЭПИДЕМИОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫ

5.1 Санитарлық-эпидемиологиялық қауіпсіздік бойынша негізгі талаптар ҚР ҚН 3.02-23 берілген.

5.2 Базарларды салуға және орналастыруға жер телімдерін бөлу, сонымен қатар, құрылыстың жобалық құжаттамасын қарастыру мемлекеттік санитарлық-эпидемиологиялық қадағалаудың аумақтық органдары берген санитарлық-эпидемиологиялық қорытынды болғанда ғана жүзеге асырылады.

5.3 Нысан аумағы қоршалады, абаттандырылады, көгалдандырылады және тазалықта ұсталады. Аумақ күн сайын жиналып, адамдар мен көлік қозғалатын орындар жылдың жылы мезгілінде суарылып, қыс мезгілінде қар мен мұздан тазартылады.

5.4 Жобалау кезінде мүмкіндігі шектеулі адамдардың (мүгедектердің) қол жетімділігіне қажетті құрылғылар қарастырылады.

5.5 Базар ғимараттары, оның ішінде жабық базарлар мен павильондар жылумен қамту, сумен қамту, су бұру, желдету және баптау жүйелерімен қамтамасыз етіледі.

5.6 Кәрізденбеген аудандарда аула әжетханалары ғимараттан 25 м қашықтықта және су өткізбейтін күрелген ормен орналастырылады. Күрелген шұңқырлар, септиктер уақытында тазаланады және көлемінің үштен екі бөлігіне дейін толғанда залалсыздандырылады. Жергілікті тазарту қондырғылары өндірушінің техникалық құжаттамасына сәйкес жабдықталады.

5.7 Ғимараттар мен баспалдақ алаңдарын желдету ашылатын есік және терезе ойықтары арқылы жүзеге асырылады.

Табиғи жарықтану терезе ойықтары арқылы қамтамасыз етіледі. Жасанды жарықтандырылатын жабық базарлардың сауда залдары мен павильондарында шағылыстыру коэффициенті жоғары әрлеу материалдарын, тиімділі жоғары разрядты шамдарды және автоматты басқару жүйелерін қолдану қарастырылады.

Жарықтандырғыш құралдар уақытымен шаң-тозаңнан тазартылып, күйіп кеткен шамдар алмастырылады. Шамшырақтар қорғаныш қалпақтармен саңылаусыз жабылады.

5.8 Мұндай сауда залдарында ультра күлгін сәулелену және ауаны иондандыру құралдарымен жабдықталған (зиянсыз спектрлік құрамын растайтын сертификаты бар) сауықтыру шараларын жүргізуге арналған емдеу-сауықтыру орнын орналастыруды қарастыру керек.

5.9 Ғимараттың сауда залына кіреберістегі еден белгісі кіреберіс алдындағы жиекжол белгісінен 0,15 м биік болуы керек.

Дүкенге кіреберістегі еден белгісін жиекжолмен бір деңгейде немесе кіреберіс ойыс беттік сулар мен жауын суынан қорғалған жағдайда белгіден төмен тереңдетуге болады. Бұл жағдайда кіреберіс үстіне қалпақша орнату керек.

5.10 Нысанның барлық бөлмелерін ылғалды жинау күн сайын жуғыш және тазартқыш құралдар қолдану арқылы жүргізіледі. Залалсыздандырғыш құралдар қолданып негізгі жинауды жеті күнде бір рет жүргізу керек. Жинауға арналған заттар таңбаланып, қызметтік тағайындалуы бойынша қолданылады, ғимараттың сөрелермен және стеллаждармен жабдықталған жеке орнында (бөлмесінде) сақталады. Әжетханаға арналған жинау бұйымдары басқа бұйымдардан бөлек сақталады.

5.11 Залалсыздандырғыш ерітінділер құрал атауы, ерітінді концентрациясы және дайындалған күні жазылып таңбаланған ыдыстарда сақталады. Дайындалған залалсыздандырғыш ерітінділер залалсыздандырғыш құралды пайдалану бойынша нұсқауда берілген концентрацияға сәйкес болуы керек.

5.12 Дәрілеу және дератизация бойынша шараларды аталмыш қызмет түрімен айналысуға лицензиясы бар заңды немесе жеке тұлғалар жүргізеді. Дезинсекция және дератизация жүргізген күні, қолданылған құралдың атауы және мөлшері нысандардың есепті құжаттамасында тіркеледі.

5.13 Базар нысандарында қызметкерлердің демалуына және тамақтануына арналған бөлмелер, жеке және арнайы киімдерді сақтауға арналған орындар, душ және әжетхана қарастырылады.

5.14 Өндірістік және тұрмыстық бөлмелер қол жууға арналған қол жуғыштармен жабдықталады.

5.15 Келушілерге арналған қоғамдық әжетханаларды:

- ІІІ-ІVН жіктеу тобында 600 м² сауда алаңына бір санитарлық құрал есебінен, алайда кем дегенде екі санитарлық құралдан;

- ІІІ жіктеу тобында 400 м² сауда алаңына бір санитарлық құрал есебінен, алайда екі санитарлық құралдан кем емес шамада жобаланады.

5.16 Тағамдық емес базарларда қоғамдық әжетханаларды әрбір 600 м² сауда алаңына бір санитарлық құрал есебінен, азық-түліктік базарларда әрбір 400 м² сауда алаңына бір санитарлық құрал есебінен, алайда екі санитарлық құралдан кем емес жобалайды.

5.17 Қоғамдық әжетхана ғимаратына шлюз арқылы кіруді қарастыру керек. Бұл жағдайда оны азық-түліктік тауарлар босатуға арналған сөрелермен араластырып орналастыруға болмайды.

Келушілерге арналған қоғамдық әжетханалардың ауданы қосымша қызмет көрсету ауданында есептеледі.

5.18 Жабық сауда базарларындағы келушілерге арналған қоғамдық әжетханаларды сауда кәсіпорнының тұтас кешені үшін олардың қосынды сауда алаңы есебінен жобалау қажет. Қоғамдық әжетханаларды әр қабат сайын орналастыруға болады.

5.19 Әжетханаларды жеке жобалау қажет.

Қоғамдық әжетханаларда қарастырылады:

- кабина ені - 0,8 м кем емес, тереңдігі - 1,2 м кем емес;
- арбадағы мүгедектер үшін ені - 1,65 м және тереңдігі - 1,8 м кем емес кабина;
- балдақтар мен басқа да құралдар пайдаланатын мүгедектер үшін бүйір бөлігінде орналасқан тұтқалары бар бір кабина;

- мүгедектер үшін екі жағынан 0,4 м биіктікте тік тіреу тұтқалары бар кем дегенде бір писсуар;

- еденнен 0,8 м биіктікте және бүйір қабырғадан 0,2 м қашықтықта тіреу тұтқалары бар кем дегенде бір қолжуғыш.

5.20 Ғимаратқа кіреберісте қоқысқа арналған сауыттар орнатылады.

5.21 Сыйымдылығы 10 кубтық метрге дейінгі қоқыс жинақтағыштар санын анықтағанда базар алаңының әр 200 шаршы метріне кем дегенде бір қоқыс жинақтағыш есебінен қарастыру керек. Сауда қатарлары сызығы бойымен бір-бірінен 20 м

қашықтықта, 50 м² базар алаңына бір қоқыс сауыты есебінен сыйымдылығы 10-20 кубтық дециметр қоқыс сауыттарын орналастырады.

5.22 Табиғи желдетуді ауданы 600 м² жабық базарлардың сауда залдары мен павильондарында немесе ғимарат көлемі сауда залы ауданына тәуелсіз бір адамға кем дегенде 20 м³ келетін болғанда қарастырады.

Басқа жағдайларда екі еселі ауа алмасуы бар, механикалық іске қосылатын шығару-сорып алу желдетуін қарастырған дұрыс.

6 ӨРТ ҚАУІПСІЗДІГІ

6.1 Жалпы ережелер

6.1.1 Базарлардың өрт қауіпсіздігін қамтамасыз етуінің базарларды жобалау және сауда қолдануға міндетті жалпы талаптары ҚР ҚН 3.02-23 берілген. Өрт сөндіру қауіпсіздігінде базарлар мен олардың мекемелерінде шараларды жобалауда ҚР ҚН 2.02-01 ережелерін қолдану керек.

6.1.2 Әр нысанда өрт қауіпсіздігі талаптарына сай әрбір жарылыс және өрт қаупі бар үлескілер үшін (шеберхана, цех) өрт қауіпсіздігі шаралары туралы нұсқау талаптарына сәйкес нұсқаулар жасалады.

6.1.3 Базарларда аумақты және қабатта бір мезгілде 10 адамнан артық болған жағдайда көрнекті орындарға өрт жағдайында адамдарды эвакуациялау жоспары (сызбасы) ілінеді және адамдарға өрт туралы хабарлау жүйесі (қондырғысы) қарастырылады.

6.1.4 Ғимараттың, имараттың және өрт бөлімінің құрылымдық өрт қаупі класы құрылыс құрылымдарының өрттің дамуына және оның қауіпті факторларының пайда болуына байланысты анықталады.

Базарлар (өзара бір-бірімен қызметтік және өрт қауіптілігі бойынша және пайдалану тәсіліне байланысты ғимараттар мен құрылыстар, павильондар, дүңгіршектер, өрт бөлімдері және ғимарат бөлімдері) Ф3.1 класына (қоймалар – Ф5.2 класына) жатады.

6.1.5 Базарлардың (ғимараттар, имараттар және павильондар, өрт бөлімі дүңгіршектері) отқа тұрақтылық дәрежесі оның құрылыс бөліктерінің отқа тұрақтылық дәрежесі бойынша анықталады.

Өрт таралуының алдын алу үшін ғимараттарға өртке қарсы кедергілер орналастырылады.

6.1.6 Өртке қарсы кедергілер оттың және жану өнімдерінің ғимараттан немесе өрт бөлімінен басқа ғимараттарға таралуының алдын алуға арналады және өрт-техникалық жіктеуін техникалық регламенттің «Өрт қауіпсіздігіне қойылатын жалпы талаптар» бөліміне сәйкес анықталатын өрт қаупі және отқа тұрақтылықпен сипатталады.

6.1.7 Өртке қарсы кедергілер К0 класына жатқызылады. Арнайы келісілген жағдайларда К1 класының 2-4 типті өртке қарсы кедергілерін пайдалануға болады.

Өртке қарсы кедергінің өрт қаупі оның қоршаушы бөлігі мен басқа қоршау құрылымдарымен тіркесу түйіндерінің өрт қаупімен анықталады.

6.1.8 Қабаттың ауданын (өртке қарсы қабырғалар арасындағы қабат ауданы) және

ғимарат биіктігін тұтас ғимараттың функционалдық өрт қаупі бойынша қабылдайды.

*6.1.9 (Алынып тасталды – ҚТҮКШІК 07.08.2018 ж. №175-НҚ бұйрық)

6.1.10 Өрт бөлімдері арасындағы хабар беру:

- көлденеңінен – өртке қарсы есіктермен қорғалған ойықтар арқылы (жылжымалы қалқа, қақпа, шымылдық);

- тігінен – түтінденбейтін баспалдақ торлары және отқа тұрақтылық дәрежесі 1 сағаттан кем емес есіктері бар лифтітілік шахталар арқылы.

Өртке қарсы кедергі ойықтарына өртке қарсы қақпалар, есіктер, қақпақтар, терезелер орнату қажет.

6.1.11 Құрылыс құрылымдары отқа тұрақтылығымен және өрт қаупімен сипатталады. Отқа тұрақтылық көрсеткіші отқа тұрақтылық шегі болып табылады, құрылымның өрт қаупі оның өрт қауіптілігі класын сипаттайды.

Бұл жағдайда терезелердің отқа тұрақтылық шегі тұтастығы бұзылған жағдайда ғана белгіленеді.

6.1.12 Жанғыш сұйықтықтар мен газдар сатуға арналған павильондар мен дүңгіршектер басқа осындай тауар сататын дүңгіршектермен бір топта жеке тұрады.

Әр дүңгіршекте нормативті құжаттар талаптарына сай алғашқы өрт сөндіру құралдары орналастырылады.

6.2 Базар аумақтарын жасаудағы өртке қарсы шаралар

6.2.1 Базарлардың ғимараттармен, имараттар және ашық қоймалармен өртке қарсы қашықтық шегіндегі аумақтары және тұрғын үйлер мен басқа да құрылыстарға жақын үлескілері уақытымен жанғыш қалдықтардан, қоқыстан, ыдыстардан, түскен жапырақтар мен құрғақ шөптерден тазартылады.

6.2.2 Базар аумағындағы қалдықтарды арнайы бөлінген алаңдарда контейнерлер мен жәшіктерге жинап, одан соң шығару керек.

6.2.3 Базар аумағында өртке қарсы су көздерін, ғимараттарға кіреберістерді жылдам табуға жеткілікті сыртқы жарықтандыру болуы керек.

6.2.4 Ғимаратқа, имараттарға, ашық қоймаларға және сыртқы өрт баспалдақтарына және өрт сөндіру мақсатында пайдаланылатын су көздеріне келетін жолдар мен кіреберістер жұмыс күйінде және өрт техникасының кедергісіз өтуі үшін бос болуы керек.

Жолдар немесе өтпелерді жөндеу үшін немесе басқа да себептермен өрт машиналарының жолына кедергі келтіретіндей жабу туралы осы жұмыстарды жүзеге асыратын ұйым мемлекеттік өртке қарсы қызмет бөліміне дереу хабар беруі тиіс.

Жолдарды жабар алдында сәйкес орындарда айналып өту бағыттарын нұсқаушылар орнатылады немесе жөнделетін бөліктер арқылы су көздеріне жету өтпелері жасалады.

*6.2.5 (Алынып тасталды – ҚТҮКШІК 07.08.2018 ж. №175-НҚ бұйрық)

*6.2.6 (Алынып тасталды – ҚТҮКШІК 07.08.2018 ж. №175-НҚ бұйрық)

6.2.7 Қоймалар мен базалар ғимараттарында және сауда алаңдары мен залдарда, сонымен қатар арнайы темекі шегуге бөлінген орындардан тыс жерлерде темекі шегуге болмайды.

6.2.8 От жағуға, кей бір қалдықтар мен ыдыстарды ғимаратқа және жанғыш заттар

мен материалдарды ашық сақтау үшін арнайы бөлінген орындардан 50 м қашықтықта және қызметкерлердің қадағалауымен жағуға рұқсат етіледі.

6.2.9 Базарішілік темір жолдар өтпелері өрт сөндіру автокөліктері өту үшін босатылады және рельс беті биіктігі деңгейінде тұтас төсемелері болады. Локомотиві жоқ вагондардың өтпелерде тұруына рұқсат етілмейді. Жолдар арқылы кем дегенде 2 өтпе болуы керек.

6.3 Ғимараттар, павильондар, бөлмелер мен дүңгіршектер жасау

6.3.1 Барлық өндірістік және қойма ғимараттары үшін жарылыс және өрт қауіптілігі санатын, сонымен қатар, ғимарат есігінде сәйкес белгілермен белгіленетін электрлік қондырғыларды орнатудың техникалық нормалары бойынша аймақтар класын анықтау қажет.

Өрт қауіптілігі жоғары жабдықтардың қасына стандартты қауіпсіздік белгілері ілінеді.

Өндіріс үдерісінде өрт және жарылыс қаупі көрсеткіштері бойынша зерттелмеген және сертификаттары жоқ материалдарды пайдалануға және оларды басқа материалдар мен заттармен бірге сақтауға болмайды.

6.3.2 Құрылыс бөліктерінің оттан қорғау жабындарының (сылақтар, арнайы бояулар, лактар және жақпалар), жанғыш әрлеу және жылу оқшаулау материалдарының, металл емес материалдардың бұзылуы бірден қалпына келтіріледі.

Нормативті талаптарға сәйкес өңделген (сіңірілген) ағаш құрылымдар және маталар өңдеудің жарамдылық мерзімі өткеннен кейін тексеріледі және отқа тұрақтылық қасиеттері жоғалған жағдайда қайта өңделеді (сіңіріледі).

Оттан қорғаныштық өңдеудің (сіңірудің) күйі жылына екі рет тексерілуі керек.

6.3.3 Ғимараты қайта жоспарлағанда, қызметтік тағайындалуын өзгерткенде немесе жаңа технологиялық жабдық орнатқанда құрылыс және технологиялық жобалаудың қолданыстағы нормаларының өртке қарсы талаптары сақталуы керек.

6.3.4 Сіріңке, иіссу, әтір, аэрозольді қаптапаларды басқа да өрт тұрғысынан қауіпті тауарларды басқа тауарлардан бөлек арнайы жабдықталған ғимараттарда сақтайды.

6.3.5 Сұранысы жоғары тауарды сатқанда басшы (кәсіпкер) сатып алушылардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша қосымша шаралар қолдануға тиіс (адамдардың сауда залында қол жетімділігін шектеу, қосымша кезекшілер шығару және т.б.).

6.3.6 Ғимараттар мен құрылыстарға орнатылатын дүңгіршектер (нормативті құжаттарға қарсы келмеген жағдайда) жанбайтын материалдардан жасалады.

6.3.7 Жұмыс уақытында тауарларды тиеу және түсіру сатып алушылардың эвакуациялық жолдарынмен байланысты емес жолдар арқылы жүзеге асырылады.

6.3.8 Керосин $t_{\text{т}} < 61^{\circ}\text{C}$ және басқа да ОТС және ЖС жанбайтын материалдан жасалған жеке тұрған ғимараттарда сақталады. Бұл ғимараттарда апат жағдайында сұйықтықтың ағуын болдармау үшін еден деңгейі жанасқан жоспарлы белгіден төмен орналасады. Бұл ғимараттарда пешпен жылыту қарастырылмайды.

6.3.9 Сауда залдарын керосин $t_{\text{т}} < 61^{\circ}\text{C}$ және басқа да ОТС және ЖС бар ыдыстар орнатылған қоймалардан өртке қарсы қалқалармен бөледі. Ыдыстардың (сұйыққойма, бөшке) көлемі 5 м^3 артық болуы керек.

6.3.10 Керосин $t_t < 61^{\circ}\text{C}$ және басқа да ОТС және ЖС босатуға арналған сөрелерді соққы кезінде ұшқын түзбейтін металл бетпен қапталуы керек.

6.3.11 Керосин $t_t < 61^{\circ}\text{C}$ және басқа да ОТС және ЖС сатылатын ғимараттарда қаптама материалдар сақтауға (жаңқа, қағаз, сабан) болмайды.

6.3.12 Керосиннен және басқа да ОТС және ЖС босаған ыдыстар тек арнайы қоршалған алаңдарда ғана сақталады.

6.3.13 Оқ-дәрілерді (ұнтақ, капсула, оқталған оқтар) және пиротехникалық бұйымдарды сатуды тек арнайы мамандандырылған жеке тұрған ғимараттарда жүзеге асырады. Бұл дүкендерді жылыту орталықтандырылған болуы керек.

6.3.14 Барлық базарлар жұмыс күйіндегі алғашқы өрт сөндіру құралдарымен қамтамасыз етіледі. Алғашқы өрт сөндіру құралдарымен жабдықталу нормалары В қосымшада берілген.

6.3.15 Өртке қарсы қондырғылар мен жүйелерді (түтінге қарсы қорғаныс, өрт автоматикасы құралдары, өртке қарсы сумен қамту жүйесі, өртке қарсы есіктер мен қақпақтар және өртке қарсы қабырғалардағы қондырғылар) үнемі іске жарамды жұмыс күйінде ұсталуы керек.

6.3.16 Бір эвакуациялық шығу жолы бар ғимараттарда бір мезгілде 50 адамнан артық болуға болмайды.

Отқа тұрақтылық бойынша IV және V дәрежелі ғимараттарда 50 адамнан артық адам тек бірінші қабатта ғана болуға рұқсат етіледі.

6.3.17 Пайдаланылған сүртетін материалдарды жанбайтын материалдан жасалған және қақпағы жабылатын контейнерде жинайды. Пайдаланылған материалдарды жинау мерзімі олардың жұмыс орындарында жинақталуын болдырмайтындай болуы тиіс. Жұмыс ауысымы аяқталғанда аталған контейнерлерді ғимарат шегінен тыс жерлерде босату керек.

6.4 Электрлік желілер мен электрлік құрылғыларды пайдалану

6.4.1 Электрлік желілерді, электрлік қондырғылар мен электрлік-техникалық қондырғыларды жобалау, құрастыру және пайдалану және олардың техникалық жағдайын қадағалауды электрлік құрылғыларды техникалық пайдалану ережелері мен нормаларына сәйкес жүзеге асыру қажет.

6.4.2 Электрлік қозғалтқыштар, электр шамдары, басқару аппараты, іске қосуды реттеуші, бақылау-өлшеу және қорғаныштық аппаратуралар, қосымша жабдықтар, электр сымдары мен шоғырсым желілерінің Электрлік құрылғылардың техникалық нормаларына сай (ЭҚТН) класқа сәйкес қорғаныс дәрежесі болуы керек.

6.4.3 Барлық электрлік құрылғылар қысқа тұйықталу тогынан және басқа да өрт тудыруы мүмкін қалыпты емес режимдерден қорғау аппараттарымен қорғалуы тиіс. Сақтандырғыштардың балқығыш ендірмелері таңбасында ендірменің бірлік тогына калибрленуі керек (таңба шығарған зауытта немесе электрлік техникалық зертханада қойылады).

6.4.4 Барлық ток жүретін жолдар, тарақыш құрылғылар мен аппараттар және өлшеуіш құралдар, сонымен қатар, сақтандырғыш құрылғылар, ажыратқыштар, барлық

іске қосу аппараттары мен жабдықтары тек жанбайтын негізде ғана құрастырылуы керек (мәрмәр, текстолит, гетинакс).

6.4.5 Сымдар мен шоғырсымдардың ұштауды және тармақтауды, жалғауды өртке қатысты қауіпті болдырмау үшін тығыздау, дәнекерлеу және пісіру жолымен немесе арнайы қысқыштар көмегімен жүзеге асыру керек.

6.4.6 Уақытша электрлік желілерді орнатуға және пайдалануға болмайды. Құрылыс және уақытша жөндеу-құрастыру жұмыстары жүргізілетін орындарды қоректендіретін уақытша иллюминациялық қондырғылар мен электр сымдарын пайдалануға рұқсат етіледі.

6.4.7 Ауыспалы шамдар қорғаныштық шыны қалпақтармен және торлармен жабдықталуы тиіс. Осындай шамдар және басқа да тасымалы электр аппараттары үшін иілгіш шоғырсымдар және арнайы осы мақсатқа арналған механикалық әсер мүмкіндігін ескеру, мыс тарамдары бар сымдар пайдалану керек.

6.4.8 Жұмыс уақыты аяқталған кезде кезекші қызметкерлер болмайтын ғимараттарда электрлік құрылғылар мен тұрмыстық электрлік құралдар, кезекші жарықтандырудан, өрт сөндіру және өртке қарсы сумен қамту, күзет-өрт дабылдамасынан басқасы тоқсыздандырылуы керек. Басқа электрлік қондырғылар мен электрлік-техникалық бұйымдар (оның ішінде тұрғын үй ғимараттарында) пайдалану жөніндегі нұсқаулығында және қызметтік тағайындалуында қарастырылған жағдайда кернеуде қала беруіне болады.

6.4.9 Ауа электр беру желілерін (оның ішінде уақытша және шоғырсыммен тартылған) жанатын шатырлар мен перделер және жанғыш заттар, материалдар мен бұйымдардың ашық қоймалары үстінен (қатарлар және маялар) тартуға болмайды.

6.4.10 Жарықтандырғыш электр желісін шамдар ғимарат құрылымымен және жанғыш заттармен жанаспайтындай етіп құрастыру керек.

6.4.11 Электрлік қозғалтқыштар, шамдар, сымдар және таратқыш құрылғылар айына екі рет жанғыш шаңнан тазартылуы керек, ал шаңдану дәрежесі жоғары ғимараттарда айына төрт рет тазартылады.

6.4.12 Электрлік қондырғыларды пайдалану барысында мыналарға жол берілмейді:

1) шығарушы ұйым нұсқаулары талаптарына сай келмейтін жағдайларда электр энергиясын қабылдағыштарды пайдалануға немесе ақаулары бар қабылдағыштарды, қорғаныштық оқшаулау қабаттары жойылған немесе зақымдалған электр сымдарын қолдануға;

2) істен шыққан розеткалар, ажыратқыштар және басқа да электрлік құрылғыларды пайдалануға;

3) өрт қаупін болдырмайтын жылулық қорғанышы, жанбайтын жылу оқшаулау материалынан жасалған тұрғысы жоқ электрлік жылыту құрылғыларын пайдалануға, термореттеушілері болмаған немесе істен шыққан жағдайда электрлік жылытқыш құралдарды қалдануға;

4) өрт және жарылыс қаупі бар ғимараттарда электрлік жылытқыш құралдарды пайдалануға;

5) стандартты емес (қолдан жасалған) электрлік жылытқыш құрылғыларды, қолдан жасалған жүктемеден және қысқа тұйықталудан қорғау құралдарын пайдалануға;

6) электрлік қалқандар, электрлік қозғалтқыштар және іске қосу аппаратурасы маңына жанғыш (оның ішінде оңай тұтанатын) заттар мен материалдар орналастыруға

(қоймалау);

7) тасымалдық электр сымдары мен шоғырсым желілерін қойма ғимараттары және электрлік құрылғылардың техникалық нормалары (ЭҚТН) бұзылған өрт және жарылыс қаупі бар аймақтар арқылы тартуға.

6.5 Жылыту және желдету жүйелерін жасау

6.5.1 Жылыту маусымы басталғанға дейін пештер, қазандықтар, жылу генерациялайтын және калориферлі, басқа да жылыту құралдары мен жүйелері тексеріліп, жөндеуден өткізілуі керек. Істен шыққан пештер мен басқа да жылыту құралдары пайдалануға жіберілмейді.

6.5.2 Базарлардың қазандықтар мен басқа да жылу өндіретін құрылғыларын пайдалану барысында мыналарға жол берілмейді:

- 1) жұмысқа арнайы оқымаған және сәйкес маманданған куәлік алмаған тұлғаларды тартуға;
- 2) автоматтандырылмаған қазандықтар қазандарында қызмет көрсететін тұлғаларға ауысым уақытында жұмыс күйіндегі қазандықты қараусыз қалдыруға;
- 3) қазандық немесе жылу генерациялау ғимараттарында 1 м³ артық ОТС немесе 5 м³ артық ЖС сақтауға;
- 4) өрт жағдайында отынды апаттық ыдысқа құюға (қауіпсіз орынға) арналған құрылғысы жоқ шығындық бак пайдалануға;
- 5) отын ретінде мұнай өнімдерінің қалдықтарын және басқа да жабдықты пайдаланудың техникалық шарттарында қарастырылмаған ОТС мен ЖС қолдануға;
- 6) отын беру жүйесінен отынның ағуы (газ шығуы) байқалған жағдайда жылу өндіруші құрылғыларды пайдалануға;
- 7) отынды өшкен бүріккілермен немесе газ жанарғыларымен беруге;
- 8) алдын ала үрлеп тазартпай тұрып құрылғыларды тұтатуға;
- 9) шығарушы-кәсіпорын қарастырған бақылау және реттеу құралдары сөніп тұрғанда немесе істен шыққанда жұмыс істеуге.

6.5.3 Отынды (өздігінен жанатын көмір немесе шымтезек) арнайы дайындалған ғимараттарда немесе жанғыш құрылымнан 8 м қашықтықта орналасқан арнайы бөлінген алаңдарда сақталады.

6.5.4 Ауақұбырларындағы от ұстаушы қондырғылар (қақпақ, жапқыш, шибер және т.б.), автоматты өрт дабылдамасы немесе өрт сөндіру құрылғылары бар желдету жүйесін тосқауылдау құрылғысы, өрт кезінде желдетуді автоматты сөндіру қондырғысы белгіленген мерзімде тексеріліп, жұмыс күйінде ұсталуы керек.

6.5.5 Ауа жылыту, желдету және баптау жүйелерін пайдалану барысында мыналарға тыйым салынады:

- желдету камерасының есігін ашық қалдыруға;
- сору арналарын, кертіктері мен торларын жабуға;
- ауа жолдарына газдық жылытқыш құралдарды жалғауға;
- ауа жолдарында жинақталған майлы қалдықтарды, шаң және басқа да жанғыш заттарды жағуға.

6.5.6 Желдету камералары, сүзгіштер, циклондар мен ауа жолдары жанғыш шаң мен өндіріс қалдықтарынан базар басшылығы бұйрығымен анықталған мерзімде тазалау қажет.

6.5.7 Технологиялық құрылғылармен өрт және жарылыс қаупі бар өндіріс ғимаратында, гидро сүзгіштер, құрғақ сүзгіштер шаң аулағыштар және басқа да желдету (аспирация) жүйелері істен шыққанда жұмыс жасауға болмайды.

6.5.8 Желдеткішке қатты денелердің, шаң, талшық немесе басқа да қатты қоспалары бар қалдықтардың желдеткішке түсуін болдырмау үшін тасаулағыштар, ал металл заттарды шығару үшін – магнитті сепараторлар пайдаланылады.

6.5.9 Пневматикалық көлік құбыр жолдарында және жергілікті құламалар жүйесінің ауа жолдарында маусымды тексеру, жүйені тазалау және өрт туындаған жағдайда сөндіру үшін тығыз жабылатын есіктер қарастылылады.

6.5.10 Тексеру есіктері бір-бірінен 15 м қашықтықта және бұрылыстарда, құбыр жолдары қабырғалар мен жабындар арқылы өтетін жерлерде орналасуы керек.

6.5.11 Ауаны тазалауға, агрегаттар мен машиналардың шаңданған құрылғыларын жоюға арналған сүзгіштер оқшауланған ғимараттарда орналасуы керек.

6.5.12 Рециркуляция кезінде құрылғыдан жойылатын шаңды ауа сүзгіштер көмегімен екі сатылы тазалауға жіберіледі.

6.6 Өртке қарсы су құбыры жүйесін пайдалану

6.6.1 Базардың өртке қарсы су құбыры желісі жұмыс күйінде болуы керек және өрт сөндіруге қажетті су шығынын қамтамасыз етуі керек. Олардың жұмысқа жарамдылығын тексеру жылына екі рет (күзде және көктемде) жүзеге асырылады. Өрт гидранттары жұмыс күйінде, қысқы уақытта жылытылып, қар мен мұздан тазартылуы керек.

Су құбырлары мен гидранттар үлескілері сөндірілгенде немесе желідегі қысым азайғанда бұл туралы мемлекеттік өртке қарсы қызмет бөліміне хабар беру керек.

6.6.2 Гидранттар мен су қоймаларында (су көздерінде) оларға қозғалыс бағытында сәйкес нұсқаушылар (көлемді жарықтандыруы бар немесе тегіс жарық шағылыстырушы жабынмен жасалған) орналастырылады. Оларда су көзіне дейінгі қашықтықты дәл көрсететін сандар жазылуы керек. Түнгі уақытта өрт гидранттары мен су қоймалар нұсқаушылары жанып тұруы керек.

6.6.3 Ішкі өртке қарсы су құбырының өрт шүмектері 1,35 м биіктікте орнатылып, түтіктермен және өзектермен жабдықталып, өрт шкафында орналасуы керек. Шкаф есігінде «ПК» сандық индекс және жақын өрт сөндіру бөлімінің реттік және телефон номері жазылуы керек. Шкаф есігінің сыртқы безендірілуінде қызыл түс болуы және стандарт талаптарына сай болуы тиіс. Өрт түтігі шүмек пен өзекке жалғануы керек. Алты айда бір рет «ПК» тексеру жүргізіп, судың берілуін тармақтың дұрыс оралуын қадағалау керек.

6.6.4 Барлық ток жүретін жолдар, тарақыш құрылғылар мен аппараттар және өлшеуіш құралдар, сонымен қатар, сақтандырғыш құрылғылар, ажыратқыштар, барлық іске қосу аппараттары мен жабдықтары тек жанбайтын негізде ғана құрастырылуы керек (мәрмәр, текстолит, гетинакс).

6.6.5 Су өлшеу құрылғыларының айналма желілерінде орнатылған электржетегі бар

ілімдер жылына екі рет, өрт сорғыштары ай сайын жұмыс қабілеттілігіне тексеріліп тұруы керек. Аталған жабдықтар жұмыс күйінде болуы тиіс.

6.6.6 Базарларға жақын жерде (200 м радиуста) табиғи немесе жасанды су көздері болған жағдайда, оларға өрт автокөліктерін қою және жылдың кез келген мезгілінде су алу үшін 12х12 өлшемді қатты төсемен жабылған жолдар мен алаңдар жасалуы керек. Жасанды су қоймаларды, су көздері мен су алу құрылғыларына келетін жолдарды үнемі дайын күйде ұстау базар әкімдігіне тапсырылады.

6.7 Өртке қарсы техника мен жабдықтарды, алғашқы өрт сөндіру құралдарын пайдалану

6.7.1 Өрт автокөліктерін өрт деполарында немесе арнайы осы мақсатқа арналған жылытылатын, электрмен қамтылатын, телефон байланысы мен едендерінің қатты жабыны, жылытылған қақпасы және басқа да өртке қарсы қызметтің жеке құрамының қауіпсіз жұмыс жағдайын қамтамасыз етуге арналған жабдықтары мен құрылғылары бар бокстарда ұстайды.

Өрт автокөліктерінен өрт-техникалық құрылғыларын шешуге, өрт техникасын басқа мақсаттарға пайдалануға болмайды.

6.7.2 Өрт автокөліктері, мотопомпдар, өрт сөндіруге арнайы бейімделген және қайта жабдықталған техника өрт-техникалық құралдармен жинақталып, отыны және өрт сөндіру құралы құйылып, жұмыс күйінде болуы керек. Өрт сөндіруге арналған техниканы шақыру тәртібі жүру кестесіне және өрт сөндіру күші мен құралын тарту тәртібіне байланысты анықталады.

6.7.3 Әр өрт мотопомпы, өрт сөндіру үшін жабдықталған техникаларға арнайы дайындықтан өткен моторшы (жүргізуші) бекітіледі. Ұйымдарда өрт мотопомптарын өрт сөндіру орындарына жеткізу тәртібін қарастыру керек.

6.7.4 Өндірістік кәсіпорындар аумағында және өндірістік ғимараттарда алғашқы өрт сөндіру құралдарын орналастыру үшін арнайы өрт қалқандары орнатылады.

6.7.5 Өрт сөндіргіштерді орналастыру, қолдану және қызмет көрсету тәртібі өндіруші-кәсіпорын нұсқауларына, қолданыстағы нормативті-техникалық құжаттарға және келесі талаптарға сәйкес болады:

1) өрт сөндіргіштерді қорғалаттың ғимараттардың қуыстарынан басқа адамдарды эвакуациялау жолдарына орналастыруға болмайды;

2) өрт сөндіргіштер еден деңгейінен өрт сөндіргіштің төменгі бетіне дейін 1,5 м биіктікте және ашылған күйдегі есік шетінен 1,2 м қашықтықта орналасуы керек;

3) өрт сөндіргіштерді орналастыруға арналған шкафтың құрылымы мен сыртқы түрі оларда сақталып тұрған өрт сөндіргіш екендігін визуалды анықтауға болатындай болуы керек;

4) өрт сөндіргіш қорабындағы нұсқау жазуы көрінетіндей орнатылады.

6.7.6 Өрт сөндіру құралдары мен бұйымдарын мемлекеттік стандарттарға сәйкес түстерге бояу қажет.

6.8 Өрт дабылдамасы, автоматты өрт сөндіру және өрт туралы хабар беру

6.8.1 Өрт сөндіру және өрт дабылдамасы автоматты құрылғыларын, түтінге қарсы қорғаныс жүйесінің, адамдарға өрт туралы хабар беру жүйесінің жоспарлы-алдын ала жөндеу және техникалық қызмет көрсету бойынша регламенттік жұмыстарды өндіруші-зуаттың техникалық құжаттамасын ескере отырып құрастырылатын жылдық жоспар-кестеге және жөндеу жұмыстарын жүргізу мерзіміне сәйкес жүзеге асырады. Техникалық қызмет көрсету және жоспарлы-алдын ала жөндеуді арнайы мамандандырылған ұйымның арнайы оқытылған қызметкерлері жүргізеді.

6.8.2 Құрылғының сөніп қалуымен (жеке желінің, хабарлағыштардың) байланысты техникалық қызмет көрсету немесе жөндеу жұмыстарын жүргізу кезінде базар әкімдігі басшысы ғимараттарды, құрылыстарды, бөлмелер мен технологиялық жабдықтарды өрттен қорғау бойынша қажетті шаралар қарастырады.

6.8.3 Әжетхана, душ, жуу бөлмелерінде, салқындату камераларында, етті, балықты, жемістер мен көкөністерді (жанбайтын қаптамада), металл ыдыстарды, жанбайтын құрылыс материалдарын сатуға дайындау бөлмелерінде автоматты өрт дабылдамасын орнатпауға болады.

Автоматты өрт сөндіру қондырғылары мыналарда жабдықталуы тиіс:

екіқабатты ғимараттар нарықтар сауда аумағында 3500 шаршы метрден;

базар ғимаратында үш қабаттан жоғары аудандар - сауда ауданына тәуелсіз болады;

бір қабатты нарықтар жалпы сауда ауданы 3500 шаршы метрден жоғары болуы тиіс.

6.8.4 Диспетчерлік пункт бөлмесінде (өрт бекеті) өрт туралы және өрт автоматикасы құрылғыларының (жүйелерінің) істен шыққандығы туралы хабар алған кездегі кезекші қызметкерлердің іс-әрекет тәртібі ілінеді. Диспетчерлік пункт (өрт бекеті) телефон байланысымен және жұмыс күйіндегі электр шамдарымен (3 данадан кем емес) жабдықталуы керек.

6.8.5 Өрт автоматикасы құрылғыларын жұмыс күйінде және жобалық құжаттамаға сәйкес толық дайын күйде ұстау керек.

6.8.6 Автоматты өрт сөндіру құралдары бар болған жағдайда бұл жүйелерге ішкі өрт шүмектері жүйесінің жалғануын қадағалау керек.

6.8.7 Өрт сөндіру бекеті орап байлау сызбасымен және өрт кезінде құрылғыны басқару тәртібімен қамтамасыз етілуі керек.

6.8.8 Әрбір басқару түйінінде қорғалатын ғимараттар атауы, қондырғы секциясындағы суландырғыштардың саны мен типі көрсетілген тақташа ілінеді. Шүмектер мен ілмектерді орап байлау сызбасына сәйкес номерлау қажет.

6.8.9 Өрт сөндіру құрылғыларының баллондары мен ыдыстары, массасы мен қысымы есепті шамадан 10 % төмен өрт сөндіру құралы толық қуаттандыруға немесе қайта қуаттандыруға жатады.

6.8.10 Хабар беру жүйелерін пайдалану тәртібі оларды пайдалану жөніндегі нұсқаулықтар бойынша эвакуация жоспарында анықталады, мұнда жүйелерді іске қосуға құқығы бар тұлғалар көрсетіледі.

6.8.11 Хабар бергіштер (дауыс зорайтқыш) дауыс реттегішсіз болады және желіге ажыратқыш құрылғыларсыз жалғанады.

Мәтіндерді беруде және эвакуацияны басқаруда тиімділікті қамтамасыз ету үшін ішкі радиотасымалдағыш желіні немесе объектіде бар басқа да тарату желілерін пайдалануға болады.

6.8.12 Дүңгіршектер мен сауда контейнерлерін дыбыстық белгісі құрылыс қасбетіне немесе тікелей қорғалатын ғимаратқа (дербес өрт хабар бергіштері) шығатын автоматты өрт дабылдасымен жабдықтау қажет.

6.9 Ғимараттар мен құрылыстардан адамдарды эвакуациялау

6.9.1 Жабық базарлардың отқа тұрақтылығы I және II дәрежелі ғимараттарында және павильондардың сауда залдарында бірінші қабаттан екінші қабатқа дейін немесе жер асты қабатынан тірінші қабатқа дейін ашық негізгі баспалдақтар (немесе пандустар) қарастырылады. Бұл баспалдақтар немесе пандустарды сәйкес сауда залындағы сатып алушылар санының жартысын эвакуациялау жолы ретінде есептейді, ал қалған сатып алушыларды эвакуациялау үшін кем дегенде екі жабық баспалдақ торы қарастырылады.

Ашық баспалдақ ұзындығын еденнің ең алыс нүктесінен сыртқа эвакуациялық шығуға дейін есептейді, алайда оның ауданынегізгі эвакуациялық жолдар ауданы құрамында есептеледі.

6.3.2 Эвакуация жолдарын есептеу үшін базар аумағындағы және ғимараттағы бір мезгілде болатын адамдар санын бір адамға 1,6 м² сауда алаңы есебінен қабылдау керек.

6.3.3 Эвакуациялық шығу жолдарын есептегенде сауда залының тік өтпесімен (дәлізбен) байланысты қызметтік баспалдақ торларын және ғимараттан шығатын есіктерді де ескеру қажет.

6.3.4 Сауда ғимараттарынан тыс аймақтарда бірінші және жертөлелік қабаттар арасындағы технологиялық байланысқа арналған, эвакуация есептерінде ескерілмейтін баспалдақ торларын қарастыруға болады.

6.3.5 Төрт немесе одан артық қабаттарда орналасқан сауда залдары үшін эскалаторлар қарастырылуы керек. Әр қабаттағы сауда залының ауданы 1000 м² болғанда эскалаторлар жолаушы лифтілерімен алмастырылады.

Эвакуация жолдарын есептегенде лифтілер мен эскалаторлар ескерілмейді.

6.3.6 Базар ғимараттарынан эвакуация жолдарын есептегенде қызметтік баспалдақ торларын және сауда залымен немесе шығу жолымен тікелей байланысты шығу жолдарын есептеуге болады.

6.10 Өрт кезіндегі іс-әрекет тәртібі

6.10.1 Әр азамат өрт немесе жану белгілерін (түтіндеу, күйік иісі, температураның жоғарылауы және т.б.) байқағанда:

- бұл туралы тез арада телефон арқылы мемлекеттік өртке қарсы қызметке хабарлауға (бұл жағдайда нысан атауын, өрт пайда болған жерді атап, өз тегін айтуы тиіс);

- мүмкіндігіне қарай адамдарды эвакуациялау, өртті сөндіру және материалды құндылықтарды сақтау шараларын жүргізуге міндетті.

6.10.2 Өрт орнына келіп жеткен базар басшысы (басқа да лауазымды тұлға):

- мемлекеттік өртке қарсы қызметке өрт пайда болғандығы туралы хабарды қайталап жеткізуге және жоғарғы басшылыққа, базар бойынша жауапты кезекшіге хабар беруге;

- адамдардың өміріне қауіп туындаған жағдайда қолда бар күш пен құралдарды пайдаланып құтқаруды ұйымдастыруға;

- автоматты өртке қарсы қорғаныс жүйесінің іске қосылауын тексеруге (адамдарға өрт туралы хабар беру, өртті сөндіру, түтінге қарсы қорғаныс):

- қажет болған жағдайда электр энергиясын сөндіруге (өртке қарсы қорғаныс жүйесінен басқа), тасмалдаушы құрылғылар, агрегаттар мен аппараттар жұмысын тоқтату және апаттық немесе аралыс ғимараттың желдету жүйесі жұмысын тоқтату, өрттің дамуының және ғимараттың түтінденуінің алдын алатын басқа да шаралар жүзеге асыруға;

- мемлекеттік өртке қарсы қызмет бөлімі келгенге дейін өрт сөндіру бойынша жалпы басшылық жасауға;

- өртті сөндіруге қатысатын қызметкерлердің қауіпсіздік талаптарын сақтауын қамтамасыз етуге;

- өртті сөндірумен бір мезгілде материалды құндылықтарды қорғау және эвакуациялауды ұйымдастыруға;

- мемлекеттік өртке қарсы қызмет бөлімін қарсы алуды ұйымдастыруға және оларға өрт ошағына және өртке қарсы сумен қамту жүйесіне ең қысқа жолды көрсетуге міндетті.

6.10.3 Өртке қарсы бөлім келгеннен кейін кәсіпорын басшысы (немесе оның орнына басатын тұлға) өрт сөндіру басшысына нысанның технологиялық-құрылымдық ерекшеліктері туралы, жанаса салынған құрылыстар мен ғимараттар, қопарылу қаупі бар, қопарылғыш және қауіпті заттардың мөлшері туралы және басқа да өртті сәтті сөндіруге қажетті ақпараттарды беруге және өртті жоюмен, оның дамуының алдын алумен байланысты қажетті шараларды жүзеге асыру бойынша нысан құралдары мен күштерін тартуды ұйымдастыруға міндетті.

6.10.4 Базарда орын алған әрбір өрт бойынша базар әкімдігі өрттің пайда болуы мен дамуына ықпал еткен жағдайларды анықтап, қажетті алдын алу шараларын жүргізуі керек.

7 ХАЛЫҚТЫҢ АЗ БЕЙІНДІ ТОБЫНЫҢ ҚОЛЖЕТІМДІЛІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

7.1 Базарларды жобалау және салуда міндетті қолдануға жататын халықтың аз бейінді тобының қол жетімділігін қамтамасыз ету бойынша жалпы талаптар ҚР ҚН 3.02-23 берілген.

7.2 Базарлар жобаларының құрамына мүгедектер және басқа да аз бейінді азаматтарды қамтамасыз ету бойынша шараларды қарастыратын арнайы бөлімдер енгізу қажет.

7.3 Қызмет көрсетуді ұйымдастыру нұсқасын таңдау («А» немесе «Б») тапсырыс берушінің қаржылық және ұйымдастырушылық мүмкіндіктеріне байланысты жобалау тапсырмасына енгізіледі.

Мүгедектердің есепті санына және тапсырыс берушінің қаржылық мүмкіндіктері

мен ғимарат немесе құрылыссың қызметтік құрылымына тәуелді қол жетімділікті ұйымдастырудың екі нұсқасының бірін таңдау керек (үйде қызмет көрсетуді ескермегенде):

«А» нұсқасы – аз бейінді келушілердің қол жетімділігіне бейімдеуге базардың барлық бөлімдері – сауда залдары, әкімдік кабинеттері бөлімдері және т.б. жатады.

«Б» нұсқасы – аз бейінді сатып алушыларға арнайы бөлінген ғимаратта толық алуан түлліліктегі тауарды сатып алуға жағдай жасау.

7.4 Халықтың аз бейінді топтарының қауіпсіздігіне арналған негізге талаптар:

- ғимараттың сәулет ортасы қасиеттеріне байланысты (оның ішінде пайдаланылатын әрлеу материалдарына) жарақаттар, соққылар алуды, артық шаршауды болдырмау мүмкіндігі;

- қауіп аймақтары мен орындарын уақытылы тану және әрекет ету мүмкіндігі;
- қозғалыс жолдары қиылысының қиын қабылданатын жерлерінің болмауы;
- тұтынушыларды потенциалды қауіп тудыруы мүмкін аймақтар туралы ескерту;
- өрт қауіпсіздігі.

7.5 Халықтың аз бейінді топтарының ғимарат ішінде пайдаланушылардың қозғалыс жолдарында қол жетімділігін ұйымдастыру үшін шығыңқы бұрыштардың, төрт қырлы ұстынның, жабдықтардың өткір ұштарының санын азайтуға тырысу керек.

Күту және демалу орындарындағы жабдықтар бөліктерінің қозғалыс жолдарына қарай шығып тұрған сыртқы бұрыштарын дөңестендіру (радиусы – 5 см кем емес) ұсынылады.

7.6 Ғимараттағы аз бейінді келушілердің қозғалыс жолында жолдың әр 25 м аралығы сайын, оның ішінде бір қабатқа біреу демалыс және күту аймағын қарастыру керек.

Демалыс (күту) орындарын сауда сөрелерінен, стенділерден, жел соғуы, ысып кету және шамадан тыс жарықтану мүмкін ғимарат элементтерінен алыс тыныш орналастыру ұсынылады. Демалу немесе күту орындарына орындық арбадағы немесе балдақ және таяқ пайдаланатын мүгедекке және оның көмекшісіне бір орын бөлу мүмкіндігін қарастыру керек.

7.7 Орындық артбадағы мүгедектерге қызмет көрсету орындарында жұмыс бетінен қызметкер үстеліне дейін жұмыс бетінің еденнен биіктігі 0,6 м кем емес (бет астындағы кеңістікті пайдаланбағанда) және 0,9 м артық емес қойылатын (тартпалы, жылжымалы) жұмыс беттерін орнатуды, оның ішінде бетке орындық-арбамен кіру мүмкіндігін қарастыру ұсынылады.

7.8 Пайдаланушылардың аз бейінді санатына қызмет көрсету орындары арнайы (бейімделген) шығу жолынан ең төменгі қашықтықта орналасуы керек.

7.9 Дербес қызмет көрсету орындары жабдықтарын үстелдің жұмыс бетінде екі қолдың 0,25 м аралықта, 0,7 м тереңдікте және маңдайшасы бойынша 0,7 м, тереңдігі 1,7 м аймақ өлшемдерін ескере отырып, дене көлбеулігіне және қашықтыққа тәуелді жобалау керек.

7.10 Жүру үшін қосымша тіректер (балдақ, таяқ) пайдаланатын аз бейінді келушілер үшін қызмет көрсету орындарында отыру аймағы өлшемдерін бағдарлы бойлық бағытта (жиһазды ескере отырып) арттыру қарастырылады: аралдық орналастыруда көрермен қатарында немесе үстелге бүйірінен – 1,2 м кем емес және үстелде отырғанда 0,8 м.

7.11 Сатушы сөресі арқылы қызмет көрсететін ғимараттарда (киім ілгіш, тігінші, операциялық-кассалық зал, анықтамалық, сату бөлімдері мен дүңгіршектері және т.б.)

қызмет көрсету орындарын аз бейінді келушілерге арналған орындықтармен жабдықтамауға (бар тұрғысынан басқа) рұқсат етіледі.

7.12 Жұмыс кезінде заттар орналастырылған және оларды тексеру қажет болған жағдайда сатушы сөресің енін келесідей қабылдау керек:

- 0,3-0,45 м – биіктігі 0,8 -1,2 м аралығындағы киім ілгіш, тіркеу (анықтама) бөлімі, БӨП, операциялық және кассалық тұрғы үшін;

- 0,55-0,6 м – биіктігі 0,7 - 0,9 м дүкен сөрелері, қабылдау пункттері (бұйымдарды тазалау және жөндеу) үшін.

7.13 Баспалдақта үш басқыштан кем болмауы керек. Баспалдақ басқыштары тегіс және шығыңқы жерлері жоқ немесе бұдыр бетті болуы тиіс. Баспалдақ маршының бүйір шеттері қабырғаға жанаспауы және аяқ, балдақ немесе таяқ сырғып кетпеуі үшін биіктігі 2 см кем емес бүйірлері болуы керек. Баспалдақ қабырғасы 5 см кем емес радиуспен дөңгеленеді. Сыртқы баспалдақтар үшін басқыш ені 40 см, басқыштардың көтерілу биіктігі 12 см кем болмауы керек. Зағип адамдар мен нашар көретіндер үшін баспалдақтардың төменгі және жоғарғы бөліктері, сондай-ақ, баспалдақтың бірінші және соңғы басқыштарына сәйкес тұтқалар ерекшеленген бұдырмен және ашық түсті бояумен белгіленуі керек.

7.14 Пандустың әр көтерілген жерінің басы мен соңында ені пандус енінен, ұзындығы 1,5 м кем емес көлденең алаңдар орнату керек. Пандус бағаты өзгергенде көлденең алаң ені орындық-арбаның бұрылу мүмкіндігін қамтамасыз етуі керек.

7.15 Пандус пен алаңның сыртқы бүйір шеттерінен биіктігі 5 см кем емес бүйірлер қарастыру керек.

7.16 Пандустың немесе мүгедектер қозғалысына арналған баспалдақ маршының екі жағынан биіктігі 0,9 м кем емес тұтқасы бар қоршаулар қарастырылады. Бұл жағдайда тұтқаларды 0,7 және 0,9 м биіктікте қосарлы түрде, ал мектепке дейінгі жастағы балалар үшін 0,5 м биіктікте қарастыру керек. Тұтқа ұзындығы пандус немесе баспалдақ маршы ұзындығынан әрбір жағынан кем дегенде 0,3 м ұзынырақ болуы тиіс. Тұтқалар дөңгелек кесінділі диаметрі 3 см кем және 5 см артық емес немесе тік бұрышты кесінділі қалыңдығы 4 см кем емес болуы керек.

7.17 Ғимараттар мен имараттардың мүгедектерге арналған кіреберістерін атмосфералық жауын-шашыннан қорғап, кіреберіс алдына өлшемі 1,0х2,5 м құрағататын (ылғалды жоятын), ал жергілікті климаттық жағдайларға тәуелді – қыздыратын алаңдар қарастырылады.

7.18 Спорттық, көпшілік, мемориалдық және мәдени кешендердің және жерлеу объектілерінің қызмет көрсету бөлімдерінен әжетханаға дейінгі қашықтық 200 м аспауы керек, бұл жағдайда санитарлық-гигиеналық ғимараттарды негізгі кіреберістерге, коммуникациялық түйіндерге жақын орналастыру ұсынылады.

7.19 Санитарлық-гигиеналық бөлмелерді қоғамдық ғимарат келушілері бар әр деңгейде (қабатта) және ана мен балаға арналған бөлмеде орналастыру ұсынылады.

7.20 Санитарлық-гигиеналық бөлмелерде аз бейінді тұлғалар үшін әжетхана кабиналары, гигиеналық бөлмелер және әйелдерге арналған кабиналар, душтар, қол жуғыштар және ана мен балаға арналған бөлмелер мен кабиналар қарастыру қажет.

7.21 Аз бейінді келушілер үшін еденнен отырғышының жоғарғы бөлігіне дейінгі

биіктігі 450 мм төмен және 600 мм жоғары емес унитаздар қолдану керек.

7.22 Мүгедектер мен аз бейінді азаматтар пайдалануға арналған барлық стационарлы жабдық элементтері берік және дұрыс бекітілуі тиіс. Жабдықтардың, сөндіргіштердің, құрылғылардың басқа да бекітілетін құрылымдарының бекіту бөлшектері қабырғадан немесе бекітілген элемент жазықтығынан шығып тұрмауы тиіс.

7.23 Базардың денсаулығында ақауы бар тұлғалар жүруі мүмкін көп қабатты ғимаратарында төтенше жағдайда аталмыш тұлғаларды шығаруға арналған кабинасының тереңдігі 2,1 м кем емес кем дегенде бір лифт қарастыру ұсынылады.

7.24 Орындық-арбадағы мүгедектерге арналған көтергіш платформаларды пайдаланғанда бұл құрылғы өлшемдері ұзындығы бойынша көмекшісін де ескеру керек.

Мүгедектерге арналған көтергіш платформаларды баспалдақтар мен пандустар қозғалысына кедергі келтірмейтіндей орналастыру керек.

7.25 Мүліктік (тартпалы, құрастырылып-бөлшектенетін) пандустарды 350 кг кем емес жүктемеге есептеу керек. Олар стационарлы пандустарға қойылатын талаптарға сай болуы керек.

7.26 Базар аумағында орналастырылатын жеңіл автокөліктерді уақытша сақтауға арналған ашық тұрақтарда мүгедектердің жеке автокөлік құралдарына арналған орындар қарастыру керек.

Көлік орындарының саны есептеу бойынша алынады:

- 4%, тұрақтағы 100 дейінгі орындардың жалпы санынан 1 орыннан кем емес;
- 3% орындардың жалпы саны 101 – 200 болғанда;
- 2% орындардың жалпы саны 200 болғанда және 300 аса орын болғанда әрбір 100 орынға қосымша 1% .

7.27 Мүгедектер автокөліктерін қоюға арналған орындар жиекжолға жақын орналасады және арнайы белгімен немесе таңбамен жабдықталуы керек. Мүгедек автокөлігіне арналған тұрақтың ені 3,5 м кем болмауы керек. Мүгедектар автокөліктеріне арналған тұрақтардың жалпы ауданын 30 м² алу керек.

8 ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ ЖӘНЕ ЕСКЕРТУ ШАРАЛАРЫ

8.1 Төтенше жағдай тудыру көзінің бірі желдету қалдықтарында санитарлық эпидемиологиялық қадағалау органдары белгілеген шамаға сәйкес әр құрауыш бойынша шекті жіберілетін шамадан аспауы тиіс уытты заттардың мөлшері болуы мүмкін.

8.2 Базарларды қайта жаңғырту кезінде ауыстыруға жатпайтын ғимарат және құрылыстың, инженерлік желілер мен коммуникациялардың сақталуын қамтамасыз ету бойынша жұмыстарды орындау жұмыс өндірісі жобасы құрамында жасалатын негізгі және дайындық жұмыстарының жалпы кестесінде қарастырылуы керек.

8.3 Жобаланатын базарлар қиылысатын жер асты коммуникацияларын базар аумағы шегінен тыс құдықтарға шығатын болат құтыларға салу керек. Коммуникациялардың сақталуын қамтамасыз ету мүмкін болмағанда оларды зақымдануы мүмкін аймақ шегінен тыс шығаруды қарастыруға болады. Қиылысатын коммуникациялардың сақталуын қамтамасыз ету бойынша шешімдер жобада қарастырылуы тиіс.

8.4 Базарлар қауіпті геологиялық үдерістер аймағында немесе сейсмикалық

аудандарда орналасқан жағдайда, ең алдымен, қолданыстағы нормативті құжаттарға сәйкес сейсмикалық құрылыс нормалары бойынша ғимараттар мен имараттар салу және жобалау керек, сонымен қатар төтенше жағдайлардың пайда болуын ескерту бойынша шараларын жүзеге асыру және қорғауды қамтамасыз ететін шаралар қарастырылуы тиіс.

8.5 Жабық базарлар ғимараттары мен павильондарынан эвакуациялық шығу жолдары және эвакуация жолдары күзет бейне бақылау жүйесімен жабдықталуы керек. Күзет бейне бақылау камераларынан ақпарат бергіш-қозғалыс детекторының ңске қосылуы бойынша автоматты режимде дискретті түрде дербес немесе ұжымдық пайдаланудың үздіксіз режимінде диспетчерлік пункттегі ақпаратты бейнелеу құралына беріледі.

9 ҚОРШАҒАН ОРТАНЫ ҚОРҒАУҒА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

9.1 Базар құрылысы жобаларын жасау барасында мыналар орындалуы тиіс:

- табиғи ортаның заманауи күйін және объект орналасатын ауданның (оның ішінде баламалы телімдерде) техногенді жүктемесі деңгейін бағалау;
- жобаны жүзеге асырудың әр түрлі нұсқаларында нысанның қоршаған табиғи ортаға әсері деңгейін анықтау;
- объектінің қоршаған ортаға, халықтың әлеуметтік-тұрмыстық және шаруашылық тіршілік әрекетіне әсері салдарын бағалау;
- экологиялық зиянды анықтау (есептеу);
- қолданылатын шешімдердің негізгі нұсқалары және олардың тиімділігі мен жеткіліктілігін бағалаудың негізгі нұсқалары бойынша ортаға мүмкін болатын қолайсыз әсерді төмендету немесе алдын алу бойынша шаралар жасау.

9.2 Жобалық құжаттамадағы ҚОҚ тарауында келесі негізгі тармақтардан құралады:

- жобаланатын нысан туралы қысқаша мағлұмат;
- жер ресурстарын тиімді пайдалану және қорғау;
- атмосфералық ауаны ластанудан қорғау;
- жер асты және жер беті суларын ластанудан және сарқылудан қорғау;
- қалдықтарды қоймалау, (кәдеге жарату) барысында қоршаған ортаны қорғау;
- базар құрылысының, қайта жаңартылуының экологиялық-экономикалық тиімділігі.

9.3 Базар құрылысы маусымы үшін технологиялық үдерістер және құрылыс техникасынан шығатын ластаушы заттар қалдықтарының массасын есептеу жүзеге асырылады.

9.4 Атмосфералық ауаны қорғауға бағытталған шаралар ластаушы заттардың құрылыс алаңдары шегіндегі құрылыс маусымында және санитарлық бөліну шегінен тыс базарларға жақын орналасқан пайдаланылатын орындардағы шекті жіберуге болатын ең жоғары бір реттік концентрациясын ескере отырып жүзеге асырылуы тиіс.

9.5 Базар құрылысы және пайдалану кезеңдері үшін атмосфераға шекті жіберуге болатын қалдық (ШЖҚ) жобасын жасау қажет.

Тұрғын үй аумағындағы ластаушы заттардың ШЖҚ мөлшері олардың ШРК шамасын қатынасы 1 аспауы керек, ал халық жаппай демалатын орындарда, емдеу-сауықтыру мекемелері аумағында, науқастар ұзақ уақыт болатын орындарда және бейімдеу

орталықтарында – 0,8 аспауы керек.

9.6 Базар құрылысы және пайдалану барысында түзілетін қалдықтар міндетті есептеу мен бағалауға жатады. Түзілетін қалдықтар көлемін арнайы әдістемелер бойынша анықтайды. Қалдықтарды жіктеуді және улылығын анықтауды қоршаған табиғи ортаға әсерін бағалау арқылы жүзеге асырады.

9.7 Базар құрылысын аяқтағаннан кейін топырақ және өсімдік жамылғысын қайта қалпына келтіріп, пайда болған орлар мен ойыстарды тегістеу қажет.

Базар құрылыс бойынша қабылданатын жобалық шешімдер қала құрылысы жағдайын жалпы жақсартумен және құрылыс аумағын абаттандырумен байланысты болу керек. Абаттандыру аймағы өлшемі базар шекарасы аумағының екі жағынан 100 м ауданды қамтуы керек.

А қосымшасы
(ақпараттық)

Жабық базар ғимараттарындағы есепті ауа температурасы және ауа алмасу еселігі

А.1-кестесі – Жабық базар ғимаратындағы есепті температура және ауа алмасу еселігі

№ р/с	Ғимарат	Жылдың суық мезгіліндегі есепті ауа температурасы, °C	Ауа алмасу еселігі немесе ғимараттан шығарылатын ауа мөлшері	
			шығару	сорып алу
1	Ауданы 400 м ² және одан кіші сауда залдары:			
	- азық-түліктік;	16	-	1-еселі
	- тағамдық емес	16	-	1-еселі
2	Ауданы 400 м ² және одан артық сауда залдары:			
	- азық-түліктік;	16	есептеу бойынша	
	- тағамдық емес	16	есептеу бойынша	
3	Ет шабатын	10	3-еселі	4-еселі
4	Жүк түсіру ғимараттары	10	есептеу бойынша	
5	Тауарды сатуға дайындауға арналған ғимарат (жеке ғимаратта орналастырылған болса), жинақтаушылар, киім өлшеуге арналған бөлме	16	2-еселі	1-еселі
6	Қоймалар (салқындатылмайтын):			
	- нан, кондитерлік бұйымдар;	16	-	0,5-еселі
	- гастрономия, балық, сүт, жемістер, көкөністер, тұздалған көкөністер, шараптар, сусындар;	8	-	2-еселі
	- аяқ киім, парфюмерия, тұрмыстық химия тауарлары, химикаттар;	16	-	2-еселі
	- басқа да тауарлар	16	-	0,5-еселі
7	Жаңа тауарларды көрсетуге арналған ғимараттар (жеке ғимаратта орналасқан жағдайда)	16	2-еселі	2-еселі
8	Үтіктеу бөлмелері	16	есептеу бойынша	

А.1-кестесі – Жабық базар ғимаратындағы есепті температура және ауа алмасу еселігі (жалғасы)

№ р/с	Ғимарат	Жылдың суық мезгіліндегі есепті ауа температурасы, °С	Ауа алмасу еселігі немесе ғимараттан шығарылатын ауа мөлшері	
			шығару	сорып алу
9	Қоқысқа арналған камералар (жылытылмайтын)	-	-	1- еселі
10	Қағаз қалдықтарын механикалық престоуге арналған ғимарат	16	-	1,5- еселі
11	Қаптамалық материалдар мен бұйымдарды сақтауға арналған ғимарат	16	-	1- еселі
12	Алмастыру қорының контейнерлерін сақтау	-	-	1- еселі
13	Ыдыстарды сақтау	8	-	1- еселі
14	Жинау бұйымдарын, жуғыш құралдарды сақтау	16	-	1,5- еселі
15	Кір жуатын бөлме	18	-	0,5- еселі
16	Шеберханалар, зертханалар	18	2- еселі	2- еселі
17	Салқындатылатын камералар:			
	- ет, шикізаттар, гастрономия, балық;	-2	-	-
	- жемістер, көкөністер, кондитерлік бұйымдар, сусындар;	4	4- еселі	4- еселі
			(маусымды түрде)	
	- балмұздақ, түшпара;	-15	-	-
	- тағам қалдықтары	2	-	10- еселі
18	Ауамен салқындатылатын салқындату камерасының машина бөлімі	5		
			есептеу бойынша	
19	Сумен салқындатылатын салқындату камерасының машина бөлімі	5	2- еселі	3- еселі
20	Кеңсе ғимараттары, қызметкерлер бөлмесі, негізгі касса, күзет ғимараты, АБЖ тірек пункті	18	-	1- еселі
21	Киім ілгіш, қосалқы бөлме, қызметкерлердің тамақтануына арналған бөлме, қызметкерлерге арналған бөлме	16	-	1- еселі

А.1-кестесі – Жабық базар ғимаратындағы есепті температура және ауа алмасу еселігі (жалғасы)

№ р/с	Ғимарат	Жылдың суық мезгіліндегі есепті ауа температурасы, °С	Ауа алмасу еселігі немесе ғимараттан шығарылатын ауа мөлшері	
			шығару	сорып алу
22	Сатып алушыларға арналған қоғамдық әжетхана және қызметкерлерге арналған әжетхана	16	-	1 унитазға 50 м ³ /адам
23	Душ бөлмелері	25	-	5- еселі
24	Емдеу-сауықтыру бөлмесі (дүкен жер асты қабаттарында орналасқан жағдайда)	20	-	Бір адамға 60 м ³ /адам
25	Тапсырыс қабылдау және жөнелту ғимараты	16	-	1- еселі
<p>Ескертпелер</p> <p>1 Салқындатылатын камералардың есепті температурасы жылдың барлық мезгілдері үшін қабылданған.</p> <p>2 Химиялық, синтетикалық және басқа да иісті заттары бар қоймаларда және тауарды сатуға дайындау ғимараттарын қоймаларға орналастырған және мұнда тұрақты жұмыс орындары болған жағдайда таза ауаның келуін қамтамасыз ету керек (тұрақты жұмыс жасаушылар үшін 1 жұмыс орнына 60 м³/сағ есебінен).</p> <p>3 Қосымша қызмет бөлмелерін сауда залында орналастырған жағдайда ауаның есепті температурасын және ауа алмасу еселігін сауда залдары үшін белгіленген шамадан төмен қабылдау керек.</p> <p>4 Тамақтану кәсіпорындары үшін ауаның есепті температурасын және ауа алмасу еселігін қолданыстағы нормативті құжаттар талаптарына сай қабылдау керек.</p> <p>5 Дүкен ғимараттарын жер асты қабаттарында орналастырған жағдайда сауда залында ауа алмасуы бір адамға 30 м³/адам кем емес, қызметтік-тұрмыстық ғимараттарда бір адамға 60 м³/адам кем механикалық шығару-сорып алу жүйесін қарастыру керек.</p>				

Б қосымшасы
(ақпараттық)

Өрт бөлімі шегінде жабық базар ғимаратының қабаттарының ауданы

Б.1-кестесі - Өрт бөлімі шегінде жабық базар ғимаратының қабаттарының ауданы

Ғимарат санаты	Қабат саны	Ғимараттың отқа тұрақтылық дәрежесі	Ғимарат м. кв. өрт бөлімі шегінде қабат ауданы		
			Бір қабатты	Екі қабатты	Көп қабатты
А	1	II	5200	-	-
	1	IIIa	3500	-	-
Б	3	II	7800	5200	3500
	1	IIIa	5200	-	-
В	6	II	10 500	7800	5200
	3	III	3500	2500	2200
	1	IIIa	7800	-	-
	1	IIIб	7800	-	-
	2	IV	2200	1200	-
	1	IVa	3500	-	-
	1	V	1200	-	-
Д	Шектелмейді	II	Шектелмейді	Шектелмейді	
	3	III	5200	3500	3000
	1	IIIa	Шектелмейді	-	-
	1	IIIб	10 500	-	-
	2	IV	3500	2200	-
	1	IVa	5200	-	-
	2	V	2200	1200	-

В қосымшасы
(ақпараттық)

Алғашқы өрт сөндіру құралдарымен жабдықталу нормалары және талаптары

В.1-кестесі - Алғашқы өрт сөндіру құралдарымен жабдықталу нормалары

№ р/с	Нысан, ғимарат, құрылыс атауы	Ауданы м ²	Алғашқы өрт сөндіру құралдарының атауы және қажетті мөлшері		
			Ұнтақты өрт сөндіргіштер, дана	Көмірқышқылды өрт сөндіргіштер, дана	Қалағы және өртке сөндіру көрпешесі бар құм салынған жәшік 0,5 м ³
1	2	3	4	5	6
1	Ашық базарлар	Әрбір 100	2-ОП-5 немесе 1-ОП-10	-	1 жинақтама
2	Автобазарлар	Әрбір 100	2-ОП-5 немесе 1-ОП-10	-	1 жинақтама
3	Әкімшілік ғимараты	100	2-ОП-5 немесе 1-ОП-10	-	-
4	Жабық базар, павильондар ғимараты	100 дейін Әрбір 100	2-ОП-5	-	-
			2-ОП-5	-	-
5	Жеке тұрған дүңгіршектер, павильондар, контейнерлер	100 дейін	1-ОП-5	-	-

БЕЛГІ ҮШІН

ӘӨЖ 725.26/725.27

МСЖ 91.040.20

Негізгі сөздер: базар, жабық базар, павильон, көлемдік-жоспарлы шешім, дүңгіршектер, эвакуациялық шығу жолы, отқа тұрақтылық дәрежесі, қалқа, жабын, өрт қауіпсіздігі, санитарлық-эпидемиологиялық талаптар, халықтың аз бейінді топтарының қол жетімділігі, қоршаған ортаны қорғау.

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ.....	IV
1 ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ.....	1
2 НОРМАТИВНЫЕ ССЫЛКИ.....	1
3 ТЕРМИНЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ.....	2
4 ПРИЕМЛЕМЫЕ ПРОЕКТНЫЕ РЕШЕНИЯ.....	2
4.1 Общие положения.....	2
4.2 Правила проектирования рынков.....	2
4.3 Планировка территории рынков.....	4
4.4 Объемно-планировочные решения рынков.....	6
4.5 Эвакуационные выходы.....	10
4.6 Водоснабжение и водоотведения.....	10
4.7 Отопление, вентиляция и кондиционирование воздуха.....	11
4.8 Электроснабжение и электрооборудование.....	12
5 САНИТАРНО - ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ РЫНКОВ.....	14
6 ПОЖАРНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ.....	16
6.1 Общие положения.....	16
6.2 Противопожарные меры к содержанию территории рынков.....	18
6.3 Содержание зданий, павильонов, помещений, киосков.....	18
6.4 Эксплуатация электрических сетей и электроустановок.....	20
6.5 Содержание систем отопления и вентиляции.....	22
6.6 Содержание сетей противопожарного водопровода.....	23
6.7 Содержание пожарной техники и оборудования, первичных средств пожаротушения.....	24
6.8 Пожарная сигнализация, автоматическое пожаротушение, оповещение о пожаре.....	25
6.9 Эвакуация людей из зданий и сооружений.....	26
6.10 Порядок действий при пожаре.....	27
7 ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОСТУПНОСТИ МАЛОМОБИЛЬНЫХ ГРУПП НАСЕЛЕНИЯ.....	28
8 МЕРОПРИЯТИЯ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ И ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ СИТУАЦИИ.....	31
9 ТРЕБОВАНИЯ К ОХРАНЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ.....	31
Приложение А (информационное) Расчетная температура воздуха и кратность воздухообмена в помещениях крытых рынков.....	33
Приложение Б (информационное) Площади этажа зданий крытых рынков в пределах пожарного отсека.....	36
Приложение В (информационное) Нормы оснащенности первичными средствами пожаротушения.....	37

ВВЕДЕНИЕ

Настоящий свод правил разработан в рамках реформирования нормативно-технической базы строительной отрасли Республики Казахстан и содержит правила, положения, нормируемые показатели приемлемых решений, применяемых в качестве официально признанных и оправдавших себя на практике рекомендуемых параметров, которые позволяют в широком спектре обеспечить выполнение обязательных требований технических регламентов и строительных норм СН РК 3.02-23-2013 «Рынки» при проектировании рынков.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАГЫ
СВОД ПРАВИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

РЫНКИ

MARKETS

Дата введения - 2015-07-01

1 ОБЛАСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ

1.1 Настоящий свод правил предназначен для применения при проектировании, новом строительстве, реконструкции и эксплуатации рынков на территории Республики Казахстан.

1.2 При проектировании торговых павильонов дополнительно необходимо руководствоваться другими нормативными документами, применительно к зданиям для предприятий торговли, в том числе, по обеспечению доступности зданий и помещений, где организуются рабочие места для маломобильных групп населения (инвалидов).

2 НОРМАТИВНЫЕ ССЫЛКИ

Для применения настоящего свода правил необходимы следующие ссылочные нормативные документы.

СН РК 3.02-23-2013 Рынки.

СН РК 1.02-03-2011 Порядок разработки, согласования, утверждения и состав проектной документации на строительство.

СН РК 2.02-01-2014 Пожарная безопасность зданий и сооружений.

СН РК 4.01-03-2013 Наружные сети и сооружения водоснабжения и канализации.

СП РК 3.02-107-2013 Общественные здания и сооружения.

СП РК 3.01-101-2013 Градостроительство. Планировка и застройка городских и сельских населенных пунктов.

СП РК 4.04-106-2013 Электрооборудование жилых и общественных зданий. Правила проектирования.

СП РК 4.04-107-2013 Электротехнические устройства.

СП РК 3.02-108-2013 Административные и бытовые здания.

СП РК 3.01-103-2012 Генеральные планы промышленных предприятий.

СП РК 3.06-101-2012 Проектирование зданий и сооружений с учетом доступности для маломобильных групп населения. Общие положения.

СП РК 4.01-101-2012 Внутренний водопровод и канализация зданий и сооружений.

СП РК 4.02-101 -2012 Отопление, вентиляция и кондиционирование.

МСН 2.02-02-2004 Склады лесных материалов. Противопожарные нормы проектирования.

Издание официальное

Примечание - При пользовании настоящими строительными нормами целесообразно проверить действие ссылочных документов по информационным «Перечню нормативных правовых и нормативно-технических актов в сфере архитектуры, градостроительства и строительства, действующих на территории Республики Казахстан», «Указателю нормативных документов по стандартизации Республики Казахстан» и «Указателю межгосударственных нормативных документов», составляемых ежегодно по состоянию на текущий год. Если ссылочный документ заменен (изменен), то при пользовании настоящими нормативами следует руководствоваться замененным (измененным) документом. Если ссылочный документ отменен без замены, то положение, в котором дана ссылка на него, применяется в части, не затрагивающей эту ссылку.

3 ТЕРМИНЫ И ОПРЕДЕЛЕНИЯ

В настоящем своде правил применяются термины с соответствующими определениями, изложенные в строительных нормах СН РК 3.02-23.

4 ПРИЕМЛЕМЫЕ ПРОЕКТНЫЕ РЕШЕНИЯ

4.1 Общие положения

4.1.1 Строительство, реконструкция рынков осуществляются по проектно-сметной документации, разработанной с учетом обеспечения безопасности в процессе эксплуатации (использования) рынков, включая обеспечение доступности маломобильных групп населения.

4.1.2 Основные технические решения должны соответствовать требованиям законодательных актов и нормативных документов обязательного применения с учетом приемлемых строительных решений, как правило, признанных для применения в практике проектирования и строительства рынков. В случае необходимости могут быть использованы альтернативные варианты технических решений при условии предоставления доказательной базы их оценки.

4.1.3 Принимаемые технические решения проектируемых рынков, в том числе, определение целесообразности строительства и реконструкции рынков, расположение их на местности, их специализации и типы, объемно-планировочные и конструктивные решения, как правило, обосновываются путем вариантного проектирования и сравнения их технико-экономических показателей.

4.2 Правила проектирования рынков

4.2.1 Общие требования к проектированию рынков приведены в строительных нормах СН РК 3.02-23.

4.2.2 Разработка проектной документации на строительство (реконструкцию) рынков осуществляется в соответствии с требованиями СН РК 1.02-03.

4.2.3 Разработка проектной документации осуществляется на основании:

- договора подряда (контракта) на выполнение проектных (проектно-изыскательских) работ, заключаемого в порядке, установленном законодательством;
- задания на проектирование, составляемого в соответствии с требованиями нормативных документов.

4.2.4 Исходными данными для проектирования рынков на стадии разработки проектной документации являются: задание на проектирование рынка, исходные (предпроектные) документы и материалы.

Задание на проектирование, как правило, включает:

- общие данные (основание для проектирования, наименование объекта капитального строительства и вид строительства, местонахождение объекта, источник финансирования, особые условия строительства);
- основные технико-экономические показатели рынка;
- основные требования к объемно-планировочным и конструктивным решениям;
- основные требования к технологическому оборудованию;
- основные требования к инженерным сетям и оборудованию;
- требования по обеспечению условий жизнедеятельности маломобильных групп населения;
- требования к благоустройству;
- требования по разработке инженерно-технических мероприятий по защите и предупреждению чрезвычайных ситуаций и по обеспечению комплексной безопасности (в том числе антитеррористической защищенности);

Вместе с заданием на проектирование заказчик выдает проектной организации следующие исходные документы и материалы:

- обоснование инвестиций в строительство или технико-экономическое обоснование строительства, либо иной предпроектный документ;
- решение местного органа исполнительной власти о предварительном согласовании места размещения объекта;
- архитектурно-планировочное задание;
- имеющиеся материалы утвержденного проекта детальной планировки участка строительства;
- имеющиеся материалы топографической съемки участка строительства и данные инженерно-геологических и гидрогеологических изысканий;
- материалы по существующей и сохраняемой застройке и зеленым насаждениям;
- сведения о надземных и подземных инженерных сооружениях и коммуникациях;
- технические условия на присоединение к внешним инженерным сетям и коммуникациям;
- сведения о фоновом состоянии окружающей природной среды, комфортности проживания населения, о наличии техногенных объектов вблизи строительства объектов жилищно-гражданского назначения и зонах их воздействия при возможных аварийных ситуациях;
- другие материалы, необходимые для выполнения проектных работ.

4.2.5 В процессе разработки проектной документации на строительство (реконструкцию) детализируются общие планировочные и объемно-пространственные решения, принятые в утвержденных градостроительных проектах (генеральных планах населенных пунктов, проектах детальной планировки, проектах застройки), уточняются заданные для проектируемого объекта параметры, характеристики, технические и технологические решения.

Рынки следует располагать в общественно-деловых зонах планов застройки городов и населенных пунктов с установлением параметров и границ развития градостроительных функциональных зон.

4.2.6 Территория рынка, как правило, подразделяется на функциональные зоны: торговую, складскую и хозяйственную:

- 1) в торговой зоне отводятся площади для торговли;
- 2) в складской зоне располагаются помещения для хранения товаров;
- 3) в хозяйственной зоне отводятся площадки для административного здания, площадки с контейнерами для сбора мусора, стоянки для автотранспорта, туалеты и т.д.

4.3 Планировка территории рынков

4.3.1 При планировке территорий рынков рекомендуется использовать положения СП РК 3.01-101 и СП РК 3.06-101.

4.3.2 Площади рынков, как правило, определяются из расчета 24–40 кв. м торговой площади на 1000 жителей.

4.3.3 При планировании территорий рынков необходимо учитывать особенности их функционирования, создание развитой транспортной и инженерной инфраструктуры, а также степень воздействия на окружающую среду и прилегающую застройку СП РК 3.01-101.

Границы рынков должны быть удалены от линии регулирования зон застройки городов и населенных пунктов не менее на 30 м.

4.3.4 Территория рынка должна быть огорожена. Проезды на территориях рынка, а также подъездные дороги, соединяющиеся с дорогами общего пользования, проектируются шириной 3,5 м и более с твердым покрытием.

4.3.5 Площадки для временного хранения легковых автомобилей рекомендуется принимать не менее, чем для 15 % расчетной вместимости рынка.

4.3.6 Противопожарные расстояния от территории рынков до промышленных и гражданских зданий и сооружений должны быть:

- I и II степени огнестойкости - 9 м;
- III степени огнестойкости - 12 м;
- Ша, ШБ, IV степени огнестойкости - 15 м.

Примечание - Классификацию зданий по степени огнестойкости следует принимать в соответствии с требованиями нормативных документов.

4.3.7 (Исключен – Приказ КДСиЖКХ от 07.08.2018 г. №175-НК).

4.3.8 Расстояния от открытых складов лесоматериалов до зданий и сооружений, а также между указанными и другими складами, следует принимать: при емкости складов до 10 000 плотных м³ по СП РК 3.01-103, при емкости складов свыше 10 000 плотных м³ - по МСН 2.02-02.

4.3.9 На территории рынков и складов лесоматериалов по всей длине группы штабелей должен быть обеспечен проезд пожарных машин: с одной стороны при ширине группы штабелей до 18 м и с двух сторон – при ширине более 18.

4.3.10 По периметру групп штабелей лесоматериалов должен быть обеспечен проезд пожарных машин. Расстояние от края пожарного проезда до основания штабелей лесоматериалов следует принимать не менее 8 и не более 25 м.

4.3.11 В местах пересечения проездов для пожарных машин с железнодорожными путями рынка следует предусматривать устройство переездов.

4.3.12 Закрытые склады пиломатериалов следует размещать по периметру рынка.

4.3.13 Расстояния от закрытых складов до штабелей пиломатериалов следует принимать, м:

от зданий I, II, IIIа степени огнестойкости - 15;

III -«- -«- - 20;

IIIб, IV, IVа, V -«- -«- - 25.

4.3.14 Перед воротами основного въезда на авторынок следует предусматривать накопительную площадку вместимостью не менее 10-ти процентов от максимального количества автомобилей.

4.3.15 Расстояния между автомобилями, а также между автомобилями и сооружениями рынка, в том числе ограждением, принимаются по таблице 1.

Таблица 1 – Расстояния между автомобилями и сооружениями рынка

№ п/п	Автомобили и сооружения, между которыми устанавливаются расстояния	Расстояния в м при категории автомобилей	
		I	II
1	Автомобили (между продольными сторонами); автомобиль, стоящий параллельно сооружению	0,5	0,6
2	Передняя сторона автомобиля и сооружение при расстановке автомобилей: а) прямоугольной б) косоугольной	0,7 0,5	0,7 0,5
3	Задняя сторона автомобиля и сооружение при расстановке автомобилей: а) прямоугольной б) косоугольной	0,5 0,4	0,5 0,4
4	Автомобили, стоящие один за другим	0,4	0,5
<p>Примечания</p> <p>1 При проектировании расстановки автомобилей необходимо учитывать возможность открывания дверей кабин для входа и выхода водителей.</p> <p>2 Проезды на авторынках должны предусматриваться с учетом следующих габаритов приближения маневрируемых (устанавливаемых на место хранения или выезжающих с него) автомобилей к конструкциям зданий и сооружений рынка и к автомобилям на местах хранения:</p> <p>а) до соседних автомобилей или до конструкций зданий и сооружений рынка у места хранения маневрируемого автомобиля – 0,2 м при автомобилях I категории; 0,3 м – при автомобилях II категории;</p> <p>б) до автомобилей или конструкций зданий и сооружений рынка на другой стороне проезда от места хранения маневрируемого автомобиля – 0,7 м при автомобилях I категории; 0,8 м – при автомобилях II категории;</p> <p>в) проезды, предусмотренные в соответствии с нормами настоящего пункта, должны быть постоянно свободны по всей ширине.</p>			

4.3.16 Количество ворот для въезда и выезда на авторынок следует принимать при количестве автомобилей:

- до 25 – одни ворота;
- от 25 до 1000 – двое ворот;
- более 1000 – двое ворот и дополнительно одни ворота на каждые последующие полные или неполные 100 автомобилей.

4.4 Объемно-планировочные решения рынков

4.4.1 При проектировании объемно-планировочных решений рынков рекомендуется использовать положения СП РК 3.01-101, СНиП РК 3.02-02, СП РК 3.02-107, СП РК 3.02-108, СП РК 3.01-103.

4.4.2 Торговые зоны открытых рынков формируются из расчета потребности площади рынка с торговыми отсеками (на 20 мест).

На открытых рынках устраиваются кладовые и склады для хранения товаров.

4.4.3 Склады на открытых рынках устраиваются открытыми или закрытыми. Площади складов для лесных материалов принимаются в соответствии с нормами проектирования МСН 2.02-02.

4.4.4 На открытых складах товары хранятся штабелями:

Площадь группы пакетных штабелей лесоматериалов рекомендуется принимать не более 1200 м², рядовых – 900 м².

Площадь групп квартала пакетных штабелей рекомендуется принимать не более 2,5 га, рядовых – не более 2 га.

Площадь группы штабелей круглых лесоматериалов, как правило, принимается не более 1,5 га, а ширина каждой группы – 70 м.

4.4.5 Открытые рынки могут быть комбинированы с крытыми павильонами и киосками.

4.4.6 Площадь группы штабелей пиломатериалов в закрытых складах рекомендуется принимать не более 180 м², высоту штабелей в зависимости от высоты склада, но не более 5,5 м.

*4.4.7 Установка киосков, контейнеров и павильонов площадью до 35 м² каждый на территории рынков может осуществляться группами. В одной группе допускается размещать не более 20 киосков и павильонов I, II, III, IIIa степени огнестойкости или 10 – IIIб, IV, IVa и V степеней огнестойкости. Расстояние между киосками и павильонами в группе не нормируется.

Группы необходимо разделять противопожарными перегородками 1-го типа на отсеки по 10 контейнеров (*Изм.ред. – Приказ КДСиЖКХ от 07.08.2018 г. №175-НК*).

4.4.8 Расстояние между группами павильонов и киосков, между отдельно стоящими зданиями и сооружениями, а также между специализированными павильонами и киосками, предназначенными для продажи горючих жидкостей и сжатых газов (независимо от площади), следует принимать в соответствии с таблицей 2.

Таблица 2- Расстояние между группами или отдельно стоящими зданиями

Степень огнестойкости киосков и павильонов в группе или отдельно стоящих зданий и сооружений	Расстояние (м) между группами или отдельно стоящими зданиями и сооружениями при их степени огнестойкости		
	I, II, III	IIIa	IIIб, IV, IVa и V
I, II, III	6	8	10
IIIa	8	10	12
IIIб, IV, IVa и V	10	12	15
Примечание - При наличии в группе киосков и павильонов различных степеней огнестойкости расстояние от группы до соседних зданий принимается по сооружению, имеющему наиболее низкую степень огнестойкости			

4.4.9 Помещения для хранения упаковочных материалов и инвентаря следует предусматривать площадью не более 5 м².

4.4.10 Допускается строительство крытых рынков до 5 этажей по специально разработанному проекту с объемно-планировочными и конструктивными решениями, обеспечивающими механическую и пожарную безопасность эксплуатации с соблюдением санитарно-гигиенических требований, защиты здоровья людей.

В торговую площадь крытых рынков входит площадь торговых залов и помещений для дополнительного обслуживания.

В зависимости от степени огнестойкости зданий крытых рынков площади пожарных отсеков принимаются по таблице 3.

Таблица 3- Площади этажей между противопожарными отсеками

Степень огнестойкости здания	Количество этажей	Наибольшая площадь этажа в м ² между противопожарными стенами		
		1-этажный	2-этажный	3 - 5-этажный
I - II	5	3500	3000	2500
III	2	2000	1000	-
IIIa, IIIб	1	1000		
IV, V	1	500	-	-
Примечание - Наибольшую площадь этажа между противопожарными стенами магазинов I и II степени огнестойкости допускается увеличивать не более чем вдвое при условии оборудования помещений установками автоматического пожаротушения.				

4.4.11 Высота этажей принимается равным 3,3 м. Допускается при обоснованиях

(механизация, оборудование, конструкции) увеличивать высоту этажей с торговым залом площадью св. 400 м² до 3,6 м, а св. 1000 м² до 4,2 и 4,8 (по заданиям на проектирование). Высоту двухсветных торговых залов допускается принимать св. 4,8 м при наличии антресоли, а для торговых залов крытых рынков — в случаях, когда внутренний объем зала позволяет предусматривать естественную вентиляцию, высоту этажа с торговым залом при кондиционировании воздуха следует принимать не более 4,2 м.

4.4.12 Торговые залы крытых рынков без естественного освещения, как правило, обеспечиваются устройствами для дымоудаления. Площадь сечения дымовых люков в покрытии здания определяется расчетом или принимается равной 0,2 % площади пола помещения.

4.4.13 Камеры хранения (кладовые) горючих товаров или негорючих товаров в горючей упаковке, как правило, размещают у наружных стен крытых рынков, отделяя их противопожарными перегородками 1-го типа от торгового зала площадью 250 м² и более.

4.4.14 Кладовые следует разделять на отсеки площадью не более 700 м², допуская в пределах каждого отсека установку сетчатых или не доходящих до потолка перегородок. Дымоудаление в этом случае предусматривается на отсек в целом.

Из кладовых площадью более 50 м² следует предусматривать дымоудаление через оконные проемы или специальные шахты, а при размещении таких кладовых в подвалах следует предусматривать окна с приямками, с размером окна 1,2 на 0,9 м.

Из кладовых площадью до 50 м², имеющих выходы в коридоры длиной не более 25 м, дымоудаление допускается предусматривать через окна, расположенные в конце коридоров.

4.4.15 Входы и лестницы для обслуживающего персонала выполняются отдельными от входов и лестниц для покупателей.

4.4.16 Количество и грузоподъемность грузовых лифтов следует определять расчетом и принимать по действующим нормам оснащения. Вход из подвала в малые грузовые лифты с двумя остановками и высотой подъема не более 5,2 м следует предусматривать через тамбур-шлюз.

4.4.17 Кладовые легковоспламеняющихся товаров и горючих жидкостей следует размещать у наружных стен с оконными проемами и отделять их противопожарными перегородками 1-го типа и перекрытиями 3-го типа, предусматривая вход через тамбур-шлюз.

4.4.18 Положение противопожарной перегородки, отделяющей кладовые от торгового зала, определяется с учетом возможного расширения торгового зала. Для кладовых нескораемых товаров без упаковки размещаемых на площади, предназначенной для последующего расширения торгового зала, допускается не предусматривать перегородку, отделяющую от торгового зала.

4.4.19 В крытых рынках и павильонах рынков предусматриваются устройства охлаждаемых камер, которые проектируется, как правило, единым блоком со входом в него через шлюз шириной не менее 1,3 м.

Вне единого блока охлаждаемых камер допускается располагать не более двух камер со входом в них через соответствующую кладовую. Допускается не предусматривать шлюз при входе в охлаждаемую камеру при расчетной температуре в ней плюс 2 °С и выше.

Вход в низкотемпературную камеру (или блок камер) следует предусматривать через

отдельный шлюзы.

4.4.20 Охлаждаемые камеры не допускается размещать рядом с котельными, бойлерными, душевыми и другими помещениями с повышенной температурой и влажностью, а также над или под этими помещениями.

4.4.21 Теплоизоляцию ограждающих конструкций охлаждаемых камер следует проектировать в соответствии с расчетной внутренней температурой в камерах, но не ниже минус 18 °С - в низкотемпературных камерах для хранения замороженных продуктов, а также мороженого и не выше плюс 4 °С - в остальных камерах. В ограждающих конструкциях охлаждаемых камер не допускается прокладка трубопроводов водопровода и канализации, коробов вентиляции и электрокабели.

4.4.22 Высота охлаждаемых камер в чистоте принимается не менее 2,7 м, но не более 3,5 м. При большей высоте допускается предусматривать самостоятельное перекрытие над камерами с проветриваемым пространством между камерами и вышележащим этажом, а при необходимости их размещения под жилыми этажами перекрытие камер должно быть отделено от междуэтажного перекрытия здания вентилируемым пространством.

4.4.23 В машинных отделениях охлаждаемых камер необходимо предусматривать централизованную систему охлаждения прилавок в торговом зале с установкой агрегатов в специальном помещении рядом с торговым залом или под ним. При системе воздушного охлаждения камер высоту машинных отделений следует принимать в чистоте не менее 2,7 м, но не более 3,5 м.

Холодильные агрегаты следует устанавливать в машинном отделении рядом с камерой или на выделенной площадке около камеры, отгороженной от коридора металлической решеткой высотой не менее 1,5 м (с двустворчатыми дверями).

4.4.24 В открытых и крытых рынках устраиваются разгрузочные платформы товаров.

Уровень разгрузочных платформ должен быть выше уровня площадки для автомобилей, как правило, на 1,1 - 1,2 м.

Допускается предусматривать уровень разгрузочной платформы:

- выше уровня площадки для автомобилей на 0,6 - 0,8 м - при использовании для доставки товаров малотоннажных и легковых автомобилей;
- на одном уровне с площадкой для автомобилей - при наличии по заданию на проектирование разгрузочно-подъемных средств.

Минимальная глубина платформы прямоугольной формы должна быть равной 4,0 м, пилообразной формы - 2,5 м в наиболее узком месте.

4.4.25 В крытых рынках и павильонах общее количество разгрузочных мест принимается как сумма расчетных величин по каждому торговому павильону. Допускается сокращение их общего количества на величину до 15 %.

4.4.26 Разгрузочные платформы допускается размещать под навесом (перекрывающим всю платформу и 1,0 м кузова машины) в продовольственных рынках торговой площадью не более 1500 м² и в непродовольственных рынках торговой площадью не более 3000 м².

В крытых рынках большей торговой площади следует предусматривать разгрузочные помещения (в соответствии с заданием на проектирование - отапливаемые

или неотапливаемые), в том числе с загрузкой через подземные туннели или специальные хозяйственные дворы. Допускается предусматривать подземную загрузку во вновь строящихся крытых рынках с торговой площадью более 1500 м² а в непродуктивных - с торговой площадью более 3000 м².

4.5 Эвакуационные выходы

4.5.1 Ширина основных эвакуационных проходов между торговыми рядами принимается в зависимости от площади рынка и должна быть не менее:

- 1,4 м при торговой площади - 100 м²;
- 1,6 м свыше 100 до 150 м²;
- 2,0 м свыше 150 до 400 м²;
- 2,5 м свыше 400 м².

Примечание - Площадь проходов между турникетами, кабинами контролеров-кассиров и проходов с наружной стороны торгового зала вдоль расчетного узла, в площадь основных эвакуационных проходов не включается.

4.5.2 Ширина эвакуационных проходов открытых рынков при расположении торговых мест с двух сторон принимается не менее в 2,5 м, при торговых местах с одной стороны – в 1,4 м.

4.5.3 Выходы в кладовые и другие неторговые помещения крытых рынков следует располагать со стороны производственных групп помещений.

4.5.4 Полы на путях перемещения товаров и эвакуации крытых рынков должны быть негорючими и не иметь порогов.

4.5.5 В качестве эвакуационных выходов могут быть использованы ворота на авторынках, при наличии в них калиток без порогов или с порогами высотой не более 0,1 м размеры калиток и их размещение должны отвечать требованиям, предъявляемым к эвакуационным выходам.

4.6 Водоснабжение и водоотведения

4.6.1 На рынках следует предусматривать: хозяйственно-питьевой водопровод холодной и горячей воды, бытовую сеть водоотведения, водостоки, противопожарный водопровод, проектируемые в соответствии с СП РК 4.01-101.

4.6.2 Расходы воды на наружное пожаротушение рынков определяется в соответствии с СН РК 4.01-03.

Расход воды для целей пожаротушения открытых рынков следует принимать - 20 л/сек.

Расход воды на наружное пожаротушение крытых рынков следует принимать - не менее 35 л/сек.

4.6.3 На открытых рынках лесоматериалов емкостью свыше 10 000 плотных м³ следует предусматривать противопожарный водопровод высокого давления с кольцевой водопроводной сетью без тупиков.

На открытых рынках лесоматериалов емкостью до 10 000 плотных м³ допускается

предусматривать противопожарный водопровод низкого давления.

4.6.4 Расчетное число одновременных пожаров на открытых рынках лесоматериалов следует принимать как на один пожар.

4.6.5 Продолжительность тушения пожара на открытых рынках лесоматериалов следует принимать не менее 5 ч.

4.6.6 Расход воды на пожаротушение открытых рынков лесоматериалов на один пожар следует принимать не менее 45 л/с при емкости склада лесоматериалов до 10 000 плотных м³, свыше – по МСН 2.02-02.

4.6.7 В системе водопровода сети необходимо предусматривать установку водосчетчиков холодной и горячей воды. Водомерные узлы следует устанавливать на вводах трубопроводов в здания

4.6.8 Для холодильных агрегатов в продовольственных крытых рынках, как правило, следует предусматривать воздушное охлаждение. При невозможности его устройства необходимо предусматривать систему оборотного водоснабжения. Расходы воды оборотного водоснабжения на подпитку системы следует согласовывать с соответствующими службами, контролирующими водопотребление на территории рынка.

4.6.9 В торговых залах рынков, помещениях для хранения уборочного инвентаря следует предусматривать раковины, трапы, а также краны холодной и горячей воды. Помещения для подготовки продовольственных товаров к продаже следует оборудовать раковинами и моечными ваннами.

4.6.10 Шлюз при камере пищевых отходов следует оборудовать раковиной и мойкой для мытья бачков.

*4.6.11 Противопожарный водопровод следует рассчитывать из условия орошения каждой точки штабеля лесоматериалов не менее чем двумя компактными струями из лафетных стволов. При расходе воды на пожаротушение от 150 до 180 л/с противопожарный водопровод должен обеспечивать одновременную работу трех, и при расходе от 180 л/с и более – четырех лафетных стволов.

Неотапливаемые крытые рынки должны оборудоваться сухотрубами с пожарными шкафами укомплектованными пожарными кранами, рукавами и стволами. Расход воды и расстановку пожарных кранов следует выполнять в соответствии с требованиями СП РК 4.01-101 (*Изм.ред. – Приказ КДСиЖКХ от 07.08.2018 г. №175-НК*).

4.6.12 Расстановка пожарных гидрантов на водопроводной сети должна обеспечивать пожаротушение каждого обслуживаемого данной сетью штабеля, здания, сооружения рынка лесоматериалов не менее чем от двух гидрантов в радиусе не более 100 м. Расстояния от пожарных гидрантов до оснований штабелей лесоматериалов следует принимать не менее 8 м. К гидрантам должен быть обеспечен подъезд.

4.7 Отопление, вентиляция и кондиционирование воздуха

4.7.1 Проектирование отопления, вентиляции и кондиционирования воздуха крытых рынков, павильонов и т.д. следует производить в соответствии со СП РК 4.02-101 и с учетом положений данного подраздела.

4.7.2 Из расположенных в наземных и цокольных этажах и не имеющих

естественного освещения коридоров крытых рынков, павильонов должна быть предусмотрена вытяжная вентиляция независимо от площади последних.

4.7.3 Для торговых залов площадью 400 м² и более, а также для разгрузочных помещений следует предусматривать отдельные ветви систем водяного отопления.

4.7.4 Дежурное отопление в торговых залах крытых рынков должно быть рассчитано на температуру воздуха плюс 10 °С.

4.7.5 В зданиях и павильонах рынков следует предусматривать учет расхода теплоносителя.

4.7.6 При размещении в здании крытых рынков нескольких павильонов для каждого из них следует проектировать отдельные ветви систем водяного отопления и вентиляции, а также предусматривать автономный учет расхода теплоносителей.

Допускается предусматривать устройство воздушного отопления совмещенного с приточной вентиляцией, и центрального водяного отопления во вспомогательных помещениях.

4.7.7 Воздушно-тепловую завесу у входа в торговый зал рынка, рассчитываемую на исключение проникновения холодного воздуха в зимний период и теплого воздуха в период летнего перегрева, следует проектировать:

- при количестве проходящих через вход в течение одного часа более 250 человек;
- при наличии рабочих мест, расположенных смежно со входом или против входа, вне зависимости от количества человек, проходящих через вход в течение одного часа.

4.7.8 Воздушно-тепловые завесы ворот разгрузочных помещений следует проектировать в продовольственных крытых рынках торговой площадью 1500 м² и более, а также в непродовольственных крытых рынках торговой площадью 2500 м² и более.

4.7.9 Расчетную температуру и кратность воздухообмена в помещениях рекомендуется принимать в соответствии с приложением А.

4.7.10 В продовольственных и непродовольственных крытых рынках и павильонах торговой площадью до 400 м² допускается проектировать вентиляцию с естественным побуждением.

4.7.11 При ориентации на запад и юго-запад остекленных проемов торговых залов и служебных помещений крытых рынков и павильонов рекомендуется предусматривать установку оконных или комнатных кондиционеров.

4.7.12 Допускается подсоединение системы вытяжной вентиляции кладовых к общеобменной системе механической вентиляции подсобных помещений при условии установки огнезадерживающих клапанов в соответствии с требованиями действующих нормативных документов.

4.8 Электроснабжение и электрооборудование

4.8.1 Схемы электрических сетей проектируют исходя из требований, предъявляемых к надежности электроснабжения в соответствии с СП РК 4.04-106 и СП РК 4.04-107.

Категории электроприемников рынков, ярмарок, торговых павильонов в отношении обеспечения надежности электроснабжения следует принимать:

первой категории – электродвигатели пожарных насосов, аварийное и

эвакуационное освещение, питающие устройства пожарной сигнализации;

второй категории - комплексы электроприемников рынков торговой площадью от 250 до 2000 м²;

третьей категории - комплексы электроприемников остальных рынков.

4.8.2 В крытых рынках, торговых павильонах площадью от 250 до 2000 м² предусматриваются два ввода от разных источников питания.

4.8.3 На территории открытых рынков допускается только подземная прокладка электрических линий.

4.8.4 Расчет нагрузок для электросетей рынков следует выполнять в соответствии с требованиями действующих нормативных документов.

4.8.5 В торговых предприятиях рынков предусматривают одно общее вводно-распределительное устройство (ВРУ) или главный распределительный щит (ГРЩ) для приема электроэнергии от городской сети и распределения ее по потребителям электроэнергии.

ВРУ или ГРЩ следует, как правило, размещать в специально выделенных запирающихся помещениях (электрощитовых) со степенью защиты IP00.

Допускаются другие варианты размещения ВРУ и ГРЩ, при этом следует предусматривать: степень защиты ВРУ не ниже IP30; размещение устройств и щитов в доступных для обслуживания местах.

4.8.6 Допускается в соответствии с заданием на проектирование установка непосредственно в торговых залах распределительных пунктов, щитов и щитков. При этом их, как правило, следует размещать в нишах строительных конструкций с запирающимися дверцами.

4.8.7 Электрощитовые, как правило, не допускается располагать непосредственно под помещениями с мокрыми процессами. В электрощитовых следует предусматривать электрическое освещение, вентиляцию и температуру не ниже плюс 5 °С.

Приборы электроснабжения, используемые для отопления помещений, должны быть заводского изготовления и иметь терморегулятор или термовыключатель.

4.8.8 Расстояние между электронагревательными приборами и горючими строительными конструкциями должно быть не менее 0,25 м.

4.8.9 Нагревательные приборы, используемые в системах электроотопления, должны быть отгорожены негорючими решетками (экранами) и установлены на негорючем основании.

4.8.10 Использование нагревательных приборов с непосредственным преобразованием электрической энергии в тепловую, в камерах хранения (кладовых) не допускается.

Указанные нагревательные приборы допускается использовать только в помещениях для обслуживающего персонала.

Номинальная мощность одного отопительного прибора не должна превышать 2 кВт.

4.8.11 Питание приборов электроснабжения должно быть, как правило, независимым от других электроприемников, начиная от ВРУ.

4.8.12 Силовые распределительные пункты, щиты и щитки следует располагать, как правило, на этажах, где размещены присоединенные к ним электроприемники.

4.8.13 В силовых распределительных сетях по магистральной схеме следует соединять не более четырех электроприемников мощностью до 3 кВт каждый, а также не более двух мощностью до 5 кВт каждый. Единичная мощность электроприемников, питаемых по

магистральной схеме, не должна различаться более чем на 25 %. При наличии в торговом зале более двух кассовых аппаратов их питание следует осуществлять от двух линий. Количество кассовых аппаратов, питаемых одной линией, не ограничивается.

4.8.14 В торговых залах магазинов необходимо устанавливать включаемые через устройство защитного отключения (УЗО) розетки с защитными шторками, предназначенные для подключения уборочных машин, а также для проверки электро- и радиотоваров.

4.8.15 Управление рабочим освещением в торговых залах площадью 800 м² более, а также в отдельных случаях по заданию на проектирование следует проектировать, как правило, централизованным дистанционным.

4.8.16 Во всех крытых рынках и торговых павильонах следует предусматривать блокирование питания систем вентиляции с устройствами пожарной сигнализации или централизованное отключение их из доступного места при отсутствии устройства пожарной сигнализации.

4.8.17 Установка штепсельных розеток в камерах хранения (кладовых) и торговых помещениях, как правило, не допускается.

5 САНИТАРНО - ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ РЫНКОВ

5.1 Основные требования по санитарно-эпидемиологической безопасности приведены в СН 3.02-23.

5.2 Отвод и выделение земельных участков под размещение, и строительство рынков, а также рассмотрение проектной документации на строительство производится при наличии санитарно-эпидемиологического заключения, выданного территориальными органами государственного санитарно-эпидемиологического надзора.

5.3 Территория объекта ограждается, благоустраивается, озеленяется, освещается и содержится в чистоте. Уборка территории проводится ежедневно, места передвижения людей или транспорта в теплое время года поливается, а в зимнее время очищается от снега и льда.

5.4 При проектировании предусматриваются устройства для доступа людей с ограниченными возможностями (инвалидов).

5.5 Здания рынков, в том числе крытые рынки и павильоны обеспечиваются системами теплоснабжения, водоснабжения, водоотведения, вентиляции, кондиционирования.

5.6 В неканализованных районах надворные туалеты устраиваются с водонепроницаемым выгребом и устанавливаются на расстоянии не ближе 25 метров (далее - м) от здания. Выгребные ямы, септики своевременно очищаются по заполнению не более двух трети от объема, дезинфицируются. Локальные очистные установки оборудуются согласно технической документации производителя.

5.7 Проветривание помещений и лестничных площадок обеспечивается через открывающиеся оконные и дверные проемы.

Естественное освещение обеспечивается через оконные проемы. В торговых залах крытых рынков и павильонов с искусственным освещением следует предусматривать применение отделочных материалов с высокими коэффициентами отражения, высокоэффективных разрядных ламп и систем автоматического управления.

Осветительные приборы своевременно очищаются от загрязнения, перегоревшие лампы заменяются. Светильники герметично закрываются защитными плафонами.

5.8 В таких торговых залах следует предусматривать помещение (помещения) - профилакторий для проведения оздоровительных процедур, оборудованное приборами для ультрафиолетового облучения (имеющими сертификаты, подтверждающие их безвредный спектральный состав) и ионизации воздуха.

5.9 Отметка пола помещений у входа в торговые залы, как правило, устраивается выше отметки тротуара перед входом на 0,15 м и более.

Допускается принимать отметку пола у входа в магазин в одном уровне с тротуаром или с заглублением ниже его отметки при условии защиты входных проемов от попадания поверхностных вод и осадков. В этих случаях над входом следует предусматривать козырек.

5.10 Влажная уборка всех помещений объектов проводится ежедневно с применением моющих, чистящих средств. Генеральная уборка с применением дезинфицирующих средств проводится не реже одного раза в 7 дней. Уборочный инвентарь маркируется и применяется по функциональному назначению помещений, хранится в отведенном месте (помещении), оборудованном полками или стеллажами. Уборочный инвентарь для туалетов хранится отдельно от другого уборочного инвентаря.

5.11 Дезинфицирующие растворы хранятся в емкостях, имеющих маркировку с указанием названия средства, концентрацией раствора и даты его приготовления. Приготовленные дезинфицирующие растворы должны соответствовать заданной концентрации согласно инструкции по применению дезинфицирующего средства.

5.12 Мероприятия по дезинсекции и дератизации выполняются юридическими и физическими лицами, имеющими лицензию на занятие данным видом деятельности. Даты проведения дезинсекции и дератизации, название и количество применяемых средств регистрируются в учетной документации объектов.

5.13 На объектах рынка предусматриваются комнаты (места) отдыха и приема пищи для работников, условия для раздельного хранения личной и специальной одежды, душевая и туалет.

5.14 Производственные и бытовые помещения оборудуются раковинами для мытья рук.

5.15 Общие туалеты для посетителей, как правило, следует проектировать:

- IН - IVН классификационных групп из расчета один санитарный прибор на 600 м² торговой площади, но не менее двух санитарных приборов;

- III классификационной группы из расчета один санитарный прибор на 400 м² торговой площади, но не менее двух санитарных приборов.

5.16 На рынках допускается проектировать общественные туалеты из расчета один санитарный прибор на каждые 600 м² торговой площади - в непродовольственных рынках, на каждые 400 м² торговой площади - в продовольственных рынках, но не менее двух санитарных приборов.

5.17 Вход в помещения общественных туалетов следует предусматривать через шлюз. При этом его следует располагать не смежно с прилавками для отпуска продовольственных товаров.

Площадь помещений общественных туалетов для посетителей учитывается в площади помещений дополнительного обслуживания.

5.18 Общественные туалеты для посетителей в крытых торговых рынках следует проектировать для всего комплекса торговых предприятий из расчета их суммарной торговой площади. Допускается поэтажное размещение общественных туалетов.

5.19 Туалеты следует проектировать раздельными.

В общественных туалетах следует предусматривать:

- ширину кабины - не менее 0,8 м, глубину - не менее 1,2 м;
- не менее одной кабины шириной - не менее 1,65 м и глубиной - не менее 1,8 м для инвалидов-колясочников;
- не менее одной кабины с поручнями, расположенными по боковым сторонам, для инвалидов, использующих при передвижении костыли или другие приспособления;
- не менее одного писсуара на высоте не более 0,4 м с вертикальными опорными поручнями с двух сторон - для инвалидов;
- не менее одной раковины в умывальных на высоте не более 0,8 м от уровня пола на расстоянии от боковой стены не менее 0,2 м с опорными поручнями.

5.20 При входе в здание устанавливаются урны для мусора.

5.21 При определении числа мусоросборников емкостью до 10 кубических метров необходимо исходить из расчета не менее одного мусоросборника на 200 квадратных метров (далее - m^2) площади рынка. Вдоль линии торговых рядов должны быть размещены урны емкостью 10 - 20 кубических дециметров на расстоянии не более 20 метров друг от друга, из расчета одна урна на 50 m^2 площади рынка.

5.22 Естественную вентиляцию, как правило, следует предусматривать в торговых залах крытых рынков, павильонов площадью до 600 m^2 или при объеме помещения на одного человека не менее 20 m^3 независимо от площади торгового зала.

В остальных случаях следует предусматривать приточно-вытяжную вентиляцию с механическим побуждением и двукратным воздухообменом.

6 ПОЖАРНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

6.1 Общие положения

6.1.1 Общие требования по обеспечению пожарной безопасности рынков, подлежащие для обязательного применения при проектировании и строительстве рынков приведены в СН РК 3.02-23. При проектировании мероприятий по пожарной безопасности рынков и их объектов следует пользоваться положениями СН РК 2.02-01.

6.1.2 На каждом объекте разрабатываются инструкции в соответствии требованиям пожарной безопасности для каждого взрывопожароопасного и пожароопасного участка (мастерской, цеха) согласно требованиям к инструкциям о мерах пожарной безопасности.

6.1.3 На рынках при одновременном нахождении на территории и этаже здания более 10 человек, разрабатываются и на видных местах вывешиваются планы (схемы) эвакуации людей в случае пожара, а также предусматривается система (установка) оповещения людей о пожаре.

6.1.4 Класс конструктивной пожарной опасности здания, сооружения и пожарного отсека определяется степенью участия строительных конструкций в развитии пожара и

образования его опасных факторов.

Рынки (здания и сооружения, павильоны, киоски пожарные отсеки и части зданий - помещения или группы помещений, функционально связанные между собой по функциональной пожарной опасности в зависимости от способа их использования) относятся к классу Ф3.1 (склады – Ф5.2)

6.1.5 Степень огнестойкости рынков (здания, сооружения и павильоны, киоски, пожарного отсека) определяется огнестойкостью его строительных конструкций.

Для предотвращения распространения огня в зданиях устраивают противопожарные преграды.

6.1.6 Противопожарные преграды предназначены для предотвращения распространения огня и продуктов горения из помещения или пожарного отсека с очагом пожара в другие помещения и пожарные отсеки, и характеризуются огнестойкостью и пожарной опасностью, пожарно-техническую классификацию которых следует определять в соответствии с разделом технического регламента «Общие требования к пожарной безопасности».

6.1.7 Противопожарные преграды, как правило, должны быть класса К0. Допускается, в специально оговоренных случаях, применять противопожарные преграды 2 - 4-го типов класса К1.

Пожарная опасность противопожарной преграды определяется пожарной опасностью ее ограждающей части и узлов сопряжения с другими ограждающими конструкциями.

6.1.8 Площадь этажа (площадь этажа между противопожарными стенами) и высоту здания следует принимать по функциональной пожарной опасности здания в целом.

6.1.9 (Исключен – Приказ КДСиЖКХ от 07.08.2018 г. №175-НК)

6.1.10 Сообщение между пожарными отсеками может осуществляться:

- по горизонтали - через проемы, защищенные противопожарными дверями (раздвижными перегородками, воротами, занавесами);
- по вертикали - через незадымляемые лестничные клетки и лифтовые шахты с подпором воздуха при пожаре с дверями, имеющими предел огнестойкости не менее 1 часа.

В проемах противопожарных преград следует устанавливать противопожарные двери, ворота, клапаны, окна, люки.

6.1.11 Строительные конструкции характеризуются огнестойкостью и пожарной опасностью. Показателем огнестойкости является предел огнестойкости, пожарную опасность конструкции характеризует класс ее пожарной опасности.

При этом предел огнестойкости окон устанавливается только по времени наступления потери целостности.

6.1.12 Павильоны и киоски, предназначенные для торговли горючими жидкостями и газами, следует выполнять, как правило, отдельно стоящими, или в группе с киосками, торгующими аналогичными товарами.

В каждом киоске первичные средства пожаротушения устанавливают в соответствии с требованиями соответствующих нормативных документов.

6.2 Противопожарные меры к содержанию территории рынков

6.2.1 Территории рынков, в пределах противопожарных расстояний между зданиями, сооружениями и открытыми складами, а также участки, прилегающие к жилым домам и иным постройкам, своевременно очищаются от горючих отходов, мусора, тары, опавших листьев, сухой травы.

6.2.2 Отходы на территории рынков следует собирать на специально выделенных площадках в контейнеры или ящики, а затем вывозить.

6.2.3 Территория рынков должна иметь наружное освещение, достаточное для быстрого нахождения противопожарных водосточников, входов в здания и сооружения.

6.2.4 Дороги, проезды и подъезды к зданиям, сооружениям, открытым складам, а также наружным пожарным лестницам и водосточникам, используемым для целей пожаротушения, следует содержать в исправном состоянии и всегда свободными для беспрепятственного проезда пожарной техники,

О закрытии дорог или проездов для их ремонта или по другим причинам, препятствующим проезду пожарных машин, организация, выполняющая эти работы, должна немедленно сообщать об этом в подразделения государственной противопожарной службы.

На период закрытия дорог в соответствующих местах устанавливаются указатели направления объезда или устраиваются переезды через ремонтируемые участки и подъезды к водосточникам.

6.2.5 (Исключен – Приказ КДСиЖКХ от 07.08.2018 г. №175-НК)

6.2.6 (Исключен – Приказ КДСиЖКХ от 07.08.2018 г. №175-НК)

6.2.7 Не допускается курение на территории и в помещениях складов и баз, в торговых площадках и залах, а также в не отведенных для курения местах рынков.

6.2.8 Разведение костров, сжигание некоторых отходов и тары допускается на расстоянии 50 м и более до зданий, сооружений и мест открытого хранения горючих веществ и материалов в специально отведенных для этих целей местах и под контролем обслуживающего персонала.

6.2.9 Переезды и переходы через внутрирыночные железнодорожные пути освобождаются для проезда пожарных автомобилей и имеют сплошные настилы на уровне высоты поверхности рельсов. Стоянка вагонов без локомотивов на переездах не допускается. Следует иметь не менее двух переездов через пути.

6.3 Содержание зданий, павильонов, помещений, киосков

6.3.1 Для всех производственных и складских помещений необходимо определить категории взрывопожарной и пожарной опасности, а также классы зон по техническим нормам устройства электроустановок, которые обозначаются соответствующими знаками на дверях помещений.

Около оборудования, имеющего повышенную пожарную опасность, следует вывешивать стандартные знаки безопасности.

Применение в процессах производства материалов и веществ с неисследованными

показателями их пожаровзрывоопасности или не имеющих сертификатов, а также их хранение совместно с другими материалами и веществами не допускается.

6.3.2 Нарушения огнезащитных покрытий (штукатурки, специальных красок, лаков, обмазок и т.п.) строительных конструкций, горючих отделочных и теплоизоляционных материалов, металлических материалов немедленно устраняются.

Обработанные (пропитанные) в соответствии с нормативными требованиями деревянные конструкции и ткани по истечении срока действия обработки (пропитки) испытываются и, в случае потери огнезащитных свойств составов, должны обрабатываться (пропитываться) повторно.

Состояние огнезащитной обработки (пропитки) должно проверяться не реже двух раз в год.

6.3.3 При перепланировке помещений, изменении их функционального назначения или установке нового технологического оборудования должны соблюдаться противопожарные требования действующих норм строительного и технологического проектирования.

6.3.4 Хранение спичек, одеколona, духов, аэрозольных упаковок и других, опасных в пожарном отношении товаров, необходимо осуществлять отдельно от других товаров в специально приспособленных помещениях.

6.3.5 При продаже товаров повышенного спроса руководитель (предприниматель) должен принять дополнительные меры по обеспечению безопасности покупателей (ограничить доступ людей в торговые залы, выставить дополнительных дежурных и т.п.).

6.3.6 Киоски и ларьки, устанавливаемые (если это не противоречит нормативным документам) в зданиях и сооружениях, выполняются из негорючих материалов.

6.3.7 В рабочее время загрузка товаров и выгрузка тары, как правило, осуществляются по путям, не связанным с эвакуационными выходами покупателей.

6.3.8 Хранить, продавать керосин с $t_{всп} < 61\text{ }^{\circ}\text{C}$ и другие ЛВЖ и ГЖ разрешается только в отдельностоящих зданиях, выполненных из негорючих материалов. Уровень пола в этих зданиях устраивается ниже примыкающей планировочной отметки с таким расчетом, чтобы исключить растекание жидкости при аварии, полы выполняются из негорючих материалов. В указанных зданиях печное отопление исключается.

6.3.9 Торговые залы отделяют от кладовых, где установлены емкости с керосином с $t_{всп} < 61\text{ }^{\circ}\text{C}$ и другие ЛВЖ и ГЖ, противопожарными перегородками. Емкости (резервуары, бочки) не должны быть объемом более 5 м^3 .

6.3.10 Прилавок для отпуска керосина с $t_{всп} < 61\text{ }^{\circ}\text{C}$ и других ЛВЖ и ГЖ следует обивать металлическим листом, исключая образование искрообразования при ударе.

6.3.11 Хранение упаковочных материалов (стружка, солома, бумага и т.д.) в помещениях торговли керосином с $t_{всп} < 61\text{ }^{\circ}\text{C}$ и другими ЛВЖ и ГЖ не допускается.

6.3.12 Тара из-под керосина и других ЛВЖ и ГЖ должна храниться только на специальных огражденных площадках.

6.3.13 Продажу боеприпасов (порох, капсулы, снаряженные патроны) и пиротехнических изделий разрешается производить в специализированных отдельно стоящих зданиях. Отопление этих магазинов должно быть централизованным.

6.3.14 Все рынки обеспечиваются исправными первичными средствами

пожаротушения. Нормы оснащенности первичными средствами пожаротушения приведены в приложении В.

6.3.15 Противопожарные системы и установки (противодымная защита, средства пожарной автоматики, системы противопожарного водоснабжения, противопожарные двери, клапаны, другие защитные устройства в противопожарных стенах и перекрытиях) помещений, зданий и сооружений необходимо содержать в исправном рабочем состоянии.

6.3.16 В помещениях с одним эвакуационным выходом одновременное пребывание 50 и более человек не допускается.

В зданиях IV и V степени огнестойкости одновременное пребывание 50 и более человек допускается только в помещениях первого этажа.

6.3.17 Использованные обтирочные материалы следует собирать в контейнера из негорючего материала с закрывающейся крышкой. Периодичность сбора использованных обтирочных материалов должна исключать их накопление на рабочих местах. По окончании рабочей смены содержимое указанных контейнеров необходимо удалить за пределы зданий.

6.4 Эксплуатация электрических сетей и электроустановок

6.4.1 Проектирование, монтаж, наладка, эксплуатация электрических сетей, электроустановок и электротехнических изделий, а также контроль за их техническим состоянием необходимо осуществлять в соответствии с нормами и правилами технической эксплуатации электроустановок

6.4.2 Электродвигатели, электрические светильники, аппараты управления, пускорегулирующая, контрольно-измерительная и защитная аппаратура, вспомогательное оборудование, электропроводки и кабельные линии должны иметь исполнение и степень защиты, соответствующие классу зон, согласно Техническим нормам устройства электроустановок (ТНУЭ).

6.4.3 Все электроустановки должны быть защищены аппаратами защиты от токов короткого замыкания и других ненормальных режимов, могущих привести к пожарам и загораниям. Плавкие вставки предохранителей должны быть калиброваны с указанием на клейме номинального тока вставки (клеймо ставится заводом изготовителем или электротехнической лабораторией).

6.4.4 Все токоведущие части, распределительные устройства, аппараты и измерительные приборы, а также предохранительные устройства разрывного типа, рубильники, и все прочие пусковые аппараты и приспособления, должны монтироваться только на негорючих основаниях (мрамор, текстолит, гетинакс).

6.4.5 Соединения, оконцевания и ответвления жил проводов и кабелей во избежание опасных в пожарном отношении переходных сопротивлений необходимо производить при помощи опрессовки, сварки, пайки или специальных зажимов.

6.4.6 Устройство и эксплуатация электросетей-временок не допускается. Исключением могут быть временные иллюминационные установки и электропроводки, питающие места производства строительных и временных ремонтно-монтажных работ.

6.4.7 Переносные светильники должны быть оборудованы защитными стеклянными

колпаками и сетками. Для этих светильников и другой переносной электроаппаратуры надлежит применять гибкие кабели и провода с медными жилами, специально предназначенных для этой цели, с учетом возможных механических воздействий.

6.4.8 Электроустановки и бытовые электроприборы в помещениях, в которых по окончании рабочего времени отсутствует дежурный персонал, должны быть обесточены, за исключением дежурного освещения, установок пожаротушения и противопожарного водоснабжения, пожарной и охранно-пожарной сигнализации. Другие электроустановки и электротехнические изделия (в том числе в жилых помещениях) могут оставаться под напряжением, если это обусловлено их функциональным назначением и (или) предусмотрено требованиями инструкции по эксплуатации.

6.4.9 Не допускается прокладка и эксплуатация воздушных линий электропередачи (в том числе временных и проложенных кабелем) над горючими кровлями, навесами, а также открытыми складами (штабелями, скирдами) горючих веществ, материалов и изделий.

6.4.10 Осветительную электросеть следует монтировать так, чтобы светильники не соприкасались со сгораемыми конструкциями зданий и горючими материалами.

6.4.11 Электродвигатели, светильники, проводки, распределительные устройства должны очищаться от горючей пыли не реже двух раз в месяц, а в помещениях со значительным выделением пыли - не реже четырех раз в месяц.

6.4.12 При эксплуатации электроустановок не допускается:

1) использовать приемники электрической энергии (электроприемники) в условиях, не соответствующих требованиям инструкций организаций-изготовителей, или приемники, имеющие неисправности, а также эксплуатировать электропровода и кабели с поврежденной или потерявшей защитные свойства изоляцией;

2) пользоваться поврежденными розетками, рубильниками, другими электроустановочными изделиями;

3) пользоваться электронагревательными приборами, не имеющими устройств тепловой защиты, без подставок из негорючих теплоизоляционных материалов, исключающих опасность возникновения пожара. Эксплуатация электронагревательных приборов при отсутствии или неисправности терморегуляторов, предусмотренных инструкцией, не допускается;

4) применять электронагревательные приборы во всех взрывопожароопасных и пожароопасных помещениях;

5) применять нестандартные (самодельные) электронагревательные приборы, использовать самодельные устройства защиты от перегрузки и короткого замыкания;

6) размещать (складировать) у электрощитов, электродвигателей и пусковой аппаратуры горючие (в том числе легковоспламеняющиеся) вещества и материалы;

7) прокладывать транзитные электропроводки и кабельные линии через складские помещения, а также через взрывоопасные и пожароопасные зоны с нарушением технических норм устройства электроустановок (ТНУЭ).

6.5 Содержание систем отопления и вентиляции

6.5.1 Перед началом отопительного сезона печи, котельные, теплогенераторные и калориферные установки, другие отопительные приборы и системы должны быть проверены и отремонтированы. Неисправные печи и другие отопительные приборы к эксплуатации не допускаются.

6.5.2 При эксплуатации котельных и других теплопроизводящих установок рынков не допускается:

- 1) привлекать к работе лиц, не прошедших специального обучения и не получивших соответствующих квалификационных удостоверений;
- 2) лицам, непосредственно обслуживающим котлы неавтоматизированных котельных, во время смены оставлять работающие котлы без надзора;
- 3) хранить более 1 м³ ЛВЖ или 5 м³ ГЖ в помещениях котельных и теплогенераторных;
- 4) пользоваться расходными баками, не имеющими устройств, для удаления топлива в аварийную емкость (безопасное место) в случае пожара;
- 5) применять в качестве топлива отходы нефтепродуктов и другие ЛВЖ и ГЖ, которые не предусмотрены техническими условиями на эксплуатацию оборудования;
- 6) эксплуатировать теплопроизводящие установки при подтекании жидкого топлива (утечки газа) из систем топливоподачи;
- 7) подавать топливо при потухших форсунках или газовых горелках;
- 8) разжигать установки без предварительной их продувки;
- 9) работать при неисправных или отключенных приборах контроля и регулирования, предусмотренных предприятием-изготовителем.

6.5.3 Топливо (самовозгорающиеся уголь и торф) следует хранить в специально приспособленных для этого помещениях или на специально выделенных площадках, расположенных не ближе 8 м от сгораемых строений.

6.5.4 Огнезадерживающие устройства (заслонки, шиберы, клапаны и др.) в воздуховодах, устройства блокировки вентиляционных систем с автоматическими установками пожарной сигнализации или пожаротушения, автоматические устройства отключения вентиляции при пожаре должны проверяться в установленные сроки и содержаться в исправном состоянии.

6.5.5 При эксплуатации систем воздушного отопления, вентиляции и кондиционирования воздуха запрещается:

- оставлять двери вентиляционных камер открытыми;
- закрывать вытяжные каналы, отверстия и решетки;
- подключать к воздуховодам газовые отопительные приборы;
- выжигать скопившиеся в воздуховодах жировые отложения, пыль и другие горючие вещества.

6.5.6 Вентиляционные камеры, фильтры, циклоны, воздуховоды должны очищаться от горючих пылей и отходов производства в сроки, определенные приказом руководителя рынка.

6.5.7 Не допускается работа технологического оборудования в помещениях с пожаровзрывоопасными производствами (установками) при неисправных и отключенных

гидрофилътрах, сухих фильтрах, пылеулавливающих и других устройствах систем вентиляции (аспирации).

6.5.8 Для предотвращения попадания твердых тел в вентиляторы, удаляющие горючую пыль, волокна и другие отходы с твердыми примесями, перед ними следует устанавливать камнеуловители, а для извлечения металлических предметов - магнитные сепараторы.

6.5.9 На трубопроводах пневматического транспорта и воздуховодах систем местных отсосов должны быть предусмотрены плотно закрывающиеся люки для периодического осмотра, очистки систем и тушения пожара в случае его возникновения.

6.5.10 Смотровые люки должны располагаться не более чем через 15 м друг от друга, а также у тройников, на поворотах, в местах прохода трубопроводов через стены и перекрытия.

6.5.11 Фильтры для очистки воздуха, удаляемого от обеспыливающих устройств машин и агрегатов, должны устанавливаться в изолированных помещениях.

6.5.12 При рециркуляции запыленный воздух, удаляемый от оборудования, должен подвергаться двухступенчатой очистке с помощью фильтров.

6.6 Содержание сетей противопожарного водопровода

6.6.1 Сети противопожарного водопровода рынков должны находиться в исправном состоянии и обеспечивать требуемый по нормам расход воды на нужды пожаротушения. Проверка их работоспособности должна осуществляться не реже двух раз в год (весной и осенью). Пожарные гидранты должны находиться в исправном состоянии, а в зимнее время должны быть утеплены и очищаться от снега и льда.

При отключении участков водопроводной сети и гидрантов или уменьшении давления в сети ниже требуемого, необходимо извещать об этом подразделение государственной противопожарной службы.

6.6.2 У гидрантов и водоемов (водоисточников), а также по направлению движения к ним должны быть установлены соответствующие указатели (объемные со светильником или плоские, выполненные с использованием светоотражающих покрытий). На них должны быть четко нанесены цифры, указывающие расстояние до водоисточника. В ночное время указатели пожарных гидрантов и водоемов должны освещаться.

6.6.3 Пожарные краны внутреннего противопожарного водопровода должны быть установлены на высоте 1,35 м, укомплектованы рукавами и стволами и размещаться в пожарном шкафу. На дверце шкафа должен быть указан буквенный индекс "ПК", порядковый номер и номер телефона ближайшей пожарной части. Внешнее оформление дверцы шкафа должно включать красный цвет и отвечать требованиям стандартов. Пожарный рукав должен быть присоединен к крану и стволу. Необходимо не реже одного раза в 6 месяцев производить ревизию «ПК», пуск воды, перемотку рукавов на новую скатку.

6.6.4 В помещениях насосной станции должны быть вывешены общая схема противопожарного водоснабжения и схема обвязки насосов. На каждой задвижке и пожарном насосе-повысителе должно быть указано их назначение. Порядок включения

насосов-повысителей должен определяться инструкцией.

6.6.5 Задвижки с электроприводом, установленные на обводных линиях водомерных устройств, должны проверяться на работоспособность не реже двух раз в год, а пожарные насосы - ежемесячно. Указанное оборудование должно находиться в исправном состоянии.

6.6.6 При наличии вблизи рынков (в радиусе 200 м) естественных или искусственных водоисточников, к ним должны быть устроены подъезды с площадками (пирсами) из твердых покрытий размерами не менее 12 х 12 м для установки пожарных автомобилей и забора воды в любое время года. Поддержание в постоянной готовности искусственных водоемов, подъездов к водоисточникам и водозаборным устройствам возлагается на администрацию рынков.

6.7 Содержание пожарной техники и оборудования, первичных средств пожаротушения

6.7.1 Пожарные автомобили следует содержать в пожарных депо или специально предназначенных для этих целей боксах, которые должны иметь отопление, электроснабжение, телефонную связь, твердое покрытие полов, утепленные ворота, другие устройства и оборудование, необходимые для обеспечения нормальных и безопасных условий работы личного состава противопожарной службы.

Не допускается снимать с пожарных автомобилей пожарно-техническое вооружение и использовать пожарную технику не по назначению.

6.7.2 Пожарные автомобили и мотопомпы, приспособленная и переоборудованная техника для тушения пожаров должны быть укомплектованы пожарно-техническим вооружением, заправлены топливом, огнетушащими веществами и находиться в исправном состоянии. Порядок привлечения техники для тушения пожаров определяется расписанием выезда и планом привлечения сил и средств для тушения пожаров.

6.7.3 За каждой пожарной мотопомпой, приспособленной (переоборудованной) для целей пожаротушения техникой, закрепляется моторист (водитель), прошедший специальную подготовку. В организации следует отработать порядок доставки пожарных мотопомп к месту пожара.

6.7.4 Для размещения первичных средств пожаротушения в производственных зданиях и на территории промышленных предприятий должны устанавливаться специальные пожарные щиты.

6.7.5 Порядок размещения, обслуживания и применения огнетушителей поддерживается в соответствии с указаниями инструкций предприятий-изготовителей, действующих нормативно-технических документов, а также следующими требованиями:

- 1) не допускается устанавливать огнетушители на путях эвакуации людей из защищаемых помещений, кроме случаев размещения их в нишах;
- 2) огнетушители должны размещаться на высоте не более 1,5 м от уровня пола до нижнего торца огнетушителя и на расстоянии не менее 1,2 м от края двери при ее открывании;
- 3) конструкция и внешнее оформление тумбы или шкафа для размещения

огнетушителей должны быть такими, чтобы можно было визуально определить тип хранящегося в них огнетушителя;

4) огнетушитель устанавливается так, чтобы была видна надпись инструкции на его корпусе.

6.7.6 Средства пожаротушения и инвентарь следует окрасить в цвета в соответствии с государственными стандартами.

6.8 Пожарная сигнализация, автоматическое пожаротушение, оповещение о пожаре

6.8.1 Регламентные работы по техническому обслуживанию и планово-предупредительному ремонту автоматических установок пожарной сигнализации и пожаротушения, систем противодымной защиты, оповещения людей о пожаре следует осуществлять в соответствии с годовым планом-графиком, составляемым с учетом технической документации заводов-изготовителей, и сроками проведения ремонтных работ. Техническое обслуживание и планово-предупредительный ремонт выполняется специально обученным обслуживающим персоналом, специализированной организацией.

6.8.2 В период выполнения работ по техническому обслуживанию или ремонту, связанных с отключением установки (отдельных линий, извещателей), руководитель администрации рынка принимает необходимые меры по защите от пожаров зданий, сооружений, помещений, технологического оборудования.

6.8.3 Допускается не предусматривать автоматическую пожарную сигнализацию в помещениях уборных, душевых, моечных, охлаждаемых камер, в помещениях хранения и подготовки к продаже мяса, рыбы, фруктов и овощей (в несгораемой упаковке), металлической посуды, несгораемых строительных материалов.

Установками автоматического пожаротушения должны быть оборудованы:

двухэтажные здания рынков торговой площадью свыше 3500 м²;

зданий рынков в три этажа и более - независимо от торговой площади;

одноэтажные крытые рынки и базары с общей торговой площадью 3500 м² и более;

6.8.4 В помещении диспетчерского пункта (пожарного поста) вывешивается порядок действий дежурного персонала при получении сигналов о пожаре и неисправности установок (систем) пожарной автоматики. Диспетчерский пункт (пожарный пост) должен быть обеспечен телефонной связью и исправными электрическими фонарями (не менее 3 штук).

6.8.5 Установки пожарной автоматики следует содержать в исправном состоянии и постоянной готовности в соответствии с проектной документацией.

6.8.6 При наличии систем автоматического пожаротушения следует предусматривать присоединение к этим системам внутренних пожарных кранов.

6.8.7 Станция пожаротушения должна быть обеспечена схемой обвязки и порядком по управлению установкой при пожаре.

6.8.8 У каждого узла управления вывешивается табличка с указанием защищаемых помещений, типа и количества оросителей в секции установки. Задвижки и краны следует пронумеровать в соответствии со схемой обвязки.

6.8.9 Баллоны и емкости установок пожаротушения, масса огнетушащего вещества

и давление в которых ниже расчетных значений на 10 % и более, подлежат дозарядке или перезарядке.

6.8.10 Порядок использования систем оповещения определяется в инструкциях по их эксплуатации и в планах эвакуации с указанием лиц, которые имеют право приводить системы в действие.

6.8.11 Оповещатели (громкоговорители) должны быть без регулятора громкости и подключены к сети без разъемных устройств.

При обеспечении надежности для передачи текстов оповещения и управления эвакуацией допускается использовать внутренние радиотрансляционные сети и другие сети вещания, имеющиеся на объекте.

6.8.12 Киоски и торговые контейнеры следует оборудовать автоматической пожарной сигнализацией с выводом звукового сигнала на фасад сооружения или непосредственно в защищаемое помещение (автономные пожарные извещатели).

6.9 Эвакуация людей из зданий и сооружений

6.9.1 В зданиях I и II степени огнестойкости крытых рынков и в торговых залах павильонов допускаются открытые главные лестницы (или пандусы) с первого до второго или из цокольного до первого этажа. Эти лестницы или пандусы допускается учитывать в расчете путей эвакуации только для половины количества покупателей, находящихся в соответствующем торговом зале, а для эвакуации остальных покупателей – предусматривать не менее двух закрытых лестничных клеток.

Длину открытой лестницы (или пандуса) следует включать в расстояние от наиболее удаленной точки пола до эвакуационного выхода наружу, но ее площадь не следует учитывать в составе площади основных эвакуационных проходов.

6.9.2 Для расчета путей эвакуации число одновременно находящихся в помещениях и на территории рынков людей, следует принимать из расчета 1,6 м² торговой площади на человека.

6.3.3 При расчете эвакуационных выходов допускается учитывать служебные лестничные клетки и выходы из здания, связанные прямым проходом (коридором) с торговым залом.

6.3.4 В зоне неторговых помещений допускается предусматривать внутренние лестничные клетки для технологической связи между первым и подвальным (цокольным) этажами, не учитываемые в расчете эвакуации.

6.3.5 Для торговых залов, расположенных на четырех и более этажах, следует предусматривать эскалаторы. При площади торгового зала на каждом этаже менее 1000 м² допускается заменять эскалаторы пассажирскими лифтами.

В расчете путей эвакуации эскалаторы и лифты не учитываются.

6.3.6 При расчете путей эвакуации из зданий рынков допускается учитывать служебные лестничные клетки и выходы из здания, связанные с торговым залом непосредственно или прямым проходом.

6.10 Порядок действий при пожаре

6.10.1 Каждый гражданин при обнаружении пожара или признаков горения (задымление, запах гари, повышение температуры и т.п.) обязан:

- немедленно сообщить об этом по телефону в государственную противопожарную службу (при этом необходимо назвать адрес объекта, место возникновения пожара, а также сообщить свою фамилию);
- принять по возможности меры по эвакуации людей, тушению пожара и сохранности материальных ценностей.

6.10.2 Руководитель рынка (другое должностное лицо), прибывший к месту пожара, обязан:

- продублировать сообщение о возникновении пожара в государственную противопожарную службу и поставить в известность вышестоящее руководство, ответственного дежурного по рынку;
- в случае угрозы жизни людей немедленно организовать их спасение, используя для этого имеющиеся силы и средства;
- проверить включение в работу автоматических систем противопожарной защиты (оповещения людей о пожаре, пожаротушения, противодымной защиты);
- при необходимости отключить электроэнергию (за исключением систем противопожарной защиты), остановить работу транспортирующих устройств, агрегатов, аппаратов, остановить работу систем вентиляции в аварийном и смежном с ним помещениях, выполнить другие мероприятия, способствующие предотвращению развития пожара и задымлению помещений здания;
- осуществить общее руководство по тушению пожара до прибытия подразделения государственной противопожарной службы;
- обеспечить соблюдение требований безопасности работниками, принимающими участие в тушении пожара;
- одновременно с тушением пожара организовать эвакуацию и защиту материальных ценностей;
- организовать встречу подразделений государственной противопожарной службы и оказать помощь в выборе кратчайшего пути для подъезда к очагу пожара и противопожарного водоснабжения.

6.10.3 По прибытии пожарного подразделения руководитель предприятия (или лицо его заменяющее) обязан проинформировать руководителя тушения пожара о конструктивных и технологических особенностях объекта, прилегающих строений и сооружений, количестве опасных, взрывоопасных, взрывчатых веществ и материалов и других сведениях, необходимых для успешной ликвидации пожара и безопасности участников тушения пожара, а также организовать привлечение сил и средств объекта к осуществлению необходимых мероприятий, связанных с ликвидацией пожара и предупреждением его развития.

6.10.4 По каждому произошедшему на рынке пожару администрация обязана выяснить обстоятельства, способствовавшие возникновению и развитию пожара, и осуществить необходимые профилактические мероприятия.

7 ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОСТУПНОСТИ МАЛОМОБИЛЬНЫХ ГРУПП НАСЕЛЕНИЯ

7.1 Общие требования по обеспечению доступности маломобильных групп населения, подлежащие для обязательного применения при проектировании и строительстве рынков приведены в СН РК 3.02-23.

7.2 В состав проектов рынков следует включать специальные разделы, предусматривающие мероприятия по обеспечению потребностей инвалидов и других маломобильных граждан.

7.3 Выбор варианта организации обслуживания («А» или «Б») устанавливается в задании на проектирование исходя из финансовых и организационных возможностей заказчика.

В зависимости от расчетного числа инвалидов, от финансовых возможностей заказчика и функциональной структуры здания или сооружения рекомендуется предусматривать один из двух вариантов организации доступности (не учитывая обслуживания на дому):

вариант «А» - приспособлению для доступности маломобильных посетителей подлежат все помещения рынков, открытые для покупателей: торговые залы, отделы кабинеты администрации и т.д.

вариант «Б» - создание условий для покупки товаров полного ассортимента в специально выделенном помещении для маломобильных покупателей.

7.4 Основными требованиями безопасности для маломобильных групп населения являются:

- возможность избежать травм, ранений, увечий, излишней усталости и т.п. из-за свойств архитектурной среды зданий (в том числе используемых отделочных материалов);
- возможность своевременного опознавания и реагирования на места и зоны риска;
- отсутствие плохо воспринимаемых мест пересечения путей движения;
- предупреждение потребителей о зонах, представляющих потенциальную опасность;
- пожарная безопасность.

7.5 Для организации доступа маломобильных групп населения на путях движения пользователей по зданию следует стремиться к уменьшению количества выступающих углов, пилястр, избегать острых кромок оборудования.

Рекомендуется скруглять внешние углы выступающих в сторону путей движения частей оборудования в местах ожидания и отдыха (радиус - не менее 5 см).

7.6 На путях движения маломобильных посетителей в здании следует предусматривать смежные с ними зоны отдыха и ожидания не реже чем через 25 м пути, в том числе хотя бы одну на каждый этаж.

Места отдыха (ожидания) рекомендуется размещать в тихом месте вдали от витрин, стендов, элементов помещений, где возможно возникновение сквозняков, перегрева, яркого освещения. В местах отдыха или ожидания следует предусматривать возможность размещения не менее одного места для инвалида на кресле-коляске или пользующегося

костылями и тростью, а также его сопровождающего.

7.7 Рекомендуется предусматривать в местах обслуживания инвалидов на креслах-колясках использование приставных (откидных, выдвижных) рабочих поверхностей к столу персонала с высотой рабочей поверхности от пола не менее 0,6 м (без использования пространства под поверхностью) и не более 0,9 м, в том числе с возможностью въехать под поверхность частью кресла-коляски.

7.8 Места обслуживания для маломобильных категорий пользователей рекомендуется предусматривать в минимальной удаленности от специализированного (адаптированного) входа.

7.9 Проектировать оборудование индивидуальных мест обслуживания следует с учетом размеров зоны досягаемости на рабочей поверхности стола для обеих рук в диапазоне от 0,25 м (от контактной кромки) по глубине и 0,7 м по фронту до 0,7 м по глубине и 1,7 м по фронту в зависимости от удаленности и наклона туловища.

7.10 Для маломобильных посетителей, использующих дополнительные опоры при ходьбе (костыли и трости), в месте обслуживания предусматривается увеличение габаритов зоны сидения ориентировочно в продольном направлении (с учетом мебели) не менее: 1,2 м - при островном размещении, в зрительском ряду или боком к столу; 0,8 м - при сидении за столом.

7.11 В помещениях с обслуживанием через прилавков (гардероб, портье, операционно-кассовые залы, регистратуры, справочные, отделы и киоски продаж и т.п.) место обслуживания допускается не оборудовать местом для сидения маломобильных посетителей (кроме барной стойки).

7.12 Ширину прилавка при размещении на рабочей поверхности предметов, в том числе при необходимости их осмотра, рекомендуется принимать:

- 0,3 - 0,45 м - для гардероба, регистратуры (справочной), КПП, операционной и кассовой стойки при высоте от 0,8 до 1,2 м;

- 0,55 - 0,6 м - для прилавков магазинов, пунктов приема (ремонта и чистки изделий) при высоте от 0,7 до 0,9 м.

7.13 В лестницах должно быть не менее трех ступеней. Ступени лестниц должны быть глухими, ровными, без выступов и с шероховатой поверхностью. По не примыкающим к стенам боковым краям лестничного марша ступени должны иметь бортики высотой не менее 2 см для предотвращения соскальзывания ноги, палки или костыля. Ребро ступени должно иметь закругление радиусом не более 5 см. Ширина проступей для наружных лестниц должны быть не менее 40 см, высота подъемов ступеней - не более 12 см. Для слепых и слабовидящих лестницы вверх и вниз, а также участки поручней, соответствующие первой и последней ступеням лестницы, должны обозначаться участками поверхности с выраженным рифлением и контрастной окраской.

7.14 В начале и конце каждого подъема пандуса следует устраивать горизонтальные площадки шириной не менее ширины пандуса и длиной не менее 1,5 м. При изменении направления пандуса ширина горизонтальной площадки должна обеспечивать возможность поворота кресла-коляски.

7.15 По внешним боковым краям пандуса и площадок следует предусматривать бортики высотой не менее 5 см.

7.16 По обеим сторонам пандуса или предназначенного для движения инвалидов лестничного марша должны предусматриваться ограждения высотой не менее 0,9 м с поручнями. Поручни в этих случаях следует предусматривать двойными на высоте не менее 0,7 и 0,9 м, а для детей дошкольного возраста на высоте 0,5 м. Длина поручней должна быть больше длины пандуса или марша лестницы с каждой их стороны не менее чем на 0,3 м. Поручни должны быть круглого сечения диаметром не менее 3 см и не более 5 см или прямоугольного сечения толщиной не более 4 см.

7.17 Предназначенные для инвалидов входы в здания и сооружения следует защищать от атмосферных осадков и предусматривать перед входом площадку размером в плане не менее 1,0 х 2,5 м с дренажем (влагоудалением), а в зависимости от местных климатических условий - с подогревом.

7.18 Расстояние от мест обслуживания до уборных на участках спортивных, зрелищных, мемориальных, культовых комплексов и объектов погребения не должно превышать 200 м, при этом размещение санитарно-гигиенических помещений (зданий) рекомендуется в непосредственной близости от основных входов, въездов, коммуникационных узлов.

7.19 Санитарно-гигиенические помещения рекомендуется размещать на каждом уровне (этаже), где находятся посетители общественных зданий, а также в помещениях для матери и ребенка.

7.20 В санитарно-гигиенических помещениях рекомендуется для маломобильных лиц предусматривать: кабины уборных, гигиенические комнаты и кабины для женщин, душевые, умывальные, а также комнаты и кабины матери и ребенка.

7.21 Для маломобильных посетителей следует применять унитазы с высотой от уровня пола до верха сидения не ниже 450 мм и не выше 600 мм.

7.22 Все элементы стационарного оборудования, предназначенные для пользования инвалидами и маломобильными гражданами, должны быть прочно и надежно закреплены. Крепежные детали оборудования, выключателей, иных закрепляемых в конструкциях устройств, не должны выступать за плоскость стен или закрепленного элемента.

7.23 В многоэтажных зданиях рынка, где могут находиться лица с нарушениями здоровья, рекомендуется предусматривать не менее одного лифта с глубиной кабины не менее чем 2,1 м для обеспечения эвакуации указанных лиц в чрезвычайных ситуациях.

7.24 При использовании подъемных платформ для инвалидов на креслах-колясках в габаритах этих устройств по длине следует учитывать и сопровождающего.

Подъемные платформы для инвалидов рекомендуется размещать так, чтобы не перекрывать движение по лестницам и пандусам.

7.25 Инвентарные (выдвижные, сборно-разборные и откидные) пандусы следует рассчитывать на нагрузку не менее 350 кгс. Они должны удовлетворять требованиям к стационарным пандусам.

7.26 На открытых стоянках для временного хранения легковых автомобилей, размещаемых в пределах рынков, следует предусматривать места для личных автотранспортных средств инвалидов.

Количество машиномест следует принимать из расчета:

- 4%, но не менее 1 места при общем числе мест на стоянке до 100;

- 3% при общем числе мест от 101 до 200;
- 2% при общем числе мест свыше 200 плюс не менее 1% на каждые 100 мест свыше 300 мест.

7.27 Места для стоянки автомобилей инвалидов, как правило, располагаются у тротуаров и должны быть снабжены специальной разметкой и символами. Ширина стоянки для автомобиля инвалида должна быть не менее 3,5 м. Общую площадь стоянок для автомобилей инвалидов рекомендуется принимать равной 30 м².

8 МЕРОПРИЯТИЯ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ И ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ СИТУАЦИИ

8.1 Одним из источников чрезвычайных ситуаций может быть содержание токсичных веществ в вентиляционных выбросах, которые не должны превышать значений предельно допустимых по каждому его ингредиенту в соответствии с нормами, установленными органами санэпиднадзора.

8.2 Выполнение работ по обеспечению сохранности зданий и сооружений, инженерных сетей и коммуникаций, не подлежащих сносу или перекладке, при реконструкции рынков, должно быть предусмотрено в общем графике подготовительных и основных работ, разрабатываемом в составе проекта производства работ.

8.3 Подземные коммуникации, пересекающие проектируемые рынки, следует заключать в стальные футляры, входящие в колодцы за пределами территории рынка. При невозможности обеспечить сохранность коммуникаций допускается перекладывать их с выносом за пределы зоны возможных повреждений. Решения по обеспечению сохранности пересекаемых коммуникаций должны предусматриваться проектом.

8.4 При расположении рынков в зонах опасных геологических процессов или в сейсмических районах необходимо, в первую очередь, проектировать и строить здания и сооружения по нормам сейсмостойкого строительства в соответствии с действующими нормативными документами, а также предусматривать мероприятия, обеспечивающие защиту и реализации мер по предупреждению возникновения чрезвычайных ситуаций.

8.5 Эвакуационные выходы из здания крытых рынков и павильонов и пути эвакуации должны быть оснащены системой охранного видеонаблюдения. Информация с камер охранного видеонаблюдения передается в диспетчерский пункт на средства отображения информации индивидуального или коллективного пользования в непрерывном режиме, в автоматическом режиме дискретно, по срабатыванию датчика-детектора движения.

9 ТРЕБОВАНИЯ К ОХРАНЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

9.1 При разработке проектов строительства рынков следует выполнить:

- оценку современного состояния природной среды и уровня техногенной нагрузки района размещения объекта (в том числе на альтернативных участках);
- определение уровня воздействия объекта на окружающую природную среду при различных вариантах реализации проекта;

- оценку последствий воздействия объекта на окружающую среду, социально-бытовые и хозяйственные условия жизни населения;
- определение (подсчет) экологического ущерба;
- разработку мероприятий по предотвращению или снижению возможных неблагоприятных воздействий на среду по основным вариантам принимаемых решений и оценку их эффективности и достаточности;

9.2 Раздел ООС в проектной документации, как правило, содержит следующие основные подразделы:

- краткие сведения о проектируемом объекте;
- охрана и рациональное использование земельных ресурсов;
- охрана атмосферного воздуха от загрязнения;
- охрана поверхностных и подземных вод от загрязнения и истощения;
- охрана окружающей среды при складировании (утилизации) отходов;
- эколого-экономическая эффективность строительства, реконструкции рынков,

9.3 Для периода строительства рынков выполняется расчет массы выбросов загрязняющих веществ от строительной техники и технологических процессов и др.

9.4 Мероприятия, направленные на защиту атмосферного воздуха, должны обеспечивать с учетом фоновых значений предельно допустимые максимально разовые концентрации загрязняющих веществ как на границе строительных площадок в период строительства, так и за пределами санитарных разрывов, прилегающих к рынкам, при их эксплуатации.

9.5 Для этапов строительства и эксплуатации рынков следует разрабатывать проекты предельно допустимых выбросов (ПДВ) в атмосферу.

Отношение содержания загрязняющих веществ ПДВ в воздухе жилой зоны к их ПДК не должно превышать 1, а в местах массового отдыха населения, на территориях размещения лечебно-профилактических учреждений длительного пребывания больных и центров реабилитации - 0,8

9.6 Отходы, образующиеся при строительстве и эксплуатации рынков, подлежат обязательному учету и оценке. Объемы образующихся отходов определяют по специальным методикам. Классификацию и токсичность отходов определяют при оценке их воздействия на окружающую природную среду.

9.7 После окончания строительства рынков необходимо восстановить почвенный и растительный покров, закрепить и одерновать образовавшиеся откосы, выработанные карьеры и отвалы.

Принимаемые проектные решения по строительству рынков должны быть увязаны с общим улучшением градостроительной обстановки и благоустройством территории строительства. Размер зоны благоустройства должен охватывать территорию по 100 м в обе стороны от границы рынков.

Приложение А
(информационное)

Расчетная температура воздуха и кратность воздухообмена в помещениях крытых рынков

Таблица А.1- Расчетная температура воздуха и кратность воздухообмена в помещениях крытых рынков

№ п/п	Помещения	Расчетная температура воздуха для холодного периода года, °С	Кратность воздухообмена или количество воздуха, удаляемого из помещений	
			приток	вытяжка
1	Торговые залы площадью 400 м ² и менее:			
	- продовольственных;	16	-	1-кратн.
	- непродовольственных	16	-	1-кратн.
2	Торговые залы площадью более 400 м ² :			
	- продовольственных;	16	по расчету	
	- непродовольственных	16	по расчету	
3	Разрубочная	10	3-кратн.	4-кратн.
4	Разгрузочные помещения	10	по расчету	
5	Помещения для подготовки товаров к продаже (при размещении в отдельном помещении), комплектовочные, приемочные	16	2-кратн.	1-кратн.
6	Кладовые (неохлаждаемые):			
	- хлеб, кондитерские изделия;	16	-	0,5-кратн.
	- гастрономия, рыба, молоко, фрукты, овощи, соленья, вина, напитки;	8	-	2-кратн.
	- обувь, парфюмерия, товары, бытовой химии, химикаты;	16	-	2-кратн.
	- прочие товары	16	-	0,5-кратн.
7	Помещения демонстрации новых товаров (при размещении в отдельном помещении)	16	2-кратн.	2-кратн.
8	Гладильные	16	по расчету	

Таблица А.1 – Расчетная температура воздуха и кратность воздухообмена в помещениях крытых рынков (продолжение)

№ п/п	Помещения	Расчетная температура воздуха для холодного периода года, °С	Кратность воздухообмена или количество воздуха, удаляемого из помещений	
			приток	вытяжка
9	Камеры для мусора (неотапливаемые)	-	-	1-кратн.
10	Помещения для механизированного прессования бумажных отходов	16	-	1,5-кратн.
11	Помещения для хранения упаковочных материалов и инвентаря	16	-	1-кратн.
12	Хранение контейнеров обменного фонда	-	-	1-кратн.
13	Хранение тары	8	-	1-кратн.
14	Хранение уборочного инвентаря, моющих средств	16	-	1,5-кратн.
15	Бельевая	18	-	0,5-кратн.
16	Мастерские, лаборатории	18	2-кратн.	2-кратн.
17	Охлаждаемые камеры:			
	- мясо, полуфабрикаты, гастрономия, рыба;	-2	-	-
	- фрукты, овощи, кондитерские изделия, напитки;	4	4-кратн.	4-кратн.
			(периодически)	
	- мороженое, пельмени;	-15	-	-
	- пищевые отходы	2	-	10-кратн.
18	Машинные отделения охлаждаемых камер с воздушным охлаждением	5		
			По расчету	
19	Машинные отделения охлаждаемых камер с водяным охлаждением	5	2-кратн.	3-кратн.
20	Канторские помещения, комната персонала, главная касса, помещение охраны, опорный пункт АСУ	18	-	1-кратн.
21	Гардеробные, подсобная, предприятия питания для персонала, комната для персонала	16	-	1-кратн.

Таблица А.1 - Расчетные температура воздуха и кратность воздухообмена в помещениях крытых рынков (продолжение)

№ п/п	Помещения	Расчетная температура воздуха для холодного периода года, °С	Кратность воздухообмена или количество воздуха, удаляемого из помещений	
			приток	вытяжка
22	Общественные туалеты для покупателей и туалеты для персонала	16	-	50 м ³ /ч на 1 унитаз
23	Душевые	25	-	5-кратн.
24	Комната-профилакторий (при размещении магазина в подземных этажах)	20	-	60 м ³ /ч на чел.
25	Помещения приема и выдачи заказов	16	-	1-кратн.
<p>Примечания</p> <p>1 Расчетная температура для охлаждаемых камер принята на все периоды года.</p> <p>2 Кладовые с химическими, синтетическими или иными пахучими веществами, а также при размещении помещений подготовки товаров к продаже на площади кладовых и наличии постоянных рабочих мест следует предусматривать подачу приточного воздуха (для постоянно работающих - из расчета 60 м³/ч на 1 рабочее место).</p> <p>3 При размещении помещений для дополнительного обслуживания в торговом зале расчетную температуру воздуха и кратность воздухообмена следует принимать не ниже указанных для торговых залов.</p> <p>4 Расчетную температуру воздуха и кратность воздухообмена для предприятий питания следует принимать в соответствии с требованиями действующих нормативных документов.</p> <p>5 При размещении помещений магазинов в подземных этажах следует предусматривать системы механической приточно-вытяжной вентиляции с воздухообменом в торговых залах не менее 30 м³/ч на человека, а в служебно-бытовых помещения - не менее 60 м³/ч на человека.</p>				

Приложение Б
(информационное)

Площади этажа зданий крытых рынков в пределах пожарного отсека

Таблица Б.1 - Площади этажа зданий крытых рынков в пределах пожарного отсека

Категория здания	Число этажей	Степень огнестойкости зданий	Площадь этажа в пределах пожарного отсека, кв.м, зданий		
			одно-этажных	двух-этажных	много-этажных
А	1	II	5200	-	-
	1	IIIa	3500	-	-
Б	3	II	7800	5200	3500
	1	IIIa	5200	-	-
В	6	II	10 500	7800	5200
	3	III	3500	2500	2200
	1	IIIa	7800	-	-
	1	IIIб	7800	-	-
	2	IV	2200	1200	-
	1	IVa	3500	-	-
	1	V	1200	-	-
Д	Не ограничивается	II	Не ограничивается	ограничивается	
	3	III	5200	3500	3000
	1	IIIa	Не ограничивается	-	-
	1	IIIб	10 500	-	-
	2	IV	3500	2200	-
	1	IVa	5200	-	-
	2	V	2200	1200	-

Приложение В
(информационное)

Нормы оснащенности первичными средствами пожаротушения и требования

Таблица В.1 - Нормы оснащенности первичными средствами пожаротушения

№ п/п	Наименование объектов, зданий, сооружений	Площадь м ²	Наименование и потребное количество первичных средств пожаротушения		
			Порошковые огнетушители, шт.	Углекислотные огнетушители, шт.	Ящик с песком 0,5 м ³ с лопатой и противопожарным одеялом
1	Открытые рынки	На каждые 100	2-ОП-5 или 1-ОП-10	-	1 комплект
2	Авторынки	На каждые 100	2-ОП-5 или 1-ОП-10	-	1 комплект
3	Административное здание	100	2-ОП-5 или 1-ОП-10	-	-
4	Здания крытых рынков, павильонов	До 100	2-ОП-5	-	-
		На каждые 100	2-ОП-5	-	-
5	Отдельно стоящие киоски, павильоны, контейнера	До 100	1-ОП-5	-	-

УДК 725.26/725.27

МКС 91.040.20

Ключевые слова: рынок, крытый рынок, павильон, объемно-планировочное решение, киоски, эвакуационный выход, степень огнестойкости, перегородки, перекрытия пожарная безопасность, санитарно-эпидемиологические требования, доступность маломобильных групп населения, охрана окружающей среды.

Ресми басылым

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКА МИНИСТРЛІГІНІҢ
ҚҰРЫЛЫС, ТҰРҒЫН ҮЙ-КОММУНАЛДЫҚ ШАРУАШЫЛЫҚ ІСТЕРІ ЖӘНЕ
ЖЕР РЕСУРСТАРЫН БАСҚАРУ КОМИТЕТІ**

**Қазақстан Республикасының
ЕРЕЖЕЛЕР ЖИНАҒЫ**

ҚР ЕЖ 3.02-123–2013*

НАРЫҚТАР

Басылымға жауаптылар: «ҚазҚСҒЗИ» АҚ

050046, Алматы қаласы, Солодовников көшесі, 21
Тел./факс: +7 (727) 392-76-16 – қабылдау бөлмесі

Издание официальное

**КОМИТЕТ ПО ДЕЛАМ СТРОИТЕЛЬСТВА, ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО
ХОЗЯЙСТВА И УПРАВЛЕНИЯ ЗЕМЕЛЬНЫМИ РЕСУРСАМИ МИНИСТЕРСТВА
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН**

**СВОД ПРАВИЛ
Республики Казахстан**

СП РК 3.02-123–2013*

РЫНКИ

Ответственные за выпуск: АО «КазНИИСА»

050046, г. Алматы, ул. Солодовникова, 21
Тел./факс: +7 (727) 392-76-16 – приемная